

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІКИ

**МАТЕРІАЛИ
VI НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
СТУДЕНТСЬКОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

20 ЧЕРВНЯ 2022 РОКУ

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет інформаційних технологій, обліку та фінансів

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІКИ

**Матеріали
VI науково-практичної студентської конференції**

20 червня 2022 року

**Житомир
2022**

Рекомендовано до видання науково-технічною радою Науково-інноваційного інституту менеджменту, бізнесу і права Поліського національного університету (Протокол № 6 від 24.06.2022 р.)

Редакційна колегія:

- Ковальчук О. Д.** – декан факультету інформаційних технологій, обліку та фінансів, к. е. н., доцент;
- Дема Д. І.** – завідувач кафедри фінансів і кредиту, к. е. н., професор;
- Віленчук О. М.** д. е. н., доцент кафедри фінансів і кредиту;
- Сус Л. В.** к. е. н., доцент кафедри фінансів і кредиту;
- Недільська Л. В.** – к. е. н., доцент кафедри фінансів і кредиту (відповідальний секретар).

Фінансове забезпечення економіки : матеріали VI науково-практичної студентської конференції, 20 червня 2022 р. Житомир : Поліський університет. 2022. 99 с.

Збірник підготовлено з оригіналів доповідей авторів без літературного редагування.

ЗМІСТ

ОПОДАТКУВАННЯ ЗЕМЛІ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ <i>Анастасія ВОЛКІВСЬКА</i>	5
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ <i>Вікторія ГРИБАН</i>	8
КРЕДИТНА ПОЛІТИКА ЯК ОСНОВА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ <i>Анастасія ДОБЖАНСЬКА</i>	11
АНАЛІЗ СТРУКТУРИ ТА ДИНАМІКИ ПОДАТКУ НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ ДО ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ <i>Людмила ДОБЖАНСЬКА</i>	15
СУЧАСНИЙ СТАН ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ <i>Олександра КРИВЕНКО</i>	17
ОПТИМІЗАЦІЯ СКЛАДУ І СТРУКТУРИ ДЕБІТОРСЬКОЇ ТА КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТЕЙ ПІДПРИЄМСТВА У СВІТОВІЙ ПРАКТИЦІ <i>Катерина ЛІНЕВИЧ</i>	21
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ <i>Сергій ЛІРНИК, Дмитро ПОДОРОЖНІЙ</i>	24
ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКИХ ПЛАТІЖНИХ КАРТОК <i>Володимир МЕЛЬНИК</i>	28
СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ДИВЕРСИФІКАЦІЇ ДОХОДІВ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ <i>Дмитро НІКІТІН</i>	33
РОЗВИТОК ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В МЕЖАХ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБ'ЄДНАНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ <i>Ольга СКОЛОЗУБ</i>	37
ОЦІНКА РІВНЯ БАНКІВСЬКОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ <i>Анастасія СТАРОВОЙТ, Вікторія КУЗНЄЦОВА</i>	40
ДІЯЛЬНІСТЬ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ПОВНОМАШТАБНОЇ АГРЕСІЇ РФ <i>Ярослав ШОКАЛ</i>	44
ВПЛИВ ЧИННИКІВ НА ДЕФІЦИТ БЮДЖЕТУ В УКРАЇНІ <i>Антон ЦИЦИЛЮК</i>	46
ОЦІНКА РІВНЯ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ <i>Маргарита ЯЩЕНКО, Софія ЖУРАВЕЛЬ</i>	51
ВИКОРИСТАННЯ МОДЕЛІ МІЛЛЕРА-ОРРА ДЛЯ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ КОШТАМИ ПІДПРИЄМСТВА <i>Віктор КОСТРУБА</i>	55
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМ ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ <i>Ігор ЗАЄЦЬ</i>	58

ПРОДАЖ КРЕДИТІВ ЯК ЕЛЕМЕНТ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ РИЗИКОМ БАНКУ Віталій ЛЕВЧЕНКО.....	62
АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ Яна МОРОЗ.....	65
АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ТЕНДЕНЦІЙ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДУ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я Олена ПАЛАМАР.....	68
РОЛЬ РИНКУ АКЦІОНЕРНОГО КАПІТАЛУ У ФОРМУВАННІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВ Владислав СТОЦЬКИЙ, Юрій КОХАНЧУК.....	71
СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ В ПРАТ «ШЕПЕТІВСЬКИЙ ЦУКРОВИЙ КОМБІНАТ» Микола СУСЬКИЙ.....	74
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ В БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ Інна МОРГУН.....	76
КІЛЬКІСНІ КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ЯКОСТІ БАНКІВСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ Ілля ДРОЗД.....	81
ВИЗНАЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНИХ ЦІЛЕЙ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ НА ПРИКЛАДІ ТОВ «СОЛМІКС» Вікторія ОПАНАСЮК.....	84
УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ НА ЗАСАДАХ КОНСАЛТИНГУ Анна ПЕСТОВА.....	87
ОСНОВНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РЕСУРСНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я Ольга ЩУДЛО.....	91
ОЦІНКА РІВНЯ РОЗВИТКУ ІНФРАСТРУКТУРИ СФЕРИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ Ольга ЛАСКЕВИЧ.....	95

ОПОДАТКУВАННЯ ЗЕМЛІ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Анастасія ВОЛКІВСЬКА

*магістрантка спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник - к.е.н., професор Дема Д. І.*

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень і публікацій. Земля є важливим ресурсом держави та окремих громадян та одним із різносторонніх об'єктів оподаткування. В системі оподаткування, землю як об'єкт оподаткування, на сьогодні можна знайти в кількох податках. Надходження від оподаткування землі є важливим джерелом доходів місцевих бюджетів. В процесі реалізації реформи фінансової децентралізації органи місцевого самоврядування одержали ще більші можливості щодо збільшення доходів від використання земельних ресурсів. Проблеми, пов'язані з дослідженнями оподаткування землі завжди перебувають в полі зору українських та зарубіжних дослідників. Зокрема, цю проблему досліджували Боровик П., Дем'яненко М., Дема Д., Іванов Ю., Левицька С., Лекарь С., Соколовська А., Синчак В., Стець Н., Тулуш Л. та ін. В своїх роботах автори розглядали землю з різних сторін. Разом з тим, військова агресія росії проти України, зумовила необхідність внесення змін в оподаткування землі.

Основний матеріал. Досліджуючи історію оподаткування землі в Україні, слід відмітити, що оподаткування землі змінювалося багато разів. На сьогодні, оподаткування землі в Україні регулюється статтями 269-289 Податкового кодексу України. В цих статтях визначено платників податку, об'єкт та базу оподаткування, ставки та порядок звітності, пільги щодо сплати податку фізичними та юридичними особами. Платниками земельного податку є фізичні та юридичні особи, які володіють(мають у власності) та орендують земельні ділянки. Об'єктом плати за землю є земельні ділянки та земельні частки(паї), які використовують платники цього податку. Базою оподаткування платою за землю, як правило, є нормативно-грошова оцінка земельних ділянок. Разом з тим, слід відмітити, що ставки земельного податку залежать від того, хто цю землю використовує. Вірніше від форм бізнесу. На сьогодні, оподаткування землі може здійснюватися через єдиний податок(четверта група платників єдиного податку) та загальну систему оподаткування. Для того, щоб бути платником єдиного податку четвертої групи слід відповідати ряду вимогам. Основною вимогою є те, що виручка від реалізації сільськогосподарської продукції в загальній сумі доходу платника єдиного податку четвертої групи повинна становити не менше 75%, в іншому випадку суб'єкт господарювання буде змушений працювати на загальній системі оподаткування. Крім цього, є особливості щодо оподаткування фізичних осіб, які мають у власності земельні ділянки, розмір яких не перевищує норми, встановлені Земельним кодексом України. В цьому випадку, власник земельної ділянки, як правило, земельний податок не сплачує. З іншої сторони, якщо фізична

особа має у власності більше землі, ніж передбачає Земельний кодекс, в цьому випадку це вже вважається підприємницькою діяльністю, і оподаткування землі здійснюється на загальних підставах.

Особливістю землі є те, що вона може передаватися рідним та іншим фізичним та юридичним особам в якості подарунку та спадщини, може на сьогодні купуватися та продаватися. В цьому випадку, оподаткування землі здійснюється через дохід та оподатковується через податок на доходи фізичних осіб.

Слід зробити погляд на землю, як важливе джерело доходів місцевих бюджетів. Особливо це питання постало в процесі проведення реформи органів місцевого самоврядування та передачі земельних ділянок за межами населених пунктів у постійне використання органами місцевого самоврядування (табл. 1.)

Таблиця 1

Структура податкових надходжень до місцевих бюджетів України

Види місцевих податків та зборів	2017 р.		2020 р.	
	млн грн	%	млн грн	%
Місцеві податки та збори – разом	52586,8	100,0	75686,2	100,0
з них:				
Податок на майно, в т. ч. :	28804,9	54,77	37330,6	49,32
Земельний податок	9649,7	18,35	12813,5	16,93
Транспортний податок	245,9	0,46	202,8	0,26
Орендна плата	16734,8	31,82	18658,0	24,65
Збір за місця паркування ТЗ	77,5	0,17	91,2	0,12
Туристичний збір	70,2	0,13	130,6	0,17
Єдиний податок, в т. ч.:	23388,3	44,47	38031,0	50,12
4 група	4270,1	8,12	5388,1	7,12

Джерело: розраховано за даними [5-8].

Дані таблиці 1 показують, що надходження доходів від оподаткування землі в 2020 році в порівнянні з 2017 роком зросли на 19,2%. Їх зростання продовжилося в 2021 році і мало зростати в послідувачі роки. Оскільки місцеві органи влади одержали значні повноваження щодо використання земельних ділянок об'єднаних територіальних громад, зокрема перегляд умов попередньо укладених не вигідних угод на використання землі; передача в оренду земельних ділянок через відкриті аукціони, продаж земельних ділянок та ін. Але цьому зростанню доходів від використання та володіння земельних ділянок завадила збройна агресія росії проти України, вірніше війна. В результаті агресії значна частина власників земельних ділянок втратила можливість використовувати земельні ділянки чи вести бізнес на них. Значні площі земельних угідь були анексовані російськими загарбниками та не можуть поки що використовуватися українськими громадянами та суб'єктами господарювання.

В цих умовах Верховна Рада України, прийняла цілий ряд нормативних актів, які мали і мають відношення до оподаткування землі. Так, Законом України №2120, встановлено, що на період з 1 березня 2022 року по 31 грудня року, наступного за роком, у якому припинено або скасовано воєнний стан, не

нараховується та не сплачується плата за землю (земельний податок та орендна плата за земельні ділянки державної та комунальної власності) за:

- земельні ділянки, що розташовані на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії,
- земельні ділянки, що розташовані на територіях, тимчасово окупованих збройними формуваннями Російської Федерації.
- земельні ділянки, визначені обласними військовими адміністраціями як засмічені вибухонебезпечними предметами та/або на яких наявні фортифікаційні споруди [2].

Висновки та пропозиції. Земля, як об'єкт оподаткування, є важливим джерелом доходів місцевих бюджетів. Протягом тривало часу в системі оподаткування землі відбуваються зміни, які направлені на більш справедливе її оподаткування. Разом з тим, збройна агресія росії проти України, зумовила внесення змін в оподаткування землі на територіях анексованих росією та звільнення її власників від оподаткування.

Список використаних джерел

1. Дема Д.І. Оподаткування землі в умовах орендних відносин. Європейський вектор розвитку бухгалтерського обліку, фінансів і оподаткування в аграрному секторі економіки: мат-ли XI між нар. наук.-практ. конф.(7 грудня 2018 р., м.Київ), К.: ННЦ «ІАЕ», 2018. С.171-174.
2. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#n5>
3. Земельний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>
4. Податковий кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Вікторія ГРИБАН

магістрантка спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»

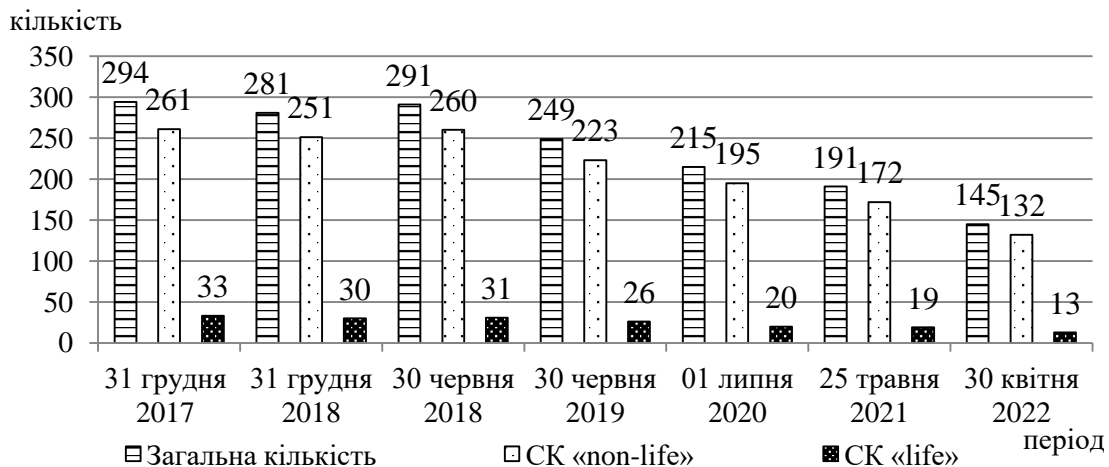
Науковий керівник – д.е.н., доцент Віленчук О. М.

Страховий бізнес є одним із стратегічних секторів національної економіки, оскільки страхові компанії акумулюючи довгострокові фінансові ресурси, акумулюючи кошти, які безпосередньо можуть бути використані для розвитку економіки, зокрема страхові фонди можуть спрямовуватися в інвестування виробничих і соціальних об'єктів. Як свідчить міжнародний досвід, у багатьох країнах страхові компанії є важливими інституційними інвесторами, які ефективно управляють активами.

Проблемні питання сучасного стану та перспектив розвитку страхового бізнесу в Україні, висвітлені багатьма науковцями, зокрема варто відмітити наукові праці: Ю. Клапківа, В. Свірського, Р. Щура, Р. Пікус, О. Лялькіна, І. Сидорчука, О. Ролінського, Ю. Улянич, Н. Шишпанової та ін.

Сьогодні страховий бізнес України є найрозвиненішим сектором ринку небанківських послуг. Результати функціонування діяльності страхових компаній залежать від багатьох чинників, зокрема рівня інфляції, достатності власного капіталу, ефективного управління активами, наявності страхових резервів у необхідній кількості, використання системи перестраховування, маркетингової політики, участі у централізованих резервних фондах та ін.

За офіційними даними на кінець 2017 р. кількість страхових компаній складала 294, в тому числі 261 страхова компанія «non-life» та 33 страхові компанії «life». Після 2017 року спостерігалось поступове скорочення кількості страхових компаній, зокрема до 191 в 2021 році (рис. 1).

Рис. 1. Динаміка кількості страхових компаній України в період 2017-2022 рр.

Джерело: сформовано за даними [2].

Враховуючи вплив військової агресії, починаючи з кінця лютого 2022 р., кількість компаній ще більше скоротилась – до 145, в тому числі 132 страхові компанії «non-life» та 13 страхових компаній «life». Більшість страховиків організували свою роботу, здійснивши евакуацію співробітників у безпечніші регіони, забезпечивши віддалену роботу персоналу, збереження технічних засобів та баз даних. Результати діяльності страхових компаній тісно пов'язані з соціально-економічною ситуацією в країні. Про це свідчить динаміка показників діяльності страховиків, що наведена у табл. 1. Дані табл. 1 свідчать, що сума валових страхових премій в 2020 р. складала 45184,9 млн. грн., порівняно з 2018-2019 роками сума зменшилась, що є негативною тенденцією.

Таблиця 1

Динаміка фінансових показників страхових компаній України у 2014-2021 рр.

Показники	Роки							Відношення 2020 р. до 2014 р.
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
Валові страхові премії, млн грн	26767,3	29736,0	35170,3	43431,8	49367,5	53001,2	45184,9	68,81
Валові страхові виплати, млн грн	5065,4	8100,5	8839,5	10536,8	12863,4	14338,3	14852,7	193,22
Рівень валових виплат, %	18,9	27,2	25,1	24,3	26,1	27,1	32,9	74,07
Чисті страхові премії, млн грн	18592,8	22354,9	26463,9	28494,4	34424,3	39586,0	40350,2	117,02
Чисті страхові виплати, млн грн	4893,0	7602,8	8561,0	10256,8	12432,6	14040,5	14451,9	195,36
Рівень чистих виплат, %	26,3	34,0	32,3	36,0	36,1	35,5	35,8	36,12
Обсяг сформованих страхових резервів, млн грн	15828,0	18376,3	20936,7	22864,4	26975,6	29558,8	34192,1	116,02

Джерело: розраховано за даними [2].

Сума валових страхових виплат в 2020 році становила 14852,7 млн. грн., даний показник є найвищим за останні 7 років, порівняно з 2014 р. збільшилась на 193,22 %. Розмір чистих страхових премій в 2020 р. складав 40350,2 млн. грн., порівняно з попередніми роками спостерігалась тенденція до зростання, зокрема порівняно з 2014 р. на 117,02 %; розмір чистих страхових виплат складав 14451,9 млн. грн., аналогічно спостерігалась тенденція до зростання на 195,36 %. Розмір чистих виплат в 2020 р. складає 35,8 %. Позитивним є зростання обсягу сформованих страхових резервів, в 2020 р. він складав 34192,1 млн. грн., порівняно з 2014 роком показник зріс у 2 рази.

Н. О. Шишпанова вважає, що «страховий сектор переживає пандемію і карантин легше, ніж інші ринки. По-перше, там наперед оплачена послуга: ти купив страховку, але страховий випадок може і не наступити. По-друге, через карантин люди кілька місяців не виходили на вулицю, не їздили на машинах. Тому і обсяги виплат були менше. У третьому кварталі страхові премії вже перевищили показники до карантинного першого кварталу на 3,5%» [6, с. 77]. До основних проблем, які гальмують розвиток страхового бізнесу в Україні слід віднести:

низьку платоспроможність і ліквідність страхових компаній; недосконалість бізнес-моделей страховиків; недостатньо прозорий страховий ринок та виникнення проблем в корпоративному управлінні; проблеми захисту прав споживачів страхових послуг [4, с. 132].

Перспективними напрямками формування повноцінного страхового ринку в Україні, на думку Р.В. Пікус, та О.С. Лялькіна, «є: розробка та реалізація дієвої державної політики у сфері страхування; приведення чинного законодавства у відповідність до вимог ЄС; забезпечення умов для розвитку конкуренції, навчання представників страхових компаній прийомам та інструментам візуалізації даних; вдосконалення державного страхового нагляду» [1, с. 131; 5, с. 46].

З метою розвитку страхового бізнесу в Україні у після воєнний період, на нашу думку, необхідно пом'якшити регуляторні вимоги (переглянути нормативи розрахунку премій, платоспроможності, структури активів тощо), зменшити податкове навантаження на страховий бізнес, стимулювати внутрішнє перестраховування, забезпечити механізм миттєвого рефінансування за допомогою банків та НБУ, забезпечити можливість пільгового кредитування під строкові депозити тощо.

Висновки. Отже, аналіз сучасного процесу становлення страхового ринку в Україні свідчить, що подальший успішний його розвиток залежатиме від здійснення ефективного контролю за діяльністю страховиків з боку держави; посилення вимог до капіталу страховиків; їхньої платоспроможності та активів; адаптації вітчизняного страхового законодавства відповідно до норм, правил та вимог європейського та світового ринків; впровадження інноваційних технологій зі страхування та новітніх стандартів якості обслуговування в цій сфері; створення об'єднань страховиків з найважливіших проблем страхування; створення комплексної системи підготовки та підвищення кваліфікації кадрів; здійснення популяризації страхових послуг серед населення.

Список використаної літератури

1. Клапків Ю.М., Свірський В.С., Щур Р.І. Аналіз сучасних тенденцій у страховому сегменті фінансового ринку України. *Інноваційна економіка*. 2021. №3-4. С. 130-139.
2. Підсумки діяльності страхових компаній. URL: <https://www.nfp.gov.ua> (дата звернення 2.06.2022р.)
5. Пікус Р.В., Лялькін О.С. Формування інвестиційної стратегії страхової компанії в умовах сучасних викликів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2022. № 3. С. 41-48.
6. Сидорчук І.П. Сучасний стан розвитку страхового ринку в Україні *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. № 1. С. 130-133.
7. Ролінський О.В., Улянич Ю.В. Візуалізація даних та фінансова безпека на страховому ринку України. *Агросвіт*. 2021. №16. С. 45-51.
8. Шишпанова Н.О. Проблемні тенденції та напрями регулювання страхового ринку України в умовах трансформаційних змін. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 10. С. 76-82.

КРЕДИТНА ПОЛІТИКА ЯК ОСНОВА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

Анастасія ДОБЖАНСЬКА

*магістрантка спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник – к.е.н., доцент Куровська Н. О.*

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Нині кредитування має вагомий вплив на діяльність банківської установи та її фінансові результати. Це зумовлено переважанням кредитних операцій у структурі активів банку, що в свою чергу робить їх пріоритетним напрямом діяльності. Основним завданням, що постає перед співробітниками банків є розробка ефективної кредитної політики, розробка якої має відбуватися з урахуванням переліку факторів. До таких можна віднести: потреби населення, економічна та політична ситуація в країні, рівень попиту на кредити, рівень інфляції тощо. Саме дієва кредитна політика становить переважну частину роботи комерційного банку з розміщення ресурсів, згідно стратегії діяльності.

Системні питання, пов'язані з формуванням кредитної політики комерційного банку висвітлено в працях таких науковців, як І. Гуцал, М. Дем'яненко, С. Колотуха, Г. Коробова, М. Малік, П. Саблук та ін. Проте питання розробки напрямів вдосконалення кредитної політики з метою мінімізації кредитних ризиків банківських установ потребують подальших досліджень.

Основний матеріал. Банки являють собою фінансові інститути, які впливають на суспільні відносини та здійснюють перерозподіл грошових коштів. Однією з найпоширеніших операцій комерційного банку, що надає йому можливість отримати прибуток є кредитування. Здійснення кредитних операцій проводиться за різними схемами, з їх допомогою реалізуються важливі державні програми як для розвитку різноманітних галузей економіки, так і для благополуччя населення.

Проте для банківських установ разом з прибутковістю кредит все ж залишається найризикованішим активом. Тому необхідним аспектом діяльності є їх мінімізація, в тому числі кредитних. НБУ трактує кредитний ризик як наявний чи потенційний ризик для надходжень і капіталу, що виникає через неспроможність сторони (позичальника), що взяла на себе зобов'язання перед банківською установою, виконати умови будь-якої фінансової угоди із кредитором або в інший спосіб виконати взяті на себе зобов'язання [4].

Основними причинами виникнення кредитного ризику є:

- зміна ринкової вартості банків, що являться заставою при кредитуванні;
- зміни в політичній, економічній, фінансовій системі країни, які не є сприятливими;
- зловживання клієнтами під час виконання кредиту;

- раптова нездатність дебіторів банку отримання запланованих обсягів результатів;
- одностороння зміна умов у кредитних договорах банків;
- нездатність позичальника створити адекватний грошовий потік;
- етичні та моральні характеристики позичальника [1].

«Сукупний ризик банку підвищується, якщо він не має власної кредитної політики, або має кредитну політику невисокої якості або не може довести її основні положення до відома конкретних виконавців, що ставить під сумнів можливості її реалізації» [3, с. 65–69].

Зокрема, Т. Майорова вважає, що «сутність кредитної політики банку полягає в забезпеченні безпеки, надійності і прибутковості кредитних операцій, тобто в умінні звести до мінімуму кредитний ризик» [2, с. 7].

Зокрема, у переліку нормативів Національного банку України щодо кредитної діяльності банків існують також нормативи кредитного ризику. Нормативи встановлені з метою зменшення можливих банківських ризиків, адже недотримання їх може призвести до погіршення фінансового стану банку [4]. Отже, такими нормативами є Н7, Н8, Н9, Н10, але станом на 2021 р. розрахунок проводиться лише перших трьох.

Розрахунок даних показників затверджено методикою розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності коерційних банків, що схвалено рішенням правління Національного банку України [4]:

- «Н7 являє собою норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента та встановлений для обмеження кредитного ризику, який виникає як наслідок невиконання окремими контрагентами зобов'язань (значення нормативу встановлене на рівні не більше 25 %);
- Н8 – норматив великих кредитних ризиків має на меті обмежити концентрацію кредитного ризику за окремим контрагентом чи групою пов'язаних між собою контрагентів. (нормативне значення – не більше 8-кратного розміру регулятивного капіталу банку);
- Н9 – норматив максимального розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру встановлений з метою обмежити ризик, що виникає при здійсненні операцій з інсайдерами, котрий може призвести до прямого чи непрямого впливу на діяльність банку». (даний норматив не має перевищувати 5 %).

Відтак, ефективна кредитна політика будь-якої банківської установи передбачає мінімізацію кредитного ризику, яка можлива за допомогою наступних методів:

- лімітування;
- оцінка фінансового стану позичальника;
- диверсифікація;
- концентрація;
- забезпечення позик;
- створення резервів.

Лімітування полягає в обмеженні ризиків шляхом встановлення максимальних розмірів кредитів. Дана процедура проводиться як на рівні окремої банківської установи, так і на рівні банківської системи в країні. Встановлення лімітів може відбуватися за категоріями позичальників, за видами позик, кредитування в валюті і так далі.

Для оцінки фінансового стану позичальника банком розробляються власні нормативні акти, що враховують вимоги Положення "Про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями". У процесі оцінки, визначається клас позичальника. Для юридичних осіб на основі інтегрального показника фінансового стану встановлюється відповідний клас по шкалі від 1 до 9 з урахуванням розміру підприємства. При розрахунку класу для фізичних осіб до уваги беруть соціальну стійкість, а також матеріальний стан такої особи [5].

Диверсифікація включає в себе кредитування широкого кола позичальників. В свою чергу розглядають такі види диверсифікації, як портфельна, географічна і галузева. Портфельна диверсифікація розуміє під собою розміщення позик між позичальниками, що класифікуються за статусом, розміром наявного капіталу, валовим доходом тощо. Галузева диверсифікація - збільшення кількості позичальників різних видів економічної діяльності. Адже банкрутство значної частки підприємств різних галузей економіки відбувається у край рідких ситуаціях і можлива лише при глобальній кризі. Географічна диверсифікація включає кредитування позичальників, що проводять свою діяльність у різних регіонах, областях, країнах.

Під поняттям концентрація розглядають зосередження кредитного ризику переважання ресурсів в галузях економіки з найменшим ризиком. Але даний метод потребує обережного використання, так як ймовірність отримання збитків від нього більша, ніж від використання метода диверсифікації.

Для забезпечення позик відповідно Цивільного кодексу, а саме ст. 546, використовують заставу, гарантію, поруку, завдаток, право довірчої власності, неустойку. Найпоширенішим видом є застава, що може бути представлена у різних формах – рухоме чи нерухоме майно позичальника. Дані відношення регулюються Законом "Про заставу" від 02.10.1992. Також широкого використання набуває гарантія або ж поручительство. У даному випадку також укладається договір між кредитором та поручителем боргу і у разі неповернення кредиту позичальником у банківської установи є право пред'явити позов як позичальнику так і поручителю.

Зокрема, можливий метод створення резервів, що формуються для відшкодування збитків під час кредитного процесу. Проте даний метод не є в повну міру ефективним та популярним, адже відбувається відтік коштів, що можуть використовуватися для підвищення обсягів активних операцій банку. Проте слід пам'ятати, що кожен з вище перелічених методів має одночасно як переваги, так і недоліки, які потрібно враховувати у ході діяльності. Процес управління ризиком має бути комплексним і спрямованим на мінімізацію ризику сукупного кредитного портфеля.

Також банками проводиться оцінка рівня кредитного ризику за всіма кредитними операціями для розрахунку обсягу резервів для кредитних ризиків за параметрами: кредитоспроможність позичальника; якість і рівень забезпечення кредитних операцій; обслуговування позичальником відсотків та заборгованості за кредитом.

Відтак, управління кредитним ризиком відбувається на основі кредитної політики та передбачає створення механізму ідентифікації факторів ризику, аналізу і розрахунку їх величини, моніторингу поточного стану позичальників та контролю угоди [6].

Висновки. Отже, у процесі здійснення операцій банківськими установами разом з прибутковістю кредит все ж залишається найризикованішим активом. У зв'язку з цим необхідною є розробка дієвої кредитної політики комерційних банків. Адже ефективна політика передбачає прийняття ефективних управлінських рішень, які будуть спрямовані безпосередньо на підвищення прибутковості, мінімізації ризиковості кредитних операцій та нарощення капіталізації комерційних банків.

Список використаних джерел

1. Зянько В. В., Коваль Н. О., Єпіфанова І. Ю. Банківський менеджмент: навчальний посібник. 2-ге вид., доп. Вінниця: ВНТУ, 2018. 126 с.
2. Майорова Т. В. Банківське кредитування інвестиційних проектів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.04.01 / Т. В. Майорова; Київ. нац. екон. ун-т. К., 2000. 19 с.
3. Мельник К. М. Роль кредитної політики при визначенні пріоритетних напрямів розвитку банківської діяльності. *Вісник Київського інституту бізнесу та технологій*. 2017. № 1 (32) С. 65–69.
4. Обов'язкові нормативи та інші вимоги, що обмежують ризики за операціями з фінансовими активами гарантів, оновлюються – стартує громадське обговорення. Офіційний сайт НБУ. URL: bank.gov.ua
5. Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями: затверджено Постановою Правління Національного банку України від 30 червня 2016 р. № 351. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>
6. Сорока А. В., Колесникова А. Р. Кредитна політика банку як основа управління кредитним ризиком. *Молодий вчений*. 2017. № 4. С. 769-772.

АНАЛІЗ СТРУКТУРИ ТА ДИНАМІКИ ПОДАТКУ НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ ДО ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

Людмила ДОБЖАНСЬКА

магістрантка спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»

Науковий керівник –к.е.н., професор Дема Д. І.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень і публікацій. Фінансове забезпечення функціонування держави та її економічний розвиток значною мірою обумовлені податковими надходженнями, які стягуються до Державного бюджету України. Згідно статистичних даних на податкові надходження припадає близько 80% усіх джерел формування Зведеного бюджету України. Одним із вагомих податків у системі оподаткування є податок на доходи фізичних осіб, який є важливим складовим елементом фінансового механізму держави. Проблема оподаткування доходів громадян займалися багато вчених економістів, зокрема, Андрущенко В., Боровик П., Дема Д., Демяненко М., Єфіменко Т., Іванов Ю., Соколовська А., Тулуш Л. та ін.. Виникає потреба у дослідженні динаміки та структури надходження податку на доходи фізичних осіб.

Основний матеріал. Податок на доходи фізичних осіб є загальнодержавним податком і відноситься до прямих податків разом із податком на нерухоме майно, податком на прибуток підприємств; рентною платою та іншими податками і зборами. Щоб оцінити фіскальну роль податку на доходи фізичних осіб для бюджету України доцільно спочатку визначити порядок його розподілу між державним та місцевим бюджетами у 2021 році.

Згідно із Бюджетним кодексом України податок на доходи фізичних осіб розподіляється між бюджетами так:

1. До доходів Державного бюджету України (стаття 29 БКУ):
  - 25 % податку на доходи фізичних осіб на відповідній території України (крім території міст Києва та Севастополя);
  - 60 % - на території міста Києва.
2. До доходів місцевих бюджетів України (стаття 64 БКУ):
  - 60% ПДФО по всій території України, крім міста Київ та Севастополь (крім пасивних доходів фізичних осіб (проценти на поточний або депозитний (вкладний) банківський рахунок, проценти на вклад (депозит) у кредитній спілці);
  - 40% ПДФО у місті Києві (крім пасивних доходів фізичних осіб (проценти на поточний або депозитний (вкладний) банківський рахунок, проценти на вклад (депозит) у кредитній спілці);
3. До обласних бюджетів - 15% [1].

Проаналізуємо структуру податкових надходжень Зведеного бюджету України у 2017-2021 рр.

Податки відіграють важливу фіскальну роль, та є стабільним джерелом наповнення бюджету, так їх частка протягом останніх 5 років не опускалася нижче 77% загального розміру надходжень Зведеного бюджету (табл. 1).

Таблиця 1

Структура податкових надходжень Зведеного бюджету України, %

Вид податку	Роки				
	2017	2018	2019	2020	2021
Податкові надходження до Зведеного бюджету України, з них:	77,1	81,7	81,5	81,6	86,5
Податок на доходи фізичних осіб	19,8	19,4	21,4	21,4	21,0
Податок на прибуток підприємства	7,9	9,0	9,1	8,6	9,9
Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів	4,8	3,6	3,5	3,6	4,9
Податок на додану вартість	26,8	31,5	29,4	29,1	32,3
Акцизний податок	12,4	11,2	10,6	11,2	10,8
Ввізне мито	2,6	2,2	2,3	2,2	2,2
Місцеві податки	2,8	4,8	5,2	5,5	5,4

Джерело: Розраховано автором на основі: [2].

Структура демонструє, що податок на доходи фізичних осіб займає другу позицію щодо наповнення бюджету серед податків, в системі прямого оподаткування – першу. Причому відсоткова динаміка є позитивною і, за винятком 2018 року, відбувалося лише збільшення частки ПДФО у загальній структурі податкових надходжень, також є тенденція до збільшення частки місцевих податків у загальній структурі надходжень. В 2017 році частка ПДФО становила 19,8 %, тоді як у 2020 році вже 21,4%, що свідчить про фіскальний потенціал даного податку.

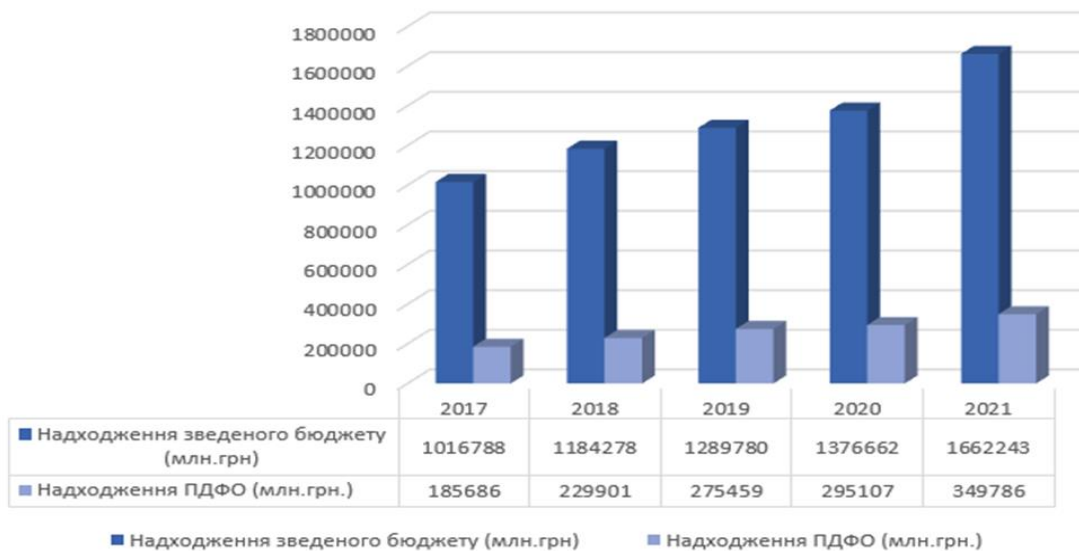

Рис. 1 Динаміка надходжень податку на доходи фізичних осіб до Зведеного бюджету України у 2017-2021 рр. (млн грн) [2].

Як свідчать дані (рис. 1) в цілому динаміка надходжень податку на доходи фізичних осіб до зведеного бюджету є позитивною та мала тенденцію до зростання протягом 2017-2021 років, а саме із 185686 млн. грн. у 2017 році, до 349786 млн. грн. у 2021 року.

Зростання надходжень по податку на доходи фізичних осіб свідчить що є зростання номінальних доходів населення, а також прослідковується позитивна, зростаюча динаміка, що може свідчити про процеси детінізації економіки в частині оподаткування доходів фізичних осіб.

Висновки та пропозиції. Сьогодні податок на доходи фізичних осіб є вагомим часткою в державному бюджеті України та має значний фіскальний потенціал. Разом з тим, в умовах військового стану необхідно посилити контроль за доходами фізичних осіб, які одержують доходи з джерел, з яких податкові агенти не утримують податок. Саме тому питання дослідження даного податку є досить актуальним і основним завданням є розробка ефективного механізму реформування системи оподаткування доходів фізичних осіб в Україні .

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс України № 2456-17 від 01.11.2017. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
Сайт МФУ [Електронний ресурс]. –Режим доступу: <https://mof.gov.ua/>

СУЧАСНИЙ СТАН ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Олександра КРИВЕНКО

*магістрантка спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник – д.е.н., доцент Віленчук О. М.*

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Однією з основних складових фінансового сектору є фондовий ринок, а без його розвитку не вдасться забезпечити стійке зростання національної економіки. Подальша інтеграція України у світову економіку потребує впровадження міжнародних стандартів регулювання фондового ринку. Підписання Угоди про асоціацію України з ЄС [2] зобов'язує нашу державу дотримуватися цілей і принципів Міжнародної організації комісій з цінних паперів (IOSCO) [3]. А це означає, що національна правова база повинна бути приведена у відповідність до задекларованих принципів обігу цінних паперів (ЦП). Однак більшість власників великих бізнесів в Україні у цьому не зацікавлені, оскільки хочуть утримувати близьке до монопольного становища ключових галузей промисловості, енергетики та сільського господарства. Дослідження закордонної практики державного регулювання фондового ринку є актуальним з позиції застосування у вітчизняній практиці ефективних інструментів регулювання діяльності операторів ринку.

Вагомий внесок у дослідження проблем функціонування фондового ринку та біржової торгівлі зробили такі українські науковці, як: Д. Бутенко, Ю. Раделицький, С. Самець, І. Школьник, Г. Яцюк. Проте нинішній його стан свідчить про наявність багатьох невіршених проблем, які потребують подальшого вивчення та пошуку шляхів їх розв'язання.

Основний матеріал. Ринок цінних паперів як складова фінансового ринку традиційно вважається забезпечувальною ланкою всієї фінансової системи держави. Розвиток стабільного інвестиційного процесу в економіці України, подальше проведення ринкових реформ, неможливі без створення ефективно діючого фондового ринку, який повинен забезпечувати реалізацію національних інтересів України та сприяти зміцненню її економічного суверенітету

Ринок цінних паперів в Україні поступово розвивається, про що свідчать тенденції збільшення обсягів біржових контрактів. (табл. 1) Але все одно капіталізація українського фондового ринку у порівнянні з світовими занадто низька.

Загальний обсяг випусків емісійних цінних паперів, зареєстрованих Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку у січні-грудні 2021 року, становив 112,39 млрд грн, що менше на 1,01 млрд грн порівняно з відповідним періодом 2020 року (113,40 млрд грн).

Протягом січня-грудня 2021 р. НКЦПФР зареєстровано 86 випусків акцій на суму 42,88 млрд грн. У порівнянні з аналогічним періодом 2020 року обсяг зареєстрованих випусків акцій збільшився на 9,90 млрд грн.

Таблиця 1

**Обсяг та кількість випусків акцій, зареєстрованих
Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР)
протягом січня-грудня 2021 року**

Період	Обсяг випуску акцій, млн грн	Кількість випусків, шт
Січень	124,96	5
Лютий	2 252,71	7
Березень	1 883,98	3
Квітень	146,96	4
Травень	4 357,27	4
Червень	1 087,10	12
Липень	2 437,60	9
Серпень	2 067,68	5
Вересень	3 244,52	11
Жовтень	20 734,22	8
Листопад	2 390,87	7
Грудень	2 156,41	11
Усього	42 884,28	86

Джерело: сформовано за даними [1].

Такі обсяги торгів обумовлені декількома чинниками, у тому числі низьким рівнем довіри інвесторів до фондового ринку. Значна проблема – незнання і невміння інвесторів, як заробляти на інвестиціях, звідси, низький інтерес до цього.

При цьому фондовий ринок України активно використовується для фінансування дефіциту бюджету. За даними НКЦПФР 88 % від загального об'єму угод припадає на державні облігації. Водночас торгівля акціями становить лише 2 % від об'єму торгів.

Це пов'язано з тим, що самі емітенти – акціонерні товариства, які з'явилися після приватизації, не надто прагнуть до вільного обігу акцій на ринку. Також негативно впливає вся наявна інфраструктура та система регулювання, що орієнтована на великих емітентів, масштаби яких дозволяють працювати з ними іноземним інвесторам. До того ж заважає розвитку відсутність ефективної системи захисту прав інвесторів, які вкладають кошти у цінні папери.

Формально маємо скорочення усіх показників фондового ринку на 10–20 % в середньому щороку за 2014–2020 рр., однак насправді це свідчить про оздоровлення фінансового сектора України. Кількість організаторів біржових торгів скоротилася з 10 до 4 (зараз функціонують ПрАТ “Фондова біржа “Перспектива”, АТ “Фондова біржа ПФТС”, ПрАТ “Українська міжбанківська валютна біржа”, ПАТ “Українська біржа”). НКЦПФР ініціював припинення торгівлі 273 емітентів та анулювання 136. Особливості митного оформлення вантажів у митному режимі “митний склад” видано 293 ліцензій на роботу на фондовому ринку протягом 2015–2019 рр. Відтак за 2014–2020 рр. кількість випусків акцій скоротилася з 156 до 71, а їх обсяг – з 145,2 до 33 млрд грн. Дещо інакша ситуація на ринку облігацій: кількість випусків скоротилася втричі (з 263 до 96), однак обсяг випуску майже не змінився (зменшення з 38,3 до 32,9 млрд грн). Це сталося через масований випуск ОВДП у 2017–2019 рр., обсяг торгів якими у 2020 р. становив 98 % від усіх операцій фондового ринку. У структурі біржових контрактів дуже мала частка операцій на первинному ринку і вона постійно скорочується (з 3,4% до 0,06%) (табл. 2).

Вимоги іноземних партнерів та міжнародних організацій, активізували зусилля вітчизняних законодавців щодо удосконалення регулювання фондового ринку. Вагомим стимулом стало підписання Угоди про асоціацію з ЄС, після чого відбулися такі важливі заходи: 1) НБУ підписав угоду про співпрацю з міжнародним депозитарієм цінних паперів Clearstream, що дозволило іноземним інвесторам отримати доступ до вітчизняного ринку ОВДП; 2) НКЦПФР почав виводити з ринку недобросовісних гравців; 3) 28.05.2019 р. підписано Меморандум про взаєморозуміння та співробітництво між НКЦПФР, НБУ, Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Міністерством фінансів України та Фондом гарантування вкладів фізичних осіб; 4) внесено зміни щодо правового регулювання депозитарної та клірингової діяльності.

Важлива роль в появі іноземних цінних паперів на українському ринку належить Національному Банку України, особливо в питанні лібералізації і спрощення валютного регулювання. Подальші заходи мають бути спрямовані на спрощення процедури отримання валютних ліцензій, удосконалення інфраструктури фондового ринку, підвищенні зацікавленості потенційних інвесторів щодо вкладання фінансових ресурсів в об'єкти національної економіки,

забезпечення у пост воєнний відновлювальний період поступальної капіталізації фондового ринку в Україні.

Таблиця 2

Обсяг торгів фінансовими інструментами за видом (у розрізі операторів організованих ринків капіталу) протягом 2021 року, млн грн

Емітенти цінних паперів	Акції	Акції іноземного емітента	Інвестиційний сертифікат	Облігації внутрішніх державних позик	Облігації внутрішніх місцевих позик	Облігації зовнішніх державних позик	Облігації іноземного емітента	Облігації іноземних держав	Опціонні сертифікати
УБ	330,19	94,95	15,74	11436,32	51,66	1104,48	9,20	5,68	0,00
ПФТС	256,68	8,47	0,00	216624,34	1835,01	1275,52	100,23	222,38	0,00
ПЕРСПЕКТИВА	4,12	0,74	0,00	215696,22	29,38	404,67	0,00	0,00	22,15
Усього	590,99	104,16	15,74	443756,88	1916,04	2784,66	109,44	228,06	22,15

Джерело: сформовано за даними [1].

Також важливим є той факт, що поява різноманітних і привабливих фінансових інструментів в Україні, особливо доречною може бути при запуску другого накопичувального рівня пенсійної системи. Вихід на ринок недержавних пенсійних фондів приведе до зростання попиту на якісні і надійні фінансові інструменти. При цьому вкладення пенсійних коштів в іноземні «блакитні фішки» дає більше впевненості у збереженні інвестованих засобів, ніж при купівлі паперів українських емітентів.

Висновки та пропозиції. Сучасний стан фондових бірж в Україні потребує системної трансформації та модернізації. У після воєнний період активно постануть проблеми відновлення національної економіки. Звідси варто наголосити на необхідності підвищення ролі фондового ринку в активізації інвестиційних процесів в країні. Водночас виникає потреба в імплементації норм Європейського Союзу щодо функціонування фондового ринку. Безумовно це вимагає певного часу на забезпечення законодавчих та інституціональних змін, які матимуть позитивний вплив на розвиток різноманітних сфер та галузей національної економіки.

Список використаних джерел

1. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. Офіційний веб-сайт. URL: <https://www.nssmc.gov.ua>
2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011 (дата звернення 10.08.2021).
3. Objectives and Principles of Securities Regulation. International Organization of Securities Commissions. URL: <https://www.iosco.org/library/pubdocs/pdf/IOSCOPD561.pdf> (дата звернення 10.08.2021).

ОПТИМІЗАЦІЯ СКЛАДУ І СТРУКТУРИ ДЕБІТОРСЬКОЇ ТА КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТЕЙ ПІДПРИЄМСТВА У СВІТОВІЙ ПРАКТИЦІ

Катерина ЛІНЕВИЧ

здобувачка спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»

Науковий керівник – к.е.н., доцент Абрамова І. В.

Постановка проблеми. Ведення обліку дебіторської та кредиторської заборгованостей підприємств у закордонних країнах у порівнянні з вітчизняними має свої певні особливості та відмінності. Саме тому пропонуємо розглянути зарубіжний досвід управління дебіторської та кредиторської заборгованостей підприємства й виділити аспекти, які допоможуть удосконалити вітчизняний процес управління.

В залежності від особливостей економіки та рівня її розвитку в країні міжнародна практика управління дебіторською та кредиторською заборгованістю суттєво диференційована. Дебіторська та кредиторська заборгованість підприємств в міжнародному обліку поділяється на поточну та довгострокову. Але слід зазначити, що в деяких країнах довгострокову дебіторську заборгованість ще розділяють на середньострокову та довгострокову.

Відповідно до міжнародного стандарту бухгалтерського обліку № 1 у звіті про фінансовий стан дебіторська та кредиторська заборгованість поділяються на торговельну та іншу дебіторську чи кредиторську заборгованість. Торговельна заборгованість – це заборгованість, що безпосередньо пов'язана з основною діяльністю підприємства. А інша дебіторська та кредиторська заборгованість – це заборгованість, що не пов'язана з операційною діяльністю підприємства.

Оцінка дебіторської заборгованості підприємства проводиться:

- на дату виникнення за сумою зменшення на величину знижки;
- на дату погашення за сумою з урахуванням знижки;
- на дату складання балансу за сумою, що скоригована на знижку.

У світовій практиці ведення звітності за дебіторською заборгованістю здійснюється за відповідними рахунками та оцінюється і відображаються в обліку за своєю чистою вартістю реалізації. Головна проблема визначення дебіторської заборгованості за відповідними рахунками обліку обумовлена застосуванням у зарубіжних країнах системи знижок дебіторської заборгованості, яка згрупована в дві групи: торговельні знижки та знижки за сплату у відповідний строк. Торговельні знижки (trade discounts) стимулюють збільшення обсягів реалізації – це, так звана, знижка з ціни [8].

Наприклад: ціна товару складає 10 доларів США за одиницю. При купівлі від 50 одиниць покупець отримає знижку у розмірі 10 %, тобто ціна одиниці товару складатиме 4,5 долара США. Розмір знижки може коливатися залежно від

обсягу закупівлі. Грошові знижки (cash discounts) надаються з метою стимулювання дострокового платежу – це, так звана, цінова поступка [8].

Наприклад: відповідно до умов угоди термін оплати платежу – 15 днів, при оплаті платежу впродовж 5 днів покупець отримає знижку 5%, за інших умов покупець сплачує чисту суму реалізованої продукції протягом 15 днів.

У закордонному досвіді найпопулярнішим методом оптимізації складу та структури дебіторської заборгованості є рефінансування частини боргу, що здійснюється за допомогою факторингових та форфейтингових операцій, а також дисконтування векселів. (табл. 1)

Таблиця 1

Рефінансування дебіторської заборгованості

Факторинг	за договором факторингу (фінансування під відступлення права грошової вимоги) одна сторона (фактор) передає або зобов'язується передати грошові кошти в розпорядження другої сторони (клієнта) за плату, а клієнт відступає або зобов'язується відступити факторові своє право грошової вимоги до третьої особи (боржника) [2].
Форфейтинг	це купівля боргу, вираженого у зворотному документі (переказний або простий вексель) у кредитора на безповоротній основі [3].
Дисконтування векселів	дисконтування векселів полягає в тому, що банк, купуючи вексель, терміново сплачує його вартість пред'явникові за вирахуванням певного процента від суми номіналу векселя, що називається обліковим процентом [4].

Отже, використання вітчизняними підприємства міжнародних методів з управління дебіторської заборгованості, у формі методу знижок дебіторам, та завдяки вищезгаданих методам рефінансування дозволить оптимізувати склад та структуру дебіторської заборгованості, терміново отримати оборотні кошти у разі необхідності, а також розширити клієнтську базу.

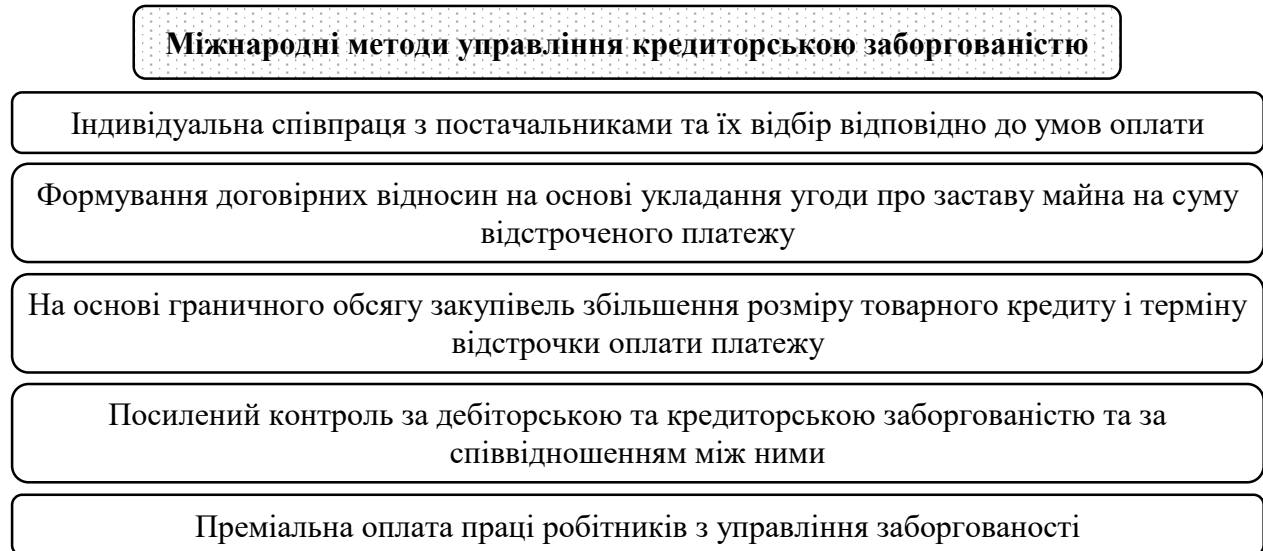
Як вже зазначено вище у світовій практиці розрізняють два види кредиторської заборгованості: короткострокова та довгострокова. Відповідно до принципів бухгалтерського обліку зарубіжних країн, короткострокові зобов'язання визначаються такими, що для погашення яких використовуються поточні активи підприємства, або ж прийняття інших поточних зобов'язань.

У міжнародній практиці короткотермінові зобов'язання поділяють на фактичні та умовні зобов'язання. Фактичні зобов'язання – це зобов'язання, що характеризуються знанням фактичної суми поточної заборгованості та виникають на основі укладеного договору, контракту чи законодавства. А умовні зобов'язання – це зобов'язання, фактична сума яких невідома та визначається лише в день настання певної дати. Їх особливість полягає в обґрунтованості, тобто якщо умовні зобов'язання та їх сума обґрунтовані, то вони відображаються обліку, якщо ж ні зазначаються в пояснювальній записці до фінансового звіту.

Щодо довгострокової заборгованості, то як і у вітчизняних підприємствах це заборгованість погашення якої перевищує один рік. До них відносять зобов'язання: з випущених облігацій, акцій, а також виданих векселів чи лізингу.

Для розвитку та розширення підприємств у міжнародній практиці надають перевагу саме облігаціям. У свою ж чергу довгострокові векселі використовуються для фінансування конкретних активів. А лізинг використовується для довгострокової оренди майна, з можливістю його подальшого викупу.

Для ефективного управління кредиторською заборгованістю у міжнародній практиці застосовують такі методи управління заборгованістю (рис. 2).

Рис. 2. Міжнародні методи управління кредиторською заборгованістю

Отже, використання вітчизняними підприємства міжнародних методів з управління дебіторської заборгованості, у формі методу знижок дебіторам, та завдяки вищезгаданих методам рефінансування дозволить оптимізувати склад та структуру дебіторської заборгованості, терміново отримати оборотні кошти у разі необхідності, а також розширити клієнтську базу.

Висновки. Отож, можна зазначити, що ведення обліку дебіторської та кредиторської заборгованостей підприємства у закордонних країнах у порівнянні з вітчизняними має певні відмінності, а також що за допомогою вивчення різноманітного досвіду зарубіжних країн та застосування його на практиці можна значно покращити фінансову діяльність підприємства.

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України на 07.05.2022 р. / Верховна Рада України. Офіц. вид. К. Парлам. вид-во, 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
9. Губачова О.М., Мельник С.І. Облік у зарубіжних країнах. Підручник. - К.: Центр учбової літератури, 2008. 432 с. URL: <https://ua1lib.org/book/2999702/2601c5>
10. Демівський А. В. Вексельна справа: навч. посібник. К. 2003. URL: https://pidru4niki.com/10310208/ekonomika/diskontuvannya_vekseliv
11. Петрашко Л.П. Валютні операції: навч. посібник. К.: КНЕУ, 2001. 204 с. URL: <https://buklib.net/books/21865/>

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

Сергій ЛІРНИК, Дмитро ПОДОРОЖНІЙ

магістранти спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»

Науковий керівник – к.е.н. Мартинюк Г. П.

Постановка проблеми. Формування дохідної частини державного бюджету є головним та невідкладним завданням бюджетних інституцій для виконання засад політики держави у сфері формування доходів. Оскільки, доходи державного бюджету є ключовим джерелом та предметом розподілу та перерозподілу ВВП, доцільно сформулювати теоретичні висновки щодо наповнення дохідної частини бюджету та детальніше розглянути цю частину бюджетного процесу. Нині, існує безліч трактувань поняття «доходів бюджету», що в свою чергу створює суперечності для висвітлення даної категорії. Також, не менш важливим моментом у формуванні бюджетної політики є визначення оптимальних розмірів формування дохідної частини державного бюджету та визначення сум податкових вливань від суб'єктів господарювання та фізичних осіб. Бюджет виступає своєрідним інструментом, який показує розвиток держави на відповідному економічному рівні. Основним елементом бюджетного процесу є виконання бюджетних повноважень з формування доходів бюджету, що в свою чергу створює стабільність в економічному та соціальному напрямках, і загалом рівні задоволення життям населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання з приводу формування доходів державного бюджету знайшло відображення в наукових працях В. Федосова, В. Опаріна, Л. Сафонова. Теоретичні аспекти формування дохідної частини бюджету досліджуються в багатьох працях науковців, з чого можна зробити висновки про відсутність єдиного бачення структури доходів та класифікації джерел. Тому виникає потреба в об'єднанні та створенні цілкового та повного визначення дохідної частини державного бюджету.

Метою статті є систематизація та трактування теоретичних основ формування дохідної частини державного бюджету в економічному та соціальному аспектах держави.

Результати досліджень. Доходи бюджету є основним елементом соціально – економічного добробуту громадян і займають ключове місце у формуванні бюджетних ресурсів. Зважаючи на скільки це різнобічне поняття «доходи бюджету», доцільніше буде розглядати трактування даного поняття з позиції триєдиного підходу, а саме: економічного, правового та матеріального (рис 1).

Рис. 1. Триєдиний підхід до визначення поняття доходів державного бюджету

Джерело: власні дослідження.

Отже застосування триєдиного підходу до визначення доходів бюджету в комплексній системі соціально-економічного розвитку, можна вважати рядом економічних відносин, щодо акумулювання фінансових ресурсів держави відповідно правового підходу визначеного в Бюджетному кодексі що виникають між державою, та іншими суб'єктами, щодо мобілізації ресурсів спрямовані на формування грошового фонду, що використовуватиметься для забезпечення соціально-економічного розвитку країни.

Правовий підхід формування доходної частини бюджету та його значення формує Бюджетний кодекс України. Через бюджет здійснюється акумуляція фінансових ресурсів для забезпечення соціально – економічної стабільності країни, а також використання цих коштів в цілях, які лежать розпорядника бюджетних ресурсів. З огляду на це, основа ВВП акумулюється у складі державного бюджету і йде на потреби забезпечення добробуту економіки, на вирішення соціальних конфліктів, забезпечення військової здатності[4].

Так Тарасюк М. в наукових доробках присвячених формуванню доходів бюджету в умовах трансформації економіки стверджує що «джерелом для державного та місцевого бюджету виступає ВВП, при збільшенні якого покращується та міцніє економіка у фінансовому плані, відбувається нарощення обертів виробництва, збільшення зайнятості, покращення рівня життя та якості життя, заробітної плати, фінансового результату підприємств та організацій, купівельної спроможності. І як наслідок, зростають надходження від податків до бюджетів всіх рівнів. Але при зниженні номінального ВВП та зростання інфляції призведе до номінального зменшення доходів бюджету» [5].

Позиції наукових підходів до поняття доходів державного бюджету в літературних джерелах сильно відрізняються, але при цьому дані визначення можна охарактеризувати за відповідними напрямками відображеними на (рис 2).

*Рис. 2. Напрями визначення поняття доходів державного бюджету
Джерело: власні дослідження*

Загальновідомо, що доходи бюджету є результатом процесу розподілу - з одного боку і метою подальшого перерозподілу коштів до централізованих фондів – з іншого. В. Пушкарьова стверджує що «значення бюджету, не тоді, коли відповідна держава здійснює свої доходи та видатки, а тоді коли в свою діяльність включає процеси планування, складення кошторисів та відповідних планів на відповідний період. Це показує бюджет з історичної точки зору про важливість здійснення фінансової діяльності, для забезпечення стабільності та виконання політики у сфері економіки» [2].

Разом з тим, у підручнику «Теорія фінансів» В. Феодосов та М. Карлін вказують, що «накопичення доходів, є головним аспектом для виконання своїх функцій державою» [3]. Саме доходи виступають головним елементом в здійсненні належної економічної політики. Накопичення фінансових ресурсів, в свою чергу впливає на розвиток загалом, та забезпечує здійсненню виконання послуг для населення держави.

Акумуляування достатнього розміру надходжень в державний бюджет є ключовим чинником для забезпечення стабільності військової економіки. В свою чергу державні інституції завдяки бюджетним доходам здійснюють державну та внутрішню політику в межах держави. Вони можуть регулювати та стимулювати певні галузі, в свою чергу примножуючи доходи бюджету і сприяти соціальному розвитку. А це в свою чергу стимулює збільшення асигнувань із бюджету, що принесе в свою чергу позитивні зміни для розвитку в цілому.

Розгалуженість доходів бюджету відображається в бюджетній класифікації, яка допомагає в свою чергу здійснювати ефективно економічний аналіз і забезпечує підтримання та порівняння показників. Бюджетний кодекс України визначає бюджетні доходи за такими розділами: 1) податкові надходження; 2) неподаткові надходження; 3) доходи від операцій із капіталом; 4) трансферти [4].

Досліджуючи висновки науковців можна стверджувати що надходження від податків є основою формування бюджетних ресурсів, а їх стягнення є виступає в системі принципів як фіскальна достатність. Податкові надходження виступають в ролі обов'язкових платежів, які приймають участь в перерозподілі ресурсів. Ключовими податками що впливають на формування дохідної частини державного бюджету можна вважати податок на додану вартість, акцизний

податок, податок на прибуток підприємств. Так відповідно бюджетного законодавства ПДВ та акциз сплачується до бюджету держави в розмірі 100 %. Податок на прибуток підприємств розподіляється між державними та місцевими фінансами: в пропорціях 90% /10%.

Законодавчим актом щодо регулювання загальнодержавних та місцевих податків і зборів виступає Податковий кодекс України, який виконує відносини щодо встановлення, скасування та зміни податків і зборів в Україні та повний перелік доходів бюджету. Адміністрування, платники податків і зборів, їх права та обов'язки, контролюючі повноваження та можливості їх посадових осіб при виконанні податкових та інших адміністративних функцій, відповідальність за податкові порушення. Значну увагу необхідно приділяти оптимальному перерозподілу ВВП через державний бюджет. Це допомагає провести раціонально політику у фіскальній та бюджетній сфері країни, забезпечити економічний розвиток та покращити якість державних послуг.

Висновки. На превеликий жаль, наша держава не один рік живе у стані військової агресії, повномасштабних воєнних дій, що потребує значних коштів що спрямовуються на вдосконалення обороноздатності країни та потребує додаткової мобілізації надходжень до державного бюджету. Застосування в комплексної системи соціально-економічного розвитку, через економічні відносини, щодо акумулювання фінансових ресурсів держави відповідно правового підходу визначеного Кодексом щодо мобілізації ресурсів спрямованих на формування грошового фонду формує сутність триєдиного наукового підходу понять доходів державного бюджету.

Доходи бюджету виступають головним потоком коштів, які отримує країна для ефективного та стабільного функціонування військової економіки в країні та задоволення необхідних потреб суспільства. Надходження до бюджету правильно розглядати як спрямоване джерело доходу для забезпечення соціально-економічного розвитку країни.

Джерела використаної інформації

1. Бюджетний менеджмент: підручник за заг. ред. В. Федосова. К.: КНЕУ, 2018. 864 с
2. Пушкарьова В.М. Історія фінансової думки і політики податків. М.: ИНФРА-М, 2019. С. 40
3. Теорія фінансів: підручник за заг. ред. В.М. Федосова,. К.: Центр учбов. літ-ри, 2019 77 с.
4. Бюджетний кодекс України: Закон України зі змінами та доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#top>
5. Тарасюк М. Формування доходів бюджету в умовах трансформації економіки. Вісн. Київ. нац. торг.-екон. ун-ту. 2018.№ 5. С. 63–71.

ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКИХ ПЛАТІЖНИХ КАРТОК

Володимир МЕЛЬНИК

*магістрант спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник – к.е.н., доцент Стойко О. Я.*

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Сучасному економічному розвитку притаманні процеси неухильного звуження сфери готівкового обігу і застосування паперових розрахункових документів, впровадження інноваційних платіжних засобів і новітніх платіжних технологій. Наразі такі платіжні інструменти, як електронні гроші, платіжні картки та смарт-карти обслуговують вагомий сегмент платіжного ринку і знайшли широке застосування в діяльності комерційних банків. Активний розвиток ринку банківських платіжних карток в Україні дозволяє збільшити прозорість операцій на фінансовому ринку, залучити кошти у банківську сферу, що підвищує кредитні повноваження банків [1].

Проблемами функціонування банківських платіжних карток займаються такі вітчизняні дослідники: Архирейська Н. В., Білий М. М., Бондарець О. М., Ваганова О. В., Гоменюк В. В., Євдокімова М. О., Калмикова В. Г., Кікош В. В., Коць О. О., Кучкова О. В., Кушнір С. О., Легкоступ І. І., Монастирський Г. Л., Успенко В. І., Чайковська І. Я., Чайковський Є. Я., Чайковський Я. І. та ін. Проте деякі питання, пов'язані з використанням банківських платіжних карток, потребують подальшого дослідження.

Основний матеріал. Види банківських платіжних карток, умови та порядок виконання операцій з платіжними картками визначаються відповідно до вимог тієї чи іншої платіжної системи. Наразі в Україні експлуатуються три платіжних системи з платіжними пластиковими картками та системами банкоматів, POS – терміналів і мобільних пристроїв зчитування [7, с. 64]:

1. Міжнародна платіжна система VISA International Service Associatio з процесинговим центром в США, Європі та на інших континентах.
2. Міжнародна платіжна система Master Card International (США) + Europay International (ЕС) з процесинговим центром в США та Європі.
3. Національна платіжна система НСМЕП (Україна) з процесинговим центром в Україні.

Наразі найзручнішим платіжним засобом, що дозволяє проводити безготівкові платежі або застосовувати безготівкові розрахунки стали платіжні картки. Банківські платіжні картки стали не тільки основним платіжним засобом ефективного управління великими обсягами безготівкових розрахунків, але й провідним універсальним національним та міжнародним інструментом платежу, так як приймаються до сплати не враховуючи залежність від валюти, в якій було відкрито картковий рахунок [3, с. 154].

Погоджуємося з визначенням, що банківська платіжна картка – це спеціальний ідентифікаційний платіжний інструмент, використання якого надає власнику можливість здійснювати безготівкову сплату за товари, послуги, отримувати готівкові гроші, а також здійснює інші передбачені договором операції [4, с.107].

Власники банківських платіжних карток мають можливість використовувати їх для: здійснення переказів з картки на картку, операцій з використанням платіжних карток у пристроях самообслуговування, операції з розрахунків у торговельній мережі, оплати товарів і послуг, переказів з картки на рахунки [9, с. 990].

Платіжні картки можна класифікувати за окремими ознаками, а саме: за технологічною основою, за критерієм власності, за схемою використання, за платіжними системами та ін.

За технологічним виготовленням платіжні картки поділяються на картки з магнітною смугою, з мікропроцесором (чіпом) та з подвійним інтерфейсом. Якщо платіжна картка з магнітною смугою дає змогу тільки пасивно зберігати інформацію, то картка з мікропроцесором може заносити у свою пам'ять дані про попередньо проведені операції. Інакше кажучи, картки з мікропроцесором мають набагато більші можливості інформаційного та технологічного характеру у порівнянні із картками з магнітною смугою. Платіжна картка з подвійним інтерфейсом дає змогу одержувати ідентифікаційні дані картки завдяки одному чіпу.

За критерієм власності виокремлюють особисті картки, які емітуються комерційним банком на ім'я власника картки, корпоративні картки, які випускаються лише для суб'єктів господарювання, сімейні картки, які видаються як особисті лише фізичним особам, але водночас як корпоративні окремі картки можуть бути оформлені на кожного члена сім'ї власника карткового рахунку.

Залежно від схеми використання банківські платіжні картки можуть бути дебетовими, які пов'язані з поточними рахунками клієнтів, кредитними, за якими передбачається відкриття кредитних ліній, та у формі електронного гаманця, які призначені для здійснення платежів за широкий асортимент товарів чи послуг у багатьох закладах торгівлі та сфери послуг.

Головними учасниками вітчизняного ринку платіжних карток є комерційні банки, торговельні організації, окремі громадяни. Для кожного з учасників цього ринку використання платіжних карток приносить свої переваги та вигоди (табл. 1).

Крім цього, окремі дослідники визначили ряд переваг від використання платіжних карток господарюючими суб'єктами: зменшення ризиків, пов'язаних зі зберіганням та переміщенням готівки для різних виплат; значне зменшення кількості первинної документації, а також полегшення функцій бухгалтерії пов'язаної з обліком готівкових коштів; зростання швидкості розрахунків під час проведення господарської діяльності; зручність використання корпоративних платіжних карток під час відрядження або закупівлі товарів під звіт; контроль працівників над безпосереднім проведенням безготівкових розрахунків; нівелювання залежності від режиму роботи відділень комерційних банків;

отримання можливості оперативного поповнення корпоративної платіжної картки та здійснення з неї виплат; підвищення іміджу господарюючих суб'єктів; можливість отримання рекламної підтримки зі сторони платіжних систем та банків, які емітували картки [6, с.136]. Позитивні ефекти від використання корпоративних карток досить різноманітні, але точно вони зручніші, ніж використання чекових книжок.

Таблиця 1

Переваги та вигоди для основних учасників ринку банківських платіжних карток

Переваги та вигоди		
для комерційних банків	для фізичних осіб	для торговельних організацій
зростання обсягу залучених ресурсів	можливість розрахуватися за товари та послуги	збільшення обсягів продажів товарів
надання своїм клієнтам якісніших послуг	покупка товарів і отримання послуг зі знижкою	можливість реалізації різноманітних дисконтних програм
скорочення адміністративних витрат	отримання заробітної плати і пенсійних виплат	розширення кола нових покупців
збільшення комісійних доходів	можливість управління власним рахунком	скорочення обсягу готівки, що знаходиться в касах
збільшення кредитного потенціалу для надання споживчих позик	одержання доходу на залишок коштів за рахунком	уникнення ситуацій з підробленими банкнотами, нестачею розмінних монет
забезпечення диверсифікації власної діяльності	зниження ризиків втрати готівки	підвищення репутації торговельної організації
отримання доступу до різних карткових проектів	автоматичний обмін коштів у валюту іншої країни	отримання рекламної допомоги з боку платіжної системи і банку, що емітували картки

Джерело: складено за [9, с. 990; 3, с. 154].

Водночас функціонування платіжних карток приносить вагомі переваги і для держави, оскільки знижуються витрати на виробництва банкнот і карбування монет, зменшуються витрати на касові операції, інкасацію готівки, її перевезення та зберігання; забезпечується зростання надходжень до бюджетів усіх рівнів завдяки повнішому оподаткуванню юридичних і фізичних осіб.

Головними здобутками розвитку ринку платіжних карток, на думку більшості науковців, є збільшення споживання, зростання продуктивності і підвищення зайнятості населення, зменшення витрат на проведення платіжних операцій та скорочення питомої ваги тіньової економіки [8, с. 145].

Маючи значні перспективи розвитку, ринок платіжних банківських карток все ж таки стикається з рядом проблем, які перешкоджають йому. Білий М. М. проблемним моментом вважає те, що при значних обсягах випуску платіжних карток комерційними банками та постійному розвитку банками інфраструктури термінальної мережі вкрай незадовільною залишається динаміка росту безготівкової оплати за придбані товари та спожиті послуги, та значною проблемою залишається рівень карткового шахрайства, також невирішеним є

питання формування національної системи маршрутизації карткових операцій та клірингу [2, с. 120].

Деякі науковці до проблемних моментів ринку платіжних карток відносять недосконале нормативно-правове регулювання; значну кількість платіжних карток виданих у рамках зарплатних проектів; обмеженість бонусних програм [3, с. 156]. Окремі дослідники бачать головні проблеми в тому, що розрахунки платіжними картками піддаються шахрайству та хакерським атакам, а також існує відсутність анонімності, на відміну від готівкових розрахунків [5, с. 677].

Відтак функціонування ринку платіжних карток поряд із значними перевагами водночас передбачає ряд потенційних загроз та ризиків для учасників цього ринку (табл. 2).

Таблиця 2

Переваги та недоліки практичного застосування банківських платіжних карток для здійснення безготівкових розрахунків

Критерії	Переваги	Недоліки
Надійність	Викрадену карту можна заблокувати, некоректно здійснені розрахунки можна відмінити або уточнити, тоді як викрадену готівку повернути майже неможливо.	Безготівкові розрахунки піддаються шахрайству та хакерським атакам.
Зручність	Можливість користування банківськими послугами цілодобово та дистанційно, зокрема через мережу Інтернет.	Випадки збоїв у роботі POS-терміналів або банкоматів, несправність обладнання чи недосконалість програмного забезпечення унеможливають розрахунки за продукцію.
Анонімність	Персоніфікованість усіх розрахунків та фінансово-кредитних установ, що задіяні в них.	Відсутність анонімності, яка наявна під час готівкових розрахунків.
Локалізація	Наявність угод між фінансово-кредитними установами про прийняття платіжних карт до розрахунків (зокрема, за кордоном).	Обслуговування лише в окремих банкоматах та окремих країнах, відсутність POS-терміналів або банкоматів у точках продажів.

Джерело: складено за [5, с. 675].

Разом з тим, використання банківських платіжних карток є сучасним і зручним способом здійснення безготівкових розрахунків. Банківські картки дозволяють власникам, тобто фізичним особам та уповноваженим юридичним особам, здійснювати операції з грошовими коштами, що знаходяться на картковому банківському рахунку, у будь-який час доби, служать засобом платежу по всьому світу, використовуються у сфері онлайн-комерції.

Для самих комерційних банків важливість ведення карткового бізнесу пов'язана із залученням ресурсів, скороченням обсягу готівки, а найголовніше, з отриманням значно більшого прибутку. У разі збільшення кількості безготівкових розрахунків платежі, здійснювані з допомогою банківських карток, залишаються найбільш затребуваними.

Водночас, держава, маючи свої вигоди від функціонування платіжних карток, зі свого боку активно стимулює вдосконалення нових технологій у банківському секторі, за допомогою яких можна розширити безготівкові розрахунки. Повсюдне використання цих технологій і саме банківських платіжних карток, проведення операцій із нею зумовлено їх перевагами перед розрахунками за допомогою готівки.

Висновки. Ринок банківських карток, що стрімко розвивається, стикається з низкою проблем, які гальмують його розвиток. Це недостатньо ефективна законодавча база захисту прав споживачів банківських послуг, завищений розмір комісії за здійснення безготівкових операцій з використанням платіжних карток, низька фінансова грамотність населення, проблеми захисту банківських карток та безготівкових платежів від шахраїв, нерівномірна забезпеченість регіонів країни інфраструктурою надання фінансових послуг за допомогою банкоматів, електронних та платіжних терміналів, залежність від міжнародних платіжних систем тощо.

Водночас функціонування банківських платіжних карток надає безліч переваг для комерційних банків, господарюючих суб'єктів, торговельних організацій фізичних осіб, а також державі. Активний розвиток ринку банківських платіжних карток в нашій державі сприяє збільшенню прозорості операцій на фінансовому ринку, залученню коштів у банківський сектор, що підвищує дохідність банківського бізнесу.

Список використаних джерел

1. Архірейська Н. В., Кучкова О. В. Сучасні тренди платіжного ринку України – безготівкові розрахунки та електронні гаманці. *Ефективна економіка*. 2021. № 6. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=8969> (дата звернення: 10.01.2022 р.).
2. Білий М. М. Особливості розвитку ринку платіжних карток в Україні. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2019. Вип. 15 (2). С. 119-128.
3. Бондарець О. М., Бондаренко Л. Ф., Водолазська Н. В., Хиль Стан Л. П. Проблеми та перспективи розвитку ринку платіжних карток в Україні. *Бізнес Інформ*. 2018. № 8. С. 153-157.
4. Євдокімова М. О. Ринок платіжних карток в Україні, його розвиток. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Вип. 15(1). С. 106-110.
5. Коць О. О., Гоменюк В. В. Сучасний стан і перспективи розвитку ринку платіжних карток в Україні. *Економіка та суспільство*. 2018. №15. С. 671-678.
6. Кушнір С. О., Кікош В. В. Переваги використання банківських платіжних карток у сфері агропромислового комплексу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. Вип. 25(1). С. 134-137.
7. Легкоступ І. І., Ваганова О. В. Ринок платіжних карток: стан, проблеми та перспективи розвитку в Україні. *Науковий вісник Чернівецького університету*. Економіка. 2019. Вип. 809. С. 63-71.

8. Монастирський Г. Л., Чайковський Я. І., Чайковська І. Я., Чайковський Є. Я. Напрями використання платіжних карток як інновації оплати послуг транспортних організацій. *Економічний аналіз*. 2018. Т. 28, № 4. С. 143-154.
9. Успенко В. І., Калмикова В. Г. Умови вступу банків в міжнародні карткові платіжні системи. *Молодий вчений*. 2016. № 12.1. С. 990-993

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ДИВЕРСИФІКАЦІЇ ДОХОДІВ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

Дмитро НІКІТІН

магістрант спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»

Науковий керівник - д. е. н., доцент Віленчук О. М.

Постановка проблеми. Ефективна діяльність будь-якої страхової компанії базується на необхідності динамічного формування доходів від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності. Безумовно, що основним джерелом формування доходів страховика виступають платежі, які акумулюються завдяки наданим послугам з різних видів страхування. Здійснення диверсифікації доходів страхових компаній дозволяє розв'язувати проблеми стратегічного й тактичного рівнів, а саме збалансування страхового портфеля, гарантування платоспроможності й ліквідності, забезпечення рентабельності та прибутковості тощо.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Окреслені проблеми знаходять своє відображення в наукових працях багатьох вчених, зокрема: В. Базилевича, М. Александрової, О. Вовчак, Н. Внукової, О. Журавки, М. Браун, О. Проскуровича, Д. Поосера та інших. Попре, широке висвітлення в науковій літературі проблем диверсифікації доходів страхових компаній постає необхідність у здійсненні досліджень у заданому напрямі, з огляду на потенційні фінансові ризики для даних фінансових інституцій.

Виклад основного матеріалу. Страхова діяльність відноситься до сфери фінансових послуг, тому постає потреба у формуванні урізноманітнення доходів страховика. Метою діяльності страхової компанії є отримання прибутку завдяки надання юридичним і фізичним особам послуг для забезпечення їх майнових та особистих інтересів. Важливо зазначити, для забезпечення своєї операційної діяльності, страховик формує і використовує кошти страхового фонду для покриття збитків страхувальників, компенсації власних витрат з проведення страхових операцій та одержання прибутку [1].

Головна особливість діяльності страховика, яка полягає в тому, що він спочатку акумулює кошти (створює страховий фонд), і лише згодом зазнає витрат у вигляді страхових виплат, обумовила специфіку його доходів [1]. Структура доходів страховика має наступний вигляд (табл. 1):

Класифікація доходів страхових компаній

Групи доходів страхових компаній		
Доходи від операційної діяльності	Доходи від інвестиційної діяльності, іншої ніж розміщення коштів страхових резервів	Інші доходи
<p>Статті доходів</p> <ul style="list-style-type: none"> • дохід від реалізації страхових послуг; • суми, що повертаються з резервів, інших, ніж резерв незароблених премій; • інвестиційний дохід від розміщення коштів страхових резервів; • частки страхових виплат, компенсовані перестраховиками; • комісійні винагороди страховику за перестраховання; • дохід від надання послуг для інших страховиків; • інші операційні доходи 	<ul style="list-style-type: none"> • доходи від депозитів; • доходи за облігаціями; • дивіденди за акціями; • доходи від участі в капіталі; • доходи від надання майна в оренду; • доходи від реалізації фінансових інвестицій; • доходи від реалізації необоротних активів; • інші інвестиційні доходи 	<ul style="list-style-type: none"> • доходи від фінансової діяльності; • доходи від переоцінки необоротних активів; • доходи від переоцінки фінансових інструментів; • накопичені курсові різниці; • надзвичайні доходи

Джерело: складено за даними джерела [2].

Застосування даної класифікації надає можливість проаналізувати прибутковість за страховими продуктами компанії, вчасно змінити стратегію страховика на ринку фінансових послуг та наблизити інформацію до запитів управлінського обліку, який є основою під час дотримання вимог МСФЗ та МСБО [3].

Для усвідомлення процесу формування доходів страхової компанії необхідно відобразити процес формування страхових платежів які акумулюють страхові компанії протягом певного проміжку часу. В таблиці 1 розкрита динаміка надходження страхових платежів які мають страхові компанії протягом 2018-2020 років. Аналіз динаміки доходів страхових компаній протягом 2018-2020 років відображено в табл. 2.

Аналіз таблиці свідчить, що загальна кількість страхових компаній станом на 31.12.2020 р. становить 223, у тому числі «life» - 23 компаній, «non-life» - 210 компаній. Кількість страхових компаній продовжує тенденцію до зменшення, так, за 2020 р. у порівнянні з 2018 р. зменшилася на 71 компанію [4]. Попри те, що кількість страхових компаній з кожним роком зменшується, валові страхові платежі, чисті страхові платежі, та дохід від реалізації страхових послуг суттєвих змін не зазнають. Так, наприклад валові страхові платежі у 2019 р. зростали на 3633,7 млн грн, проте уже у 2020 р. вони знизились на 7816,3 млн грн, проте загалом в структурі надходжень страхових платежів суттєвих змін не відбулося.

**Динаміка доходів страхових компаній України
від реалізації страхових послуг**

Показники	Значення за роками, млн. грн.			2020 р до 2018 р., %
	2018	2019	2020	
Кількість страхових компаній, у тому числі:	294	281	223	75,9
СК “non-Life”	261	251	210	80,5
СК “Life”	33	30	23	69,7
Валові страхові платежів, у тому числі:	49367,5	53001,2	45184,9	91,5
зі страхування життя, млн грн	3906,1	4624,0	4823,7	123,5
майнових видів страхування, млн грн	45461,4	48377,2	40361,2	88,8
Частки страхових платежів (премій, внесків), належні перестраховикам	17840,3	12843,2	8350,7	46,8
Чисті страхові платежі	27621,1	24425,0	31807,0	115,2
Дохід від реалізації страхових послуг (чисті зароблені страхові платежі)	25166,6	23021,5	30407,0	120,8

Джерело: складено за даними джерела [4].

Виявлена тенденція ґрунтується на декількох факторах. По-перше, зменшення кількості страхових компаній протягом досліджуваного періоду зумовлене процесами їх трансформації, об’єднанням та злиттям їх капіталів. По-друге, події, які відбувались протягом 2018 – 2020 рр., частково змусили населення змінити свої погляди щодо страхування відповідальності, активів та життя. По-третє, на страховому ринку України посилюється конкуренція між компаніями що зумовлює їх до впровадження сучасних інноваційних послуг, що є корисним для всіх учасників страхового процесу.

Логічним продовженням є розкриття тенденцій змін консолідованих доходів (табл. 3) страхових компаній України, що здійснюють страхування інше, ніж страхування життя.

Отже, протягом досліджуваного періоду доходи страхових компаній зростають, при чому досить суттєве зростання можна побачити у 2020 р. порівнюючи з 2019 р. – на 34% [4]. Зростання доходів страхових компаній пов’язано переважно з урізноманітненням спектра надання послуг на страховому ринку, а також отримання інших фінансових доходів передбачених чинним законодавством.

Воєнний стан в Україні безумовно стримує подальший розвиток страхової діяльності в Україні. Однак, післявоєнне відновлення безумовно потребуватиме розвитку широкого спектра страхових послуг. Йдеться насамперед про необхідність позиціонування на ринку таких видів страхування як: страхування підприємницьких, технічних, інвестиційних фінансових та інших ризиків. Крім цього постане потреба у розвитку соціально вагомих видів страхування, мається на увазі щодо медичного страхування, страхування від нещасних випадків, різні види страхування життя. Таким чином перед страховими компаніями постають завдання щодо забезпечення їх спроможності надавати диверсифіковані страхові послуги тим самим забезпечуючи збільшення доходів своєї діяльності.

Таблиця 3

Структура доходів страхових компаній в Україні за 2018-2020 рр.

Статті доходів	Значення за роками, млн грн			2020 р. до 2018 р., %
	2018	2019	2020	
Чисті зароблені страхові платежі	25166,6	23 021,5	30 407,0	120,8
Дохід від надання послуг для інших страховиків	35,4	29,1	34,7	98,0
Дохід від надання послуг, що безпосередньо пов'язані із видами діяльності, зазначеними у статті 2 Закону України «Про страхування»	94,6	0,0	134,6	142,3
Частки страхових виплат і відшкодувань, компенсовані перестраховиками	2396,8	1285,7	2310,2	96,4
Інші операційні доходи	1030,7	945,9	1856,8	180,1
Фінансові доходи	1379,6	2 281, 1	3 082,0	223,4
у тому числі доходи від участі в капіталі	116,1	336,8	36,6	31,5
доходи за облігаціями	212,2	688,4	1 153,5	543,6
доходи від депозитів	916,2	1 442,0	1 686,1	184,0
дивіденди за акціями	1,8	38,4	0,8	44,4
Інші доходи	4114,4	2 173,6	5 247,0	127,5
Надзвичайні доходи	0,1	0,0	0,0	0,0
Усього доходів	34218,2	32242,5	45949,3	134,3

Джерело: складено за даними джерела [4].

Для збільшення доходів від продажів, страховик змушений постійно удосконалювати умови страхування та технології надання страхових послуг залежно від потреб споживачів. Процеси удосконалення діяльності страховика, спрямовані на більшу стандартизацію, або на більшу гнучкість договору з опціями вибору умов страхування. У разі стандартизованого страхового продукту, процеси аквізиції й андеррайтингу спрощуються. Індивідуальний підхід до клієнта вимагає більше часу та витрат на оцінювання ризику й узгодження умов договору [5].

Для забезпечення глибокої диверсифікації доходів компаній, необхідно оптимізувати всі сфери страхової діяльності. Йдеться насамперед про операційну, інвестиційну та фінансову діяльність. Це дасть можливість генерувати власні доходи страховика та забезпечувати подальшу капіталізацію.

Висновки. Отже, формування доходів та здійснення витрат є ключовою умовою забезпечення фінансової надійності функціонування страхових компаній. В умовах конкуренції між страховиками, перед ними постають завдання щодо забезпечення стабільних доходів за умов гарантування власної платоспроможності, забезпечення рентабельності та прибутковості. Досягнення окреслених завдань потребує від страховиків розробки та впровадження на ринок інноваційних страхових послуг які матимуть сталий попит серед потенційних страхувальників. Важливо зазначити, що потенціал розвитку видів страхування в Україні є далеко невикористаний, тому перед страховиками є широкі можливості посилювати та урізноманітнювати страховий захист для фізичних та юридичних осіб.

Список використаних джерел

1. Горбач Л. М. Страхова справа: навч. посіб. Вид. 2-ге., виправл. Київ: Кондор, 2003. 23 с.
2. Кравчук Г. В., Бережна Т. А. Дослідження проблем формування фінансових результатів страховиків. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2016. №1(5). URL: <http://ppeu.stu.cn.ua/article/view/78768> (дата звернення 6.06.2022)
3. Мельничук І. І. Методичні особливості обліку доходів страховика залежно від їх класифікації. *Бухгалтерський облік, аналіз та аудит: проблеми теорії, методології, організації*: зб.наук.праць., вип.1(12): Київ, 2014. С.376.
4. Основні показники діяльності страхових компаній: Наглядова статистика / Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення 8.06.2022)
5. Корват О. В., Мамедов Н.К Теоретичні аспекти оптимізації збуту в страховій компанії_ *Сучасні наукові виклики та тенденції*: зб.наук.праць уч. Міжнар. наук. конф. Варшава: iScience, 2018. С. 32-35.

РОЗВИТОК ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В МЕЖАХ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБ'ЄДНАНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Ольга СКОЛОЗУБ

*магістрантка спеціальності «Публічне управління та адміністрування»
Науковий керівник – к.е.н., доцент Іванюк О. В.*

Актуальність роботи. Серед витоків загальнодержавних процесів євроінтеграційного розвитку України стоять інтереси територіальних громад. Виклики військового часу призвели до критичних руйнівних процесів на багатьох територіях України, що зумовлює додаткову потребу розробки та посилення інвестиційних інструментів в умовах жорсткої обмеженості бюджетних ресурсів і хронічної неспроможності органів місцевого самоврядування до самофінансування. Наразі реалізацію майже усіх інвестиційних програм і проєктів регіонального розвитку заморожено, однак надалі це потребуватиме крім державного фінансування, ще й активного залучення приватних коштів як національного, так і міжнародного рівнів.

Питання публічно-приватного партнерства розглядаються у роботах українських та зарубіжних науковців, зокрема: І. Бовсунівської, Г. Боднара, І. Брайловського, С. Грищенко, В. Жука, І. Запатріної, А. Мерзляка, С. Сімака, П. Шилепницького та ін. Особливості розвитку об'єднаних територіальних громад у системі місцевого самоврядування є об'єктом досліджень В. Вакуленка, І Дробота, О. Мороз, А. Кавунця та ін. Проте проблеми впровадження та розвитку

публічно-приватного партнерства в Україні потребують додаткових системних досліджень.

Житомирська об'єднана територіальна громада є не лише адміністративним, а й економічним, освітнім, медичним, культурним та торговельним центром усього регіону. Сучасні компанії Житомира мають успішний досвід інвестиційної діяльності: зокрема, підприємства «Євроголд Індекстріз ЛТД», «Ферпласт-Україна», «Челме Україна», «Біомедскло», «Грайф Флексіблс Україна», «Суперспроко» та інші демонструють успішність прагнення міста в формуванні сприятливого інвестиційного клімату, що є передумовою збільшення притоку внутрішніх і зовнішніх інвестиційних ресурсів.

Житомир активно залучає кошти міжнародних фінансових і донорських організацій (ЕВЕО, МЕЕСО, Е35Р, ОМОР та ін.), а також втілює проекти міжнародної технічної допомоги (СІ, 5ЕСО), особливо у сферах енергозбереження та енергоменеджменту [8].

У громади наявний досвід взаємного партнерства підприємств та їхня концентрація в межах галузі, співпраці з органами влади, закладами освіти й науки створює передумови для формування окремих кластерів (наприклад, взуттєвий, шкарпетковий, органічної продукції, ІТ) в економіці міста.

Свідченням конкурентоспроможності економіки територіальної громади до недавнього часу було збільшення частки продукції, товарів, послуг на зовнішніх ринках, як національних, так і міжнародних, тож відповідне просування є запорукою зростання економічної активності компаній міста та популяризації локальних брендів. Формами реалізації цього в межах громади є:

- підтримка та залучення виробників міста до національних і міжнародних виставкових заходів, конкурсів та ін;
- забезпечення максимального використання потенціалу торгових представництв та закордонних візитів керівництва міста для просування продукції компаній міста;
- розвиток міжнародних партнерських відносин; створення мережі співпраці з містами України, які мають спільні з Житомиром програми фінансування (СІ/7, 5ЕСО та ін.);
- поширення власного досвіду серед інших міст (тренінги та поради для міст України щодо розробки КІРМ, впровадження демонстраційних проектів, енергетичної реконструкції, модернізації системи водопостачання тощо);
- поширення ярмарків як міської маркетингової форми з акцентом на кластери;
- позиціонування компаній з міжнародними, загальноєвропейськими ринками збуту як «послів» для просування бренду міста [21].

Житомирська ОТГ продовжує застосовувати сучасні підходи до міського планування, координації, управління та адміністрування для гармонійного розвитку громади.

Запорукою успішного формування і реалізації стратегії розвитку територіальної громади є активна участь громадськості. За умови тісної співпраці запропоновані системні зміни й окремі проекти стають надбанням усіх учасників

процесу й сприйматимуться і впроваджуватимуться більш ефективно. Партисипація є моделлю співпраці з громадою та зацікавленими сторонами задля досягнення суспільного блага, доповненням до виборчої системи, функціонуючи в якості постійних додаткових взаємовідносин влади з представниками громадянського суспільства та бізнесу і вимагає від усіх сторін активності, належної компетентності, вміння вести діалог і нести відповідальність за впроваджувані заходи.

За ціль громада ставить: застосовувати сучасні практики комунікації влади, громади і бізнесу через проведення форумів, фокус-груп, опитувань тощо; стимулювати громадську активність містян через використання партисипативних практик міського урядування; впровадити клієнтоорієнтовану систему надання адміністративних і соціальних послуг; залучати до реалізації суспільних послуг громадські організації і бізнес, у т.ч. на конкурсній основі.

Однією з проблем розвитку громади було встановлено недостатню гнучкість і обмеженість ресурсів органів виконавчої влади у вирішенні соціально-економічних проблем громади. З метою її подолання у Стратегії розвитку Житомирської ОТГ однією з цілей визначено: створити умови для більш широкого залучення недержавних громадських організацій, бізнесу до вирішення гострих соціально-економічних проблем громади через розвиток соціального аутсорсингу, підтримку державно-приватного партнерства. В умовах конкуренції якість соціальних послуг, що надаються приватними компаніями, зростатиме, завдання муніципалітету створити умови для прозорих конкурсів на відбір виконавців та забезпечити належний контроль за цільовим використанням бюджетних коштів.

Поряд з цим заплановано розвивати міжнародні партнерські відносини, розповсюджувати успішні практики, що впроваджені в місті.

Отже, Житомир активно залучає кошти міжнародних фінансових і донорських організацій (ЕВЕО, МЕЕСО, ЕЗРР, ОМОР та ін.), а також втілює проекти міжнародної технічної допомоги (СІ, 5ЕСО), особливо у сферах енергозбереження та енергоменеджменту. Наявний досвід взаємного партнерства підприємств і громади та їхня концентрація в межах галузі, співпраці з органами влади, закладами освіти й науки створює передумови для формування окремих кластерів (наприклад, взуттєвий, шкарпетковий, органічної продукції, ІТ) в економіці міста.

Список використаних джерел

1. Житомирська міська громада. Вебсайт : <https://gromada.info/gromada/zhytomirska/>
2. Стратегія розвитку Житомирської області на період до 2027 року. URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2021/11/strategiya-rozvytku-zhytomyrskoyi-oblasti-na-period-do-2027-roku.pdf>

ОЦІНКА РІВНЯ БАНКІВСЬКОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Анастасія СТАРОВОЙТ, Вікторія КУЗНЕЦОВА

здобувачі спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»

Науковий керівник – к.е.н., доцент Недільська Л. В.

Постановка проблеми. Банківські установи є основними фінансовими посередниками і найбільш капіталізованою частиною фінансового ринку, а банківські кредити – основним джерелом розширеного економічного відтворення. Отже, важливість фінансової безпеки в банківській сфері є беззаперечною та тісно пов'язаною зі станом та безпекою всього фінансового сектору української економіки. Оцінка та контроль показників банківської фінансової безпеки є інструментом, який гарантує, що державні регулятори, банківські фінансові установи та інтереси їхніх клієнтів узгоджені, своєчасно реагують на фактори, які зміцнюють або послаблюють фінансову безпеку, і приймають обґрунтовані фінансові рішення.

Аналіз останніх публікацій. Основними роботами, в яких пропонуються різні методи оцінки рівня безпеки в банківській діяльності, є роботи сучасних вітчизняних дослідників, зокрема: Гладких Д. М. [2], Демченко О. П. [3], Журибіді Н. Р. [5], Корченко А. О., Скачек Л. М., Хорошка В. О. [4].

Метою дослідження є встановлення рівня банківської безпеки України та аналіз його складових.

Виклад основного матеріалу. Передусім, слід відмітити, що під **банківською безпекою** прийнято розуміти «рівень фінансової стійкості банківських установ країни, що дає змогу забезпечити ефективність функціонування банківської системи країни та захист від зовнішніх і внутрішніх дестабілізуючих чинників незалежно від умов її функціонування» [7]. У цьому контексті, завданнями банківської безпеки слід вважати: «забезпечення клієнтів ринку банківських послуг якісними сервісами готівкових та безготівкових платежів, кредитними ресурсами на необхідні терміни, депозитними продуктами у різних валютах, картковими банківськими продуктами, гарантуючи при цьому своєчасне повернення коштів клієнтів згідно умов укладених з банками договорів (поточні та карткові рахунки – за першою вимогою, депозити – відповідно до терміну угод, грошові перекази – згідно умов, що пропонують різні платіжні системи)» [2].

При цьому, оцінка рівня банківської безпеки здійснюється з метою «створення інформаційного підґрунтя для визначення пріоритетних напрямів підвищення рівня безпеки та розробки адекватних механізмів захисту банків від реальних загроз» [4].

Нормативне регулювання оцінки рівня банківської безпеки України здійснюється на підставі Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України [7]. Цим документом визначено спеціальний системний методичний підхід щодо усіх складових економічної безпеки держави,

банківської в тому числі. За цим підходом, рівень банківської безпеки визначається шляхом розрахунку інтегрального індексу як суми зважених на вагові коефіцієнти нормалізованих оцінок за кожним з індикаторів.

Загалом, оцінка банківської безпеки встановлюється на основі аналізу 7 показників, що найбільш конкретно характеризують рівень захищеності банківської безпеки від впливу низки зовнішніх та внутрішніх загроз: частка простроченої заборгованості за кредитами в загальному обсязі кредитів, наданих банками резидентам України; співвідношення банківських кредитів та депозитів в іноземній валюті; частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків; співвідношення довгострокових (понад 1 рік) кредитів та депозитів; рентабельність активів; співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань; частка активів п'яти найбільших банків у сукупних активах банківської системи [7].

Аналіз характеристичних значень (вхідних даних) індикаторів банківської безпеки (табл. 1) за 2019-2020 рр. дає змогу відмітити нестабільні різнонаправлені їх зміни у динаміці.

Таким чином, слід зауважити, що частка простроченої заборгованості за кредитами в загальному обсязі кредитів, наданих банками резидентам України у 2020 р. збільшилась на 39,3% у порівнянні з 2019 р. і становить 44,07%, що, очевидно, відбулося за рахунок значного нарощення загального обсягу кредитів поряд з кризовими проявами платоспроможності юридичних і фізичних осіб. У результаті, значення індикатора скоротилося на 0,062 к.п.

Коефіцієнт співвідношення банківських кредитів до депозитів в іноземній валюті продемонстрував незначне зниження, що свідчить про певну стабільність ситуації у цій сфері – у 2019 р. цей показник становив 71,78%, а у 2020 р. – 70,35%. Як наслідок, значення індикатора знизилось на 0,004 к.п.

Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків у 2019 р. становила 56,13%, що показує високий рівень залежності вітчизняної банківської системи від іноземного капіталу, але у 2020 р. цей показник знизився майже в чотири рази і становив 14,27%, тобто на 41,86 в.п. менший ніж в 2019 р. Це призвело до підвищення індикатора на 0,425 к.п.

Коефіцієнт співвідношення довгострокових (понад 1 рік) кредитів та депозитів у 2020 р. в порівнянні з 2019 р. скоротився на 0,5 к.п. Це є результатом нестабільної ситуації в країні, коли клієнти банків ризикують здійснювати довгострокові вкладення. Натомість довгострокове кредитування стає більш популярним і доступним, що спричинило погіршення індикатора на 0,017 к.п.

Рентабельність активів 2019 р. (4,79%) поступилась збитковості у 2020 р. (-0,007%), що спричинено загальним по системі підсумковим збитком. У результаті відмічено підвищення індикатора на 0,038 к.п.

Таблиця 1

Показники банківської безпеки України у динаміці за 2019–2020 рр.

№	Показники банківської безпеки	2019 р.		2020 р.			Зміна індикатора 2020 +/- до 2019 р.
		Характеристичне значення	Значення індикатора	Характеристичне значення	Нормоване значення	Значення індикатора	
1	Частка простроченої заборгованості за кредитами в загальному обсязі кредитів, наданих банками резидентам України, %	4,78	0,067	44,07	0,03	0,005	-0,062
1.1	Прострочена заборгованість за кредитами	52864,6		523706			
1.2	Загальний обсяг кредитів наданих банками резидентам України	1105954		94838,6			
2	Співвідношення банківських кредитів та депозитів в іноземній валюті, %	71,78	0,062	70,35	0,41	0,058	-0,004
2.1	Банківські кредити	358162		948 386			
2.2	Банківські депозити	498955		1 348 130			
3	Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків, %	56,13	0,033	14,27	3,34 2	0,458	0,425
3.1	Іноземний капітал у статутному капіталі банків	26159,21		5799,33			
3.2	Статутний капітал банків	465917		40645,68			
4	Співвідношення довгострокових (понад 1 рік) кредитів та депозитів, разів	3,8	0,020	3,3	0,02	0,003	-0,017
4.1	Довгострокові (понад 1 рік) кредити, млрд грн	498,4		482,6			
4.2	Довгострокові (понад 1 рік) депозити, млрд грн	132,6		146,4			
5	Рентабельність активів, %	4,79	0,022	-0,0071	0,40	0,060	0,038
6	Співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань, %	93,52	0,123	0,9	0,87	0,118	-0,005
7	Частка активів п'яти найбільших банків у сукупних активах банківської системи, %	61,4	0,026	61,35	0,20	0,026	0
7.1	Активи п'яти найбільших банків	1174892,68		916864,47			
7.2	Сукупні активи банківської системи	1913506		1494460			

Джерело: розраховано на підставі даних НБУ [6].

У співвідношенні ліквідних активів до короткострокових зобов'язань у 2020 р. спостерігається стрімке зменшення показника на 92,62 к.п. порівняно з 2019 р. Насамкінець, частка активів п'яти найбільших банків у сукупних активах банківської системи за період 2019-2020 рр. майже не змінилась, що відповідно не суттєво приростило величину індикатора.

Висновки. Провівши оцінку рівня банківської безпеки України у 2019-2020 рр. можна стверджувати, що він впродовж усього досліджуваного періоду був незадовільним. Для стабілізації і покращення цієї складової економічної безпеки держави надзвичайно важливо вжити термінових заходів щодо: запобігання подальшого нарощення рівня (частки) проблемних кредитів; посилення дисбалансу довгострокових кредитів та депозитів; уникнення високої концентрації банківської системи України, стримування високої частки держави в банківському секторі. Необхідним є вжиття заходів для запобігання переростання цих викликів у реальні загрози, такі як: зниження прибутковості банківської діяльності; зменшення капіталізація банківської системи, зниження ліквідності, відтік депозитів.

Список використаних джерел

1. Банківська безпека / уклад.: О. Д. Вовчак, О. Ю. Дячишин; Укоопспілка, Львів. комерц. акад. 2007. С. 239-250.
2. Гладких Д. М. Банківська безпека держави в умовах розвитку інформаційної економіки (трансформації банківських операцій): монографія. Київ: НУОУ, 2019. 393 с.
3. Демченко О. П. Оцінка безпеки банківського сектору України <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/461/443>
4. Корченко А.О., Скачек Л.М, Хорошко В.О. Банківська безпека: підручник /За заг. ред. докт. техн. наук, проф. О.В.Хорошка. К.: ПВП «Задруга», 2014 с.185.
5. Музичка О. М., Журибіда Н. Р., Галько Є. О. Методичні підходи до оцінювання рівня фінансової безпеки банків. *Бізнес інформ.* 2019. № 3. С. 322
6. Офіційний сайт Національного банку України <https://bank.gov.ua/>
7. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України : Наказ; Мінекономрозвитку України від 29.10.2013 № 1277 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v1277731-13> (дата звернення: 07.06.2022)

ДІЯЛЬНІСТЬ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ПОВНОМАШТАБНОЇ АГРЕСІЇ РФ

Ярослав ШОКАЛ

*магістрант спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник – к.е.н., доцент Шубенко І. А.*

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Сьогодні всі учасники фінансового ринку зіштовхнулися з проблемами які виникли у результаті повномасштабної військової агресії рф. Ринок страхування також потерпає від низки проблем, внаслідок війни, зокрема скоротилися страхові премії, за окремими оцінками від 50 до 90% [3], припинили діяльність центри обслуговування клієнтів, частина страхових компаній, особливо у перші місяці агресії припинили свою діяльність, або здійснюють її не у повному обсязі, спеціалісти частково звільнилися через згортання діяльності.

Крім того, прогнози падіння ВВП звичайно суттєво вплинуть у на ринок страхування, тому виникає нагальна потреба у дослідженні проблем страхування, адже європейський страховий ринок, до якого інтегрується Україна, не зіштовхувався у ХХІ столітті із такими викликами, масштабними руйнуваннями, які потребують відновлення.

У різні часи науковці і практики вивчали проблеми страхування, серед них Осадець С., Базилевич В., Базилевич К., Клапків М., Внукова Н., Гаманкова О., Віленчук О. вони визначали тенденції розвитку вітчизняного ринку, зарубіжні ринки, проблеми, які виникають при цьому, шляхи їх вирішення. Нині, на перший погляд, дослідження проблем страхового ринку, є не актуальними, але у той же час, розгляд цих питань надасть змогу вивчити тенденції розвитку страхового ринку під час військової агресії.

Основний матеріал. Страховий ринок як частина фінансового має важливе значення у відшкодуванні збитків завданих ризиками, але нині світовий страховий ринок не мав такого з досвіду, з якими напряму пов'язаний вітчизняний ринок страхування - це повномасштабне вторгнення рф. Нині рф порушує всі відомі правила і звичаї ведення війни, тому Україні має колосальні руйнування, загибель не лише військових, але і великої кількості цивільного населення [1].

Наслідком будь-якої військової агресії є втрата життя, здоров'я людей, значні руйнування та збитки. Зазвичай, цивілізований світ, збитки відшкодовує за рахунок централізованих (державних), децентралізованих страхових фондів підприємств та фондів страхових компаній. В умовах офіційно оголошеного воєнного стану частина збитків, які виникли у результаті воєнних дій не відшкодовуються страховиками. Адже всі договори страхування без винятку, які уклалися до війни і зараз містять положення про те, що якщо причиною настання збитків у страхувальників є воєнні дії, то такі збитки не підлягають компенсації зі сторони страхових організацій. Виключенням із такої ситуації є лише, страхові випадки, які настали не в результаті воєнних ризиків. Наприклад,

обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів, якщо причина ДТП, не стала наслідком воєнних дій і це доведено. Це положення стосується і тих випадків, коли був укладений договір страхування, а територія була, або стала тимчасово окупованою. Наприклад, у багатьох договорах страхування ще з 2014 року було зазначено, що договір страхування діє на всій території України, крім ОРДЛО і АРК.

Теоретично страхова компанія не має права відмовити у виплаті страхового відшкодування, але встановлення факту пошкодження майна (або завдання інших збитків), причиною яких є воєнні дії призводить до не виплати, адже включається інститут форс-мажорних обставин, до яких і належать воєнні дії. Нині не знайдеться, мабуть, жодної страхової компанії, яка б бажала брати на себе воєнні ризики в Україні, з огляду на жорстоку війну, яку веде рф та порушення умов Женевських конвенцій.

Результатом такої ситуації на ринку страхування стало те, що споживачі страхових послуг масово не продовжують договори страхування або їх розривають, результатом цього і стало швидке скорочення страхових премій. Крім того, побоюючись подальших воєнних дій і невизначеністю із строками завершення війни з рф юридичні та фізичні особи відмовляються від укладання договорів страхування на користь створення готівкових та безготівкових заощаджень, адже досвід засвідчив що саме такі фонди частково можуть полегшити тягар війни.

Сьогодні на ринку страхування працюють 132 компанії нон-лайф і 13 лайфових страховиків. За даним НБУ «...ринок страхування продовжує працювати. Більшість страховиків організували свою роботу, забезпечивши віддалену роботу свого персоналу, зберігши технічні засоби та бази даних» [4]. Але, поки що перспективи страхового ринку після завершення війни поки є невтішними, адже більшість виснажених фінансових ресурсів фізичних осіб та підприємств будуть використовуватися на відбудову реального сектору економіки, відновлення інфраструктури, житлового фонду, доріг, залізничних колій. Тому страхування безпосередніми споживачами, буде розглядатися як «розкішна» фінансова послуга, яку не кожне підприємство та фізична особа зможе собі дозволити.

Висновки і пропозиції. Вже сьогодні варто на рівні держави розробляти основні напрями підтримки ринку страхування зараз та для після воєнного відновлення. Основними з нашої позиції такими заходами можуть стати.

По-перше, підтримка страховиків НБУ щодо зниження ризику миттєвої ліквідності шляхом рефінансування під заставу ОВДП або строкових депозитів [2]. Разом з тим НБУ не має пом'якшувати нормативи ліквідності для страхових організацій. Адже ті страховики, які не могли виконати поточних зобов'язань ще до війни знаходяться на стадії виходу із ринку, і не мають підтримуватися зі сторони регулятора.

По-друге, НБУ спільно із страховиками мають розробити пільгову систему оподаткування останніх для того, щоб забезпечити сталість страхового ринку.

По-третє, орган державного нагляду може розширити перелік дозволених транскордонних операцій перестраховування.

По-четверте, державний регулятор не має застосовувати заходи впливу за окремі несуттєві порушення впродовж дії воєнного стану.

По-п'яте, на ринок страхування мають бути залучені додаткові кошти через створення страхових пулів із іноземними страховиками щодо можливого відшкодування військових ризиків та формування таких видів страхування.

З нашої позиції, такі заходи сприятимуть знаходженню оптимального балансу між потребами страхових організацій та збереженням його відносної стабільності під час дії воєнного стану.

Список використаних джерел

1. Російська армія ігнорує Женевські конвенції і порушує правила війни URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3491023-rosijska-armia-ignorie-zenevski-konvencii-i-porusue-pravila-vijni-minoboroni.html>
2. Савчук С. Деретуляція ринку страхування допоможе страховикам працювати під час воєнного стану URL: <https://forinsurer.com/public/22/05/26/4961>
3. Черняхівський В. План Маршала для українського страхового ринку URL: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/yak-vplinula-viy-na-na-strahoviy-rinok-ekspert-ostanni-novini-50237940.html>
4. Як працює страховий ринок України під час воєнного стану? Дослідження НБУ URL: <https://forinsurer.com/news/22/04/13/41116>

ВПЛИВ ЧИННИКІВ НА ДЕФЦИТ БЮДЖЕТУ В УКРАЇНІ

Антон ЦИЦІЛЮК

магістрант спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»

Науковий керівник – к.е.н., доцент Сус Л. В.

Постановка проблеми. Фінансові ресурси, акумульовані через державний бюджет, завжди були необхідні для виконання державою покладених на неї законодавчо визначених функцій. Однією з найгостріших проблем з моменту незалежності України є брак фінансових ресурсів і, як наслідок – зростання розмірів внутрішніх та зовнішніх запозичень задля фінансування державного бюджету.

Бюджетний дефіцит та соціально-економічна криза. Саме з цим зіштовхнулась, напевно, кожна країна в всьому сучасному світі, незалежно від часу. Якраз рівень бюджетного дефіциту лежить в основі стабільності держави, як ключовий індикатор.

На мій погляд актуальність теми полягає у аналізі прийомів задля визначення економічної сутності бюджетного дефіциту та теоретично обґрунтованих причин його виникнення. Також важливим є знаходження шляхів удосконалення бюджетної політики задля стабільної та розвинутої економіки України в цілому.

Аналіз останніх публікацій. Дослідженню чинників впливу на дефіцит державного бюджету було написано не мало робіт як в Україні так і за кордоном. Серед вітчизняних вчених-економістів слід згадати таких як: Бендерчук В.В. [4], Гончарова Є.В. [2], Гусаревич Н.В. [1], Жадько К.С. [2], Конак О.О. [1], Ситник Н.С. [4], Ткаченко С.В. [1] та інші. Також варто згадати і закордонних дослідників причин виникнення бюджетного дефіциту: Дж. Кейнса, Р.Слоу, та інші.

Всі вони потратили не мало зусиль та часу на дослідження проблем нестатку бюджету, однак сама проблема залишається не вирішеною. Причин цьому є безліч, починаючи неможливістю застосувати підходи інших країн, до сучасної військових дій на території України починаючи з 2014р.

Постановка завдання. Метою наукової роботи є комплексне дослідження факторів впливу на бюджетний дефіцит України та пропозиції щодо їх покращення.

Виклад основного матеріалу. Під час балансу доходів та видатків бюджету утворюється один з балансів: рівноважний, дефіцитний та профіцитний. Згідно Бюджетного кодексу, дефіцит бюджету - це перевищення видатків бюджету над його доходами (з урахуванням різниці між наданням кредитів з бюджету та поверненням кредитів до бюджету) [6]. Щоб уникати катастрофічні розбіжності між надходженнями та видатками, Україна повинна раціонально використовувати залучені кошти. Дефіцит, як економічне явище, вимагає постійних та великих джерел фінансування, метою яких є приведення до балансу та зменшення загального його рівня.

Варто згадати такого наукового дослідника як Є. Коломін, який вважав що до факторів впливу на дефіцит бюджету можна віднести: дефіцит військового часу (що був спричинений витратами на ведення військових дій), дефіцит пов'язаний з відбудовою господарства (великий обсяг вкладень у розвиток промисловості), найбільш суттєві дефіцити (джерелом якого є кризи), та дефіцит обумовлений політичними чинниками (постійна зміна влади, яка має кардинально різні погляди, що породжує непостійну державну політику) [3].

За допомогою проведених досліджень виявлено негативні та позитивні чинники, які впливають на державний дефіцит. Саме проведений PEST аналіз (табл. 1) зможе відкрити картину чинників які в тій, чи іншій мірі мають вплив на дефіцит бюджету.

Таблиця 1

Матриця PEST-аналізу дефіциту бюджету України

Політичні фактори (P)	Економічні фактори (E)
<ol style="list-style-type: none"> 1. Посилення антимонопольного закону з метою підтримання законодавства; 2. Доволі високий рівень корупції в сфері економіки держави; 3. Військові дії в Україні (станом на квітень 2022 року); 4. Постійна зміна влади, яка має кардинально різні погляди, що породжує непостійну державну політику; 5. Перехід до нового адміністративного устрою; 6. Прояви неякісного управління місцевими бюджетами; 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Значний обсяг тіньової економіки, в результаті якої недостатність надходжень до бюджету (податки, збори); 2. Зростання державного боргу з ймовірним ризиком невиконання боргових зобов'язань. 3. Висока волатильність валютного курсу; 4. Порівняно високий рівень безробіття в 2021 р., який зросте в 2022. 5. Втрата частини інвестиційного потенціалу 6. Втрата виробничих потужностей через військові дії; 7. Нетипове навантаження на банківську систему;
Соціально-культурні фактори (S)	Технологічні фактори (T)
<ol style="list-style-type: none"> 1. Нестабільні уподобання населення щодо імпортих товарів з наявністю певного упередженого відношення до певних виробників; 2. Низький рівень довіри до банківської сфери, і в наслідок люди вільні кошти «складають під диван», а це уповільнює грошовий потік; 3. Звичка до швидких трат на противагу довгостроковим інвестиціям; 4. Посилення соціальної свідомості громадян щодо місцевих ініціатив; 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Великі компанії не стримано розвиваються в Україні, що не сприяє наповненню бюджету; 2. Досить часто не актуальні способи і методи виробництва; 3. Обмеженість розвитку технологічних процесів через активні військові дії;

Джерело: власні дослідження.

Оцінивши аналіз показаний у таблиці 1, варто відмітити, що в даний момент дефіцит бюджету буде рости. В 2021 році сукупний державний та гарантований державою борг України склав 2 671,83 млрд грн або \$97,95 млрд. Загалом за 2021 рік державний та гарантований державою борг збільшився на 1 19,95 млрд. грн або на \$7,7 млрд. [7].

Крім цього великий рівень безробіття, а саме 10,3% (у 1 кварталі 2021 року був 10,9%) а це найбільший показник з 2003р. [5], що призведе до скорочення бюджетних надходжень і тим самим причинить великий поштовх до збільшення державних витрат, а вони в свою чергу до збільшення дефіциту бюджету.

Таблиця 2

**Макроекономічні показники впливу на дефіцит бюджету
в період з 2012 по 2021 рр.**

Рік	Загальний розмір боргу на одну особу, грн.	Частка внутрішнього боргу у загальному обсязі, %	Співвідношення обсягів експорту до імпорту, %	Розмір ВВП на одну особу, грн.
2012	11297	0,40059448	-0,85869302	30874
2013	12823	0,48635823	-8,45503325	31939
2014	24228	0,4441967	-0,92325924	34490
2015	36623	0,33676839	-0,96358449	46110
2016	45129	0,35739702	-0,88776436	55733
2017	50292	0,35798107	-0,88354031	70047
2018	51163	0,35571321	-0,84019838	83959
2019	47405	0,41988897	-0,84022224	94289
2020	60902	0,40479109	-0,97375777	100092
2021	64291	0,41604391	-0,97315783	131371

Джерело: побудовано за даними [7].

Отже, дослідивши показники, наведені в таблиці 2, ми можемо розрахувати інтенсивність зв'язку між цими показниками (або ж іншими словами, розрахувати коефіцієнт множинної кореляції), показавши їх в таблиці 3.

Таблиця 3

**Результати множинної кореляції по
макроекономічних показниках бюджетного дефіциту**

Показник	Коефіцієнти	Стандартна похибка	t-статистика	P-Значення
Загальний розмір боргу на одну особу, грн.	61170,27	24151,89	2,53	0,0445
Частка внутрішнього боргу у загальному обсязі, %.	-135261,95	64639,32	-2,09	0,0813
Співвідношення обсягів експорту до імпорту, %.	-259,02	1345,80	-0,19	0,8537
Розмір ВВП на одну особу, грн.	0,48	0,07	6,78	0,0005

Джерело: побудовано за даними таблиці 2.

Результати моделі свідчать про те, що збільшення частки внутрішнього боргу у загальному обсязі на 1% призводить до зменшення загального розміру боргу на одну особу в середньому на 135258 грн. Збільшення співвідношення обсягів експорту до імпорту на 1% призводить до зменшення загального розміру боргу на одну особу в середньому на 259 грн. Збільшення розміру ВВП на одну особу на 1% призводить до збільшення загального розміру боргу на одну особу в середньому на 0,481 грн. Статистична значущість рівняння перевірена за допомогою коефіцієнта детермінації та критерією Фішера.

Висновки. Проаналізувавши дане дослідження, ми можемо зробити наступні висновки. В теперішніх реаліях однією з проблемою розвитку економіки

України є бюджетний дефіцит. Адже саме він впливає на інвестиційну привабливість України, що в свою чергу чинить перешкоду у подальшому розвитку економіки. З огляду на це, доцільним буде використовувати саме ті джерела фінансування бюджету, які визначені в Бюджетному кодексі України.

В той самий час, не варто забувати і про фіскально-бюджетну політику, яка потребує змін. До цих саме змін можна віднести: посилення контролю над використанням місцевих та державних бюджетів, впровадження правил що деталізували сам процес використання бюджетних коштів та контролювали б учасників цього процесу. Одним з найважливіших завдань сучасної фінансової системи України є подолання бюджетного дефіциту. Якщо ж вчасно та вдало знайти важелі для вирішення цієї проблеми, ми зможемо побачити стрімке економічне зростання ті підвищення рівня життя українців.

Список використаної літератури

1. Гусаревич Н.В., Конак О.О., Ткаченко С.В. Боргова безпека України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 24. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/24_2019/15.pdf (дата звернення: 06.04.2022)
2. Жадько К.С., Гончарова Є.В. Фінансово-економічна сутність дефіциту державного бюджету та його вплив на соціально-економічне життя країни. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2015. № 11. С. 208–211
3. Проблемы преодоления дефицита бюджетов / Финансы, 1992. с.71-74.
4. Ситник Н.С., Беднарчук В.В. Бюджетний дефіцит та його особливості. *Держава та регіони*. 2019. URL: http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2019/5_2019/41.pdf (дата звернення: 07.11.2022)
5. Рівень безробіття в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/labour/unemploy/2021/>
6. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
7. Державний бюджет України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/finance/budget/gov/>

ОЦІНКА РІВНЯ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Маргарита ЯЩЕНКО, Софія ЖУРАВЕЛЬ

*здобувачі спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник – к.е.н., доцент Недільська Л. В.*

Постановка проблеми. В умовах трансформації фінансової системи, спричиненої кризовими явищами, нестабільною ситуацією в світі, постійними інфляційними процесами, постійними змінами в органах державної влади та законодавстві, корупційними схемами, пандемією Covid-19, російсько-українською війною у 2014-2022 рр. виникає нагальна необхідність зміцнення та удосконалення фінансової безпеки держави, зокрема, у грошово-кредитному секторі, як значному факторі впливу на стабільність економічної безпеки та в цілому ситуації в державі. Саме тому, варто детально проаналізувати фінансову безпеку у розрізі грошово-кредитної, щоб дослідити зміни в тих чи інших показниках і що на це впливало, для забезпечення подальшого регулювання економічного зростання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. На даному етапі дослідженням грошово-кредитної безпеки, задля пошуків шляхів удосконалення та стабілізації фінансової безпеки, займаються такі вчені: Б. П. Адамик, О. І. Барановський, О. П. Власюк, М. М. Єрмошенко, Я. А. Жаліло, В. В. Зимовець, І. О. Лютий, О. В. Макарюк, В. П. Мартинюк, А. І. Сухоруков.

Виклад основного матеріалу. Фінансова безпека, як складова економічної безпеки держави складається з: бюджетної, боргової, валютної, небанківського фінансового ринку, банківської та грошово-кредитної безпеки. Відповідно до методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України грошово-кредитна безпека – це «стан грошово-кредитної системи, що забезпечує всіх суб'єктів національної економіки якісними та доступними кредитними ресурсами в обсягах та на умовах, сприятливих для досягнення економічного зростання національної економіки» [7]. Грошово-кредитна безпека забезпечується стабільністю грошової одиниці, доступністю кредитних ресурсів та низьким рівнем інфляції. Задля аналізу грошово-кредитної безпеки України досліджено відповідні індикатори за період 2019-2020 рр. (табл. 1).

За результатами дослідження, інтегральний індекс фінансової безпеки у 2020 р. збільшився порівняно з 2019 р. на 211,21%. Таким чином, прослідковується тенденція до зростання. Розглянемо детально кожен з індикаторів грошово-кредитної безпеки:

1) питома вага готівки поза банками в загальному обсязі грошової маси (M0/M3). Нормоване значення у 2019 р. становило 16,15%, а у 2020 р. – 48,42%, тобто зросло на 32,27%, що свідчить про те, що 48,42% готівки обертається поза фінансовими установами та не контролюється належним чином. Це пов'язано із зростанням недовіри до політичної та економічної ситуації в державі, викликаній

пандемією коронавірусу та затяжними воєнними діями. Також, враховуючи події 2022 р., а саме новий акт агресії, в результаті чого спостерігаємо кризові явища та інфляцію, а також недовіру до банківських установ у зв'язку з ситуацією, можна спрогнозувати, що у поточному та наступному роках даний індикатор буде зростати, тому потребує особливих дій та рішень від НБУ. Саме тому, 2 червня 2022 р. правління Національного банку України ухвалило рішення підвищити облікову ставку до 25% річних. Метою цього рішучого кроку разом з іншими заходами є захист гривневих доходів та заощаджень громадян, збільшення привабливості гривневих активів, зниження тиску на валютному ринку і в результаті посилення спроможності Національного банку забезпечувати курсову стабільність і стримувати інфляційні процеси під час війни [6], а також збільшити рівень довіри населення та стимулювати не забирати свої депозитні вкладення;

Таблиця 1

Індикатори грошово-кредитної безпеки за 2020-2019 рр.

№	Найменування індикатора	Нормоване значення 2020 р.	Нормоване значення 2019 р.	Зміна 2020-2019 рр.,%
1	Питома вага готівки поза банками в загальному обсязі грошової маси (M0/M3), %	48,42	16,15	32,27
2	Різниця між процентними ставками за кредитами, наданими депозитними корпораціями у звітному періоді, та процентними ставками за депозитами, залученими депозитними установами (крім Національного банку), відсоткових пунктів	82,00	16,97	65,03
3	Рівень середньозваженої процентної ставки за кредитами, наданими депозитними корпораціями (крім Національного банку) в національній валюті, відносно індексу споживчих цін, відсоткових пунктів	36,00	19,11	16,89
4	Частка споживчих кредитів, наданих домогосподарствам, в загальній структурі кредитів, наданих резидентам	19,29	15,23	4,06
5	Питома вага довгострокових кредитів у загальному обсязі наданих кредитів (скорегований на курсову різницю), %	100,00	16,97	83,03
6	Значення індексу	246,6	35,39	211,21

Джерело: власні дослідження на основі даних НБУ [4,7,10,11].

2) різниця між процентними ставками за кредитами, наданими депозитними корпораціями у звітному періоді, та процентними ставками за депозитами, залученими депозитними установами (крім Національного банку). Нормоване значення у 2019 р. становило 16,97%, а у 2020 р. – 82,00%, тобто зросло на 65,03%. Це свідчить про те, що ставки за кредитами зростали значно швидше, порівняно зі ставками за депозитами;

3) рівень середньозваженої процентної ставки за кредитами, наданими депозитними корпо-раціями (крім Національного банку) в національній валюті, відносно індексу споживчих цін. Нормоване значення у 2019 р. становило 19,11%,

а у 2020 р. – 36,00%, тобто зросло на 16,89%. Даний показник в досліджуваній період коливався як в індикаторі-стимуляторі, так і дестимуляторі, що викликано змінами в індексі споживчих цін та зниженням процентної ставки за кредитами в національній валюті. Однак, у першому кварталі 2022 р. індекс споживчих цін значно зріс і становить 12,7% та середньозважена ставка за кредитами в національній валюті також збільшилась і становить 16,2%, що значно вплине на подальше нормоване значення індикатора в наступному періоді. Також варто зазначити, що у квітні 2022 р. споживча інфляція в річному вимірі прискорилося до 16,4% (із 13,7% у березні). У місячному вимірі ціни зросли на 3,1%. Про це свідчать дані, опубліковані Державною службою статистики України. Темпи зростання цін на оброблені продовольчі товари прискорилися до 19,3% р/р (з 16,6% р/р у березні). Швидше дорожчали молочні, м'ясні, рибні та борошняні вироби. Збільшилися темпи зростання цін на товари зі значною складовою імпорту в собівартості через звуження можливостей для їх постачання та втрату запасів на складах [3];

4) частка споживчих кредитів, наданих домогосподарствам, у загальній структурі кредитів, наданих резидентам. Нормоване значення у 2019 р. становило 15,23%, а у 2020 р. – 19,29%, тобто зросло на 4,06%. Таким чином, у 2020 р. порівняно з 2019 р. частка споживчих кредитів наданих домогосподарствам зросла, але великої динаміки не спостерігається;

5) питома вага довгострокових кредитів у загальному обсязі наданих кредитів (скорегований на курсову різницю). Нормоване значення у 2019 р. становило 16,97%, а у 2020 р. – 100,00%, тобто зросло на 83,03%. Даний індикатор характеризує рівень довіри до банківської системи, інвестиційний потенціал та фінансову стабільність. Оскільки, у зв'язку з воєнними подіями 2022 р., рівень довіри до кредитної системи значно знизився, було прийнято рішення заохочувати нових клієнтів шляхом запровадження державної програми "Доступні кредити 5-7-9 %", що має велику вагу для підтримання ділової активності та забезпечення економічної безпеки країни як необхідної передумови фінансової стабільності. Під час війни ця програма стала ще й основним драйвером підтримання бізнесу за рахунок надання кредитних ресурсів [9].

Висновки. Отже, забезпечення задовільного стану індикаторів фінансової безпеки є актуальним та пріоритетним, задля економічного зростання та в цілому стабільності в державі. Грошово-кредитна безпека, як складова фінансової, потребує особливої уваги та постійного розвитку, особливо в умовах війни. Проведене дослідження показало, що важливим є забезпечення стримування інфляційних коливань, боротьба з тінізацією грошових потоків, ефективний перерозподіл фінансових ресурсів, оптимальні ставки за кредитами та депозитами, удосконалення боргової політики, стримування готівки в обігу, збільшення кількості довгострокових кредитів, активізація інвестиційної політики, удосконалення пенсійних програм та страхування життя, покращення законодавчої бази, стимулювання розвитку бізнесу, шляхом надання податкових пільг, а також забезпечення ефективного державного контролю та регулювання, і

швидкого реагування на різні відхилення, задля попередження потенційних кризових явищ та ліквідації наявних.

Список використаних джерел

1. Васильців Т. Г, Лихолат С. М., Гудзовата О. О. Стан та напрями удосконалення державного регулювання грошово-кредитної сфери в системі забезпечення фінансової безпеки України. *Вісн. Львів. держ. ун-ту внутр. справ. Серія економічна*. 2018. С. 10-19.
2. Граничні строки розрахунків за експортно-імпортними операціями збільшені до 120 днів. *Національний банк України*. URL: <https://cutt.ly/VZibRPT> (дата звернення: 08.06.2022).
3. Коментар Національного банку щодо рівня інфляції в квітні 2022 року. *Національний банк України*. URL: <https://cutt.ly/VZibDDs> (дата звернення: 08.06.2022).
4. Мінфін - все про фінанси: новини, курси валют, банки. Мінфін - все про фінанси: новини, курси валют, банки. URL: <https://minfin.com.ua/> (дата звернення: 08.06.2022).
5. Плешакова Н. А. Показники безпеки грошово-кредитного сектора як складова фінансової безпеки України. *Вісн. Київ. нац. ун-ту ім. Т.Шевченка. Серія економічна*. 2013. 8(149). С. 76-79.
6. Національний банк України підвищив облікову ставку до 25%. *Національний банк України*. URL: <https://cutt.ly/yZibKoR> (дата звернення: 08.06.2022).
7. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України : Наказ від 02.03.2007 р. № 1277 : станом на 29 жовт. 2013 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#top> (дата звернення: 08.06.2022).
8. Рекуненко І.І, Бочкарьова Т.О., Кононенко С.В. Оцінка рівня фінансової безпеки України. *Причорноморські економічні студії. Серія Фінанси, гроші і кредит* 2019. № 40. С. 211-216.
9. Розвиток державної програми "Доступні кредити 5-7-9 %" у фокусі уваги засідання Ради з фінансової стабільності. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/rozvitok--derjavnoyi-programi-dostupni-krediti-5-7-9--u-fokusi-uvagi-zasidannya-radi-z-finansovoyi-stabilnosti> (дата звернення: 08.06.2022).
10. Статистика фінансового сектору. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial#1ms> (дата звернення: 08.06.2022).
11. Статистична інформація. *Державна служба статистики України*. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 08.06.2022).

ВИКОРИСТАННЯ МОДЕЛІ МІЛЛЕРА-ОРРА ДЛЯ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ КОШТАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Віктор КОСТРУБА

магістрант спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»

Науковий керівник – к.е.н., доцент Куровська Н. О.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Повсякденна діяльність підприємства пов'язана з підтримкою на належному рівні залишку грошових коштів (особливо це стосується готівки), забезпечення, в першу чергу, можливості оплати поточних зобов'язань. Часто суб'єкти господарювання зберігають певні суми готівки з попереджувальних чи спекулятивних міркувань, щоб мати можливість скористатися, наприклад, сприятливими можливостями придбання запасів (зі знижкою чи за привабливими цінами) або у разі непередбачуваних витрат. До них належать готівка на банківських рахунках, у касі, а також короткострокові цінні папери, до яких належать чеки, переказні векселі, казначейські векселі тощо. Управління грошовими коштами зводиться до мінімізації поточних грошових коштів на підприємстві, а з іншого боку, до максимізації доходу від їх наявності, завдяки можливості інвестування будь-якої вільної суми. Мінімізація грошових коштів, які зберігаються, пов'язана насамперед із забезпеченням відповідного співвідношення між надходженнями та витратами підприємства (прискорення стягнення дебіторської заборгованості та затримка сплати зобов'язань перед постачальниками). Підвищення рентабельності загального грошового потоку можна досягти шляхом інвестування в цінні папери з вищою прибутковістю, або шляхом зменшення частки вільних грошових коштів, або шляхом поєднання обох. Для отримання максимальної вигоди необхідно використовувати різноманітні методи оптимізації грошових коштів. Можливе практичне застосування моделі щоденної оптимізації готівки Міллера-Орра, яка є найбільш часто використовуваною для цієї мети, що свідчить про актуальність проблеми дослідження

Теоретичні аспекти управління грошовими потоками на основі різних моделей висвітлювали: Горошкова Л. А., Волков В. П., Коваленко Г. В., Майборода О. Є., Піскунова Н. О. Сороківська Т. Т. та ін. Однак, виникає потреба дослідження практичного застосування моделей управління грошовими потоками.

Основний матеріал. Управління грошовими ресурсами має базуватися, в першу чергу, на плануванні надходжень і відтоків грошових коштів по місяцях і днях. На цій основі слід заздалегідь приймати рішення щодо джерел фінансування тимчасової нестачі готівки, а також найбільш вигідного розміщення періодично виникаючих надлишків готівки. Тримання значної суми грошових коштів зменшує ризик порушення здатності підприємства вчасно розраховувати зобов'язання, але водночас обмежує прибуток, який можна було б отримати за

рахунок залучення його надлишку в економічну процеси або вигідні інвестиції [1].

Правильне управління грошовими потоками зводиться до оптимізації руху коштів, яка може бути досягнута різними методами. Залежно від характеру грошових потоків для управління грошовими коштами можна використовувати як детерміновані, так і стохастичні моделі. До детермінованих моделей належать моделі Баумоля і Беранка, а до стохастичних моделі Міллера-Орра і Стоуна. Більш детально згадані моделі розглядаються у публікації [2].

Модель Міллера-Орра базується на припущенні про випадковий характер змін рівня грошових коштів на підприємстві, при цьому як зміни суми витрат, так і надходжень грошових коштів однаково непередбачувані та однаковою мірою незалежні від менеджмент компанії [3].

Суть управління грошовими коштами на основі моделі Міллера-Орра полягає у визначенні трьох рівнів готівки, які, з точки зору особи, яка приймає рішення, гарантували б очікуваний рівень фінансової ліквідності підприємства. Ці три залишки готівки становлять так звану зону безпеки:

- нижня межа LL,
- верхня межа UL,
- точка поновлення готівки ОП (оптимальна точка повернення грошових коштів).

Нижня межа – це ліміт грошових коштів, визначений особою, що приймає рішення, нижче якого підприємству загрожує ліквідність. Верхня межа – це максимальна сума щоденного залишку готівки. Немає жодних операційних чи економічних обґрунтувань для підтримки готівки понад цей ліміт. З іншого боку, оптимальна точка поновлення визначає вартість готівки, навколо якої повинна коливатися їх щоденна сума [2].

Проведемо розрахунок планового залишку грошових коштів ТОВ «Фешен Груп» за моделлю Міллера-Орра.

Оптимальна точка повернення грошових коштів визначається за формулою:

$$Z = \sqrt{\frac{3F\sigma^2}{4r}} + L \quad (1)$$

де Z – це цільовий залишок грошових коштів;

σ^2 – це дисперсія сальдо денного грошового потоку;

r – це відносна величина альтернативних витрат (у розрахунку на день);

L – це нижня межа залишку грошових коштів.

Верхня межа залишку грошових коштів розраховується за формулою:

$$H = 3Z - 2L, \quad (2)$$

Формула для середнього залишку грошових коштів має вигляд:

$$C = (4Z - L)/3, \quad (3)$$

Проведемо необхідні розрахунки в табл. 1.

Таблиця 1

Розрахунок планового залишку коштів на розрахунковому рахунку ТОВ «Фешен Груп» за моделлю Міллера-Орра (за даними 2021 р.)

Показники	Значення
1. Середньоквадратичне (стандартне відхилення щомісячного обсягу грошового обігу, тис. грн	165,00
2. Витрати по обслуговуванню однієї операції поповнення коштів, тис. грн	80,00
3. Середньоденний рівень втрат альтернативних доходів при зберіганні коштів, %	0,0083
4. Мінімальний залишок грошових коштів, тис. грн	2500,00
5. Верхня межа залишку грошових коштів, тис. грн	2674,50
6. Середній розмір залишку грошових коштів, тис. грн	2577,56

Джерело: розраховано автором

Для потреб управління ТОВ «Фешен Груп» на основі даних таблиці (якщо середньоквадратичне стандартне відхилення місячного грошового потоку 165 тис. грн, вартість обслуговування операції поповнення – 80 грн, середньодобова втрата альтернативного доходу при утриманні коштів – 0,0083%, мінімальна сума ліквідних коштів

2 500 тис. грн) розраховуємо оптимальний залишок за моделлю Міллера-Орра,

Використовуємо формулу (3.1) для визначення цільового залишку готівки: $Z=2558,1$ тис. грн.

Верхня межа залишку ліквідних грошових коштів впливає з формули (3.2):

$$H = 3 \times 2\,558,17 - 2 \times 2\,500 = 2\,674,5 \text{ тис. грн.}$$

Середня сума залишку ліквідних грошових коштів визначається за формулою (3.3):

$$C = (4 \times 2\,558,17 - 2\,500) / 3 = 2\,577,56 \text{ тис. грн.}$$

Таким чином, фінансовий менеджмент має бути спрямований на оптимізацію структури надходжень та відтоків грошових коштів ТОВ «Фешен Груп» за результатами планування та прогнозу.

Висновки та пропозиції. Модель Міллера-Орра базується на припущенні про випадковий характер змін рівня грошових коштів на підприємстві, при цьому як зміни суми витрат, так і надходжень грошових коштів однаково непередбачувані та однаковою мірою незалежні від менеджменту компанії. У публікації представлені можливості практичного використання моделі Міллера-Орра для управління щоденними грошовими залишками ТОВ «Фешен Груп». При дослідженні ситуації на обраному підприємстві було виявлено наявність на ній великих обсягів вільних грошових коштів (надлишкова фінансова ліквідність), а також відсутність ефективного управління її надлишками.

Список використаних джерел

1. Майборода О. Є., Сороківська Т. Т. Формування механізму управління грошовими потоками підприємства. *Ефективна економіка*. 2018. № 12. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2018_12_36.

2. Піскунова Н. О. Пошук оптимальної моделі управління грошовими потоками. *Ефективна економіка*. 2017. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2017_2_46.
3. Горошкова Л. А., Волков В. П., Коваленко Г. В. Дерево моделей управління грошовими потоками територіальної громади. *Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія: Економічні науки*. 2017. Вип. 33. С. 375-383.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМ ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Ігор ЗАЄЦЬ

*магістрант спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник – к.е.н., доцент Сус Ю. Ю.*

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Для установ банків важливо забезпечувати належну ділову репутацію, що дозволить залучати нових клієнтів і на цій основі забезпечувати зростання ресурсної бази банку. Акцент на забезпечення комплексу якісних послуг має виступати основним при формуванні політики банку навіть в умовах війни.

Напрацювання вітчизняних вчених, таких як О.І. Барановського, О.В. Дзюблюка, І. Д'яконова, О. Колодізева, Ю. Колобова, Ю. В. Ніколаєнка, О. Шевцової стосуються досліджень окремих аспектів формування і функціонування банківської системи України. Окремої уваги необхідно приділити і питанням забезпечення належної якості банківських послуг.

Основний матеріал. Звертаючись до основ функціонування сучасної банківської системи у світі, варто зазначити, що до 70-х років двадцятого століття діяльність банківських установ розглядалася у межах портфельної теорії (Г. Марковіц, У. Шарп, К. Коуен, Ф. Хаммер), відповідно до якої банк з урахуванням допустимого рівня ризику прагне сформулювати таке співвідношення активів, яке б дозволило максимізувати прибуток за умови підтримання певного рівня коефіцієнту ліквідності. Але, починаючи з 70-х років, у зв'язку зі зміною економічних умов існування перевагу отримала теорія існування банківської фірми, згідно з якою центр управління банком перемістився з інвестиційного портфелю на досягнення високої конкурентоспроможності на основі маркетингової концепції. Таким чином ринок банківських послуг трансформувалася з ринку виробника (банку) у ринок споживача (клієнта). Доказом такої трансформації є суттєвий ріст споживчого ринку банківських

послуг, і в результаті особливого і суттєвого значення в організаційній структурі банку набули відділи маркетингу та стратегічного розвитку [1].

При розробці банківського продукту мають задовольнятися банківські потреби, а при його впровадженні – обов'язково досягатися цілі клієнта. Тобто при формуванні банківського продукту необхідно враховувати те, як його сприйматиме клієнт. Виходячи з цього, поняття «якість банківського продукту» можна трактувати з точки зору фінустанови і з точки зору клієнта.

Таблиця 1

Підходи до трактування поняття «якість банківського продукту»

З боку клієнта	З боку банківської установи
технологія й тривалість продажу (швидкість обслуговування, строковість здійснення операцій)	спроможність продукту забезпечувати чистий дохід банку, враховуючи затрати на надання банківських послуг
місткість, адресність «продуктового кошика банка» та багатоваріантність форм	здатність продукту в повній мірі задовольняти потреби клієнтів
доступність ціни за оплату послуги	рівень державного впливу на ринок даного банківського продукту
візуалізація інформації про банківські продукти/послуги в т.ч. зручний інтерфейс сайту банка	радіус цільової аудиторії за рахунок впровадження продукту на ринок банківських послуг
кваліфікація, толерантність, комунікабельність персоналу	продуктивність праці та мотивація персоналу
дотримання банківської таємниці	швидкість обігу документів і інформації
особиста сторона відносин з банком	ступінь ризиків
якість консультування (глибина, активний чи пасивний характер)	конкурентоспроможність банківського продукту
наявність помилок та рівень персоналізації обслуговування	витрати на виправлення помилок
зручність місця розташування, режим і години роботи банку	швидкість реагування потенційних клієнтів на впроваджений на ринок продукт банку
впізнаваний стиль (дизайн) банку та фірмовий зовнішній вигляд банківського персоналу	здатність ефективно реагувати на вхідні бар'єри – це перешкоди для проникнення на ринок нових конкурентів
доступна і зручна для клієнтів система звернень / скарг	здатність ефективно реагувати на вихідні бар'єри – це перешкоди для спроб банківської установи, діючої на ринку, вивести з нього уже існуючі продукти або піти зі «старого» ринку.

Джерело: узагальнено за даними [2, с.408; 3; 4]

Враховуючи поділ критеріїв якості банківських продуктів на цінові та нецінові зупинимось на їх характеристиці.

Особливістю банківської цінової конкуренції є відсутність чіткого взаємозв'язку споживчої вартості банківської послуги і її ціни. Наприклад, заходами грошово-кредитної та бюджетно-фіскальної політики впроваджуються пільги при наданні окремих банківських продуктів (пільгове кредитування). Методами цінової конкуренції банків є: надання знижок за заявленими тарифами;

надання більшого обсягу послуг за діючими тарифами; безкоштовне надання частини послуг; пільгові умови надання послуг окремим категоріям клієнтів та ін.

Виділяють три основні стратегії (напрямки) підвищення конкурентоспроможності банку на основі нецінових методів, це: покращення якості, диверсифікація товару та досягнення конкурентоспроможності на основі розумного поєднання елементів класичного маркетингу [5].

Належне ставлення банків до клієнтів розглядається в стандартах Базельського комітету банківського нагляду. Політика «знати свого клієнта» (KYC) стала орієнтиром для банків щодо розробки власних програм. Згідно даного стандарту, відповідне належне ставлення до нових та вже існуючих клієнтів є основою правил контролю. Без такого належного ставлення банки можуть потрапити під репутаційний, операційний, правовий та концентраційний ризику, які можуть призвести до суттєвих фінансових витрат [6].

На одному із найпопулярніших порталів про фінанси і інвестиції (Мінфін) складається щомісячний народний рейтинг банківських установ стосовно якості обслуговування клієнтів. До зарахування можливі тільки ті відгуки, які пройшли процедуру модерації і які підтверджені відповідними фактами. Даний рейтинг покликаний відображати інформацію, яка буде необхідною як для майбутніх клієнтів, так і для відповідних служб установ банків, які акцентуватимуть зусилля на покращенні обслуговування.

За даними порталу «Мінфін», у квітні-місяці 2022 р. основним чинником невдоволення клієнтів банківських установ виступали затримки із виплатою 6500 грн для осіб, що втратили роботу із-за військового стану. Причому відносно несправедливими є твердження «недобросовісності» банків, оскільки першопрчиною відсутності виплат є затримки з боку держави.

За підсумками народного рейтингу банків України станом на 1 травня 2022 р. топ-10 банківських установ виглядає наступним чином (табл. 2).

Таблиця 2

Топ-10 банків відповідно до народного рейтингу установ банків

Назва банку	Рейтинг	Середня оцінка	Кількість вирішених проблем	Кількість відгуків
Монобанк	25,3	2,8	803 із 1181	2421
А-Банк	23,7	2,8	291 із 359	873
Sportbank	21,1	2,39	105 із 154	293
Прокредит Банк	19,5	3,44	0 із 3	147
Глобус	18,8	2,91	3 із 12	116
Сенс Банк	18,7	2,42	945 із 1385	3495
Восток Банк	18,7	2,84	18 із 35	136
Таскомбанк	18,1	2,43	145 із 193	421
Укргазбанк	18,0	2,28	85 із 140	530
Кредобанк	17,9	2,25	74 із 95	314

Джерело: сформовано за даними [7]

З кожним відгуком на «Мінфіні» відвідувач ставить банку оцінку від 1 до 5 балів. Ця оцінка впливає на місце банку в Народному рейтингу. Чим старіший відгук, тим слабше він впливає на рейтинг. Тому банк з високою середньою оцінкою може поступитися позицією банку з хорошими свіжими відгуками. Якщо автор відгуку повідомляє, що банк вирішив проблему, до початкової оцінки відгуку додаються 2 бали [7].

До 10 найкращих установ банків за якістю обслуговування входять 2 мобільні банки, що вказує на популярність цифрових банківських послуг. Із державних банків тільки Укргазбанк займає 9 місце у 10 найкращих (Приватбанк займає 19 місце), що свідчить про недостатню популярність держбанків.

Висновки. Досліджувана проблема стосується не тільки необхідності посилення контролю та підвищення якості існуючих банківських послуг, а також того, що необхідно робити акценти на підвищенні ефективності таких послуг для банків за сучасних умов. Нинішній ринок банківських послуг є конкурентним, який передбачає існування небанківських фінансових посередників, покращення існуючих та появу нових видів банківських послуг через швидкий розвиток інформаційних технологій, підвищення вимог клієнтів до послуг установ банків.

Список використаних джерел

1. Павленко Р. В. Сучасні банківські продукти як чинники соціально-економічного розвитку України. 2011. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/znpen/2011_7/15SBP.pdf (дата звернення 21.04.2022 р.).
2. Паласевич М. Б. Банківський інвестиційний продукт: його суть та особливості. *Науковий вісник*. 2005. С. 401-409.
3. Токарчук В. В. Основні компоненти системи якісного обслуговування клієнтів банків. *Наукові записки НаУКМА. Економічні науки*. 2012. Т. 133. С. 126-131.
4. Ткачук В.О. Маркетинг у банку: Навчальний посібник. Тернопіль: "Синтез-Поліграф", 2006. 225 с.
5. Крухмаль О.В., Красюк Н.В. Розвиток нецінових інструментів як необхідна умова підвищення конкурентоспроможності банку на сучасному етапі. *Ефективна економіка*. 2016. № 12. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5326> (дата звернення 03.05.2022 р.).
6. Належне ставлення банків до клієнтів (стандарти Базельського комітету банківського нагляду) Рекомендації, Міжнародний документ від 01.10.2001 URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_333#Text (дата звернення 25.04.2022).
7. Народний рейтинг банків за 1 травня 2022 : портал «Мінфін». URL: <https://minfin.com.ua/ua/banks/top/2022-05-01/> (дата звернення 04.05.2022 р.)

ПРОДАЖ КРЕДИТІВ ЯК ЕЛЕМЕНТ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ РИЗИКОМ БАНКУ

Віталій ЛЕВЧЕНКО

*магістрант спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник – к.е.н., доцент Сус Ю. Ю.*

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Проблема управління кредитним ризиком вітчизняних установ банків набуває особливої актуальності із-за необхідності формування належного рівня ліквідності банків, що надає окремих гарантій для вкладників як одного із найважливіших джерел збільшення ресурсної бази. Не позбавляє важливості дана проблема і в умовах війни із росією, оскільки успішна діяльність банків виступає однією із основ стабільності фінансово-кредитної системи держави, дозволить у майбутньому сформувати капітал, який буде особливо необхідний для повоєнної розбудови у перспективі. Окремі шляхи удосконалення управління кредитним ризиком можливо запозичити у інших держав, тобто інтерпретувати окремі найбільш ефективні варіанти зарубіжного досвіду управління на вітчизняні умови застосування.

Обґрунтування напрямів удосконалення управління кредитним ризиком має своє відображення у працях науковців А.М. Бандурки, А.М. Герасимовича, О.В. Дзюблюка, М.І. Савлука, О.О. Непочатенка, Ю.В. Ніколаєнка, А.А. Пересади, О.М. Петрука.

Основний матеріал. Процес кредитування постійно супроводжується ризиком можливого неповернення позиченої вартості у майбутньому. Це цілком пояснюване явище, адже причинами зростання такого ризику виступають:

- невиконання позичальниками умов кредитних угод, враховуючи при цьому, окрім об'єктивних, і морально-етичні характеристики позичальників, тобто шахрайські дії, форс-мажорні обставини;
- із-за некваліфікованої та непрофесійної діяльності банківських фахівців;
- фінансові зловживання на ринку кредитування;
- перевищення службових повноважень фахівцями кредитних відділів, або ж керівництва відділення банківської установи [1, с. 9; 2, с. 43].

Для забезпечення стабільної роботи як окремо взятого відділення банку, так і банківської установи загалом важливого значення набуває ефективно налаштоване управління кредитним ризиком. Управління кредитним ризиком розглядається нами як розробка і реалізація можливостей попереджувальних заходів, які ефективно запобігатимуть негативним явищам від кредитного процесу у майбутньому, або ж здійснення заходів банком для мінімізації фінансових втрат із-за неповернення кредиту, за умови невідворотності таких втрат.

З метою мінімізації втрат від неповернення кредитів вважаємо за необхідне інтерпретувати на українські реалії окремі варіанти зарубіжного досвіду управління кредитним ризиком.

Зокрема, досить поширеною є практика зменшення кредитного ризику через процедуру продажу кредитів. Даний метод управління передбачає, що враховуючи аналітичне оцінювання величини втрат від неповернення кредиту, банк здійснює процедуру продажу суми кредиту на користь інших осіб (інвесторів). Стосовно продажу, то може відбуватися реалізація усєї суми проблемної заборгованості, або окрема його частина – залежно від обґрунтування аналітичної служби установи банку. Через це банківська установа має змогу повного або часткового повернення виданих, але не повернених кредитів. Також слід враховувати, що при цьому може бути враховано як суму-нетто кредиту, так і із врахуванням за принципом «кредит+відсотки».

Процедуру викупу в банків проблемних кредитів можуть здійснювати безпосередньо центральний банк (Чилі, Угорщина, Польща) або Агенція з реструктуризації (Чехія, США, Мексика, Південна Корея). Кредити продаються за ціною, нижчою за їх номінальну вартість. Наприклад, на одному з найбільших ринків перепродажу кредитів, що належить країнам “третього світу”, кредитні борги позичальників Аргентини, Бразилії, Мексики, Перу, Філіппін, інших країн часто продаються у співвідношенні до номінальної вартості 5 центів за 1 доллар. Більшість цих кредитів купуються пакетами в мільйони долларів банками та корпораціями, що мають досвід роботи в країні-боржнику. При цьому, якщо економічний стан у такій країні покращується, покупці кредитів отримують значні прибутки, а в негативному випадку збитки за такими кредитами є значно менші, ніж при їх безпосередньому наданні [3].

При здійсненні реалізації проблемного кредиту можна забезпечити наступні результати: по-перше, від такого продажу має місце поява додаткових ресурсів для їх вкладення у більш прибуткові проекти; по-друге, продаж проблемної заборгованості забезпечує зменшення «негативних» статей балансу банку; по-третє, матиме місце формування оптимального співвідношення між активами і пасивами банку; по-четверте, із-за зменшення величини обов'язкового резервування матиме місце збільшення прибутку банківської установи (на суму продажу).

Установи банків України в довоєнний період стали практикувати практику продажу неповернених кредитів на користь фірм, що спеціалізувалися на примусовому стягненні заборгованості позичальників (колекторських фірм). Проте, досить часто мало місце порушення конфіденційності інформації стосовно позичальників, застосування заходів морального та фізичного впливу на боржників з боку колекторів. Це призвело до законодавчого врегулювання з ініціативи Нацбанку правил функціонування колекторів. Був прийнятий Закон України від 19 березня 2021 року № 1349-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо захисту споживачів при врегулюванні простроченої заборгованості», який запроваджує чіткі правила поведінки як для кредиторів, так

і для колекторів під час врегулювання проблемної заборгованості та дійсно направлено на захист боржників від неправомірних дії колекторів [4].

До дати введення в дію вказаного Закону досить часто методи, які використовували колектори під час роботи з боржниками для спонукання останнього повернути борг, були неправомірними, нецивілізованими. Крім того, в деяких випадках колектори намагалися стягнути з осіб навіть неіснуючі борги [4]. З прийняттям Закону № 1349 з'явився інструмент контролю за діяльністю колекторів та було сформовано процедуру відповідальності колекторів за неправомірні дії перед боржниками.

Висновки. Продаж кредитів є одним із способів впровадження зарубіжного управління кредитними ризиком банку в умовах українських реалій, навіть під час війни. Даний варіант зменшення негативних результатів від неповернення кредитів дозволить установі банку підвищити ліквідність за рахунок зменшення обсягів обов'язкового резервування, забезпечення оптимального співвідношення статей балансу тощо. При цьому важливо забезпечити недопущення порушення прав позичальників з боку «нових» кредиторів.

Список використаних джерел

1. Непочатенко О.О., Бечко П.К., Корнега А.О. Кредитні ризики в системі банківського кредитування аграріїв. URL: <https://journal.udau.edu.ua/assets/files/88/eko/ukr/1.pdf> (дата звернення 11.04.2022 р.).
2. Ніколаєнко Ю. В. Економічна сутність кредитного ризику в банківській сфері: особливості і проблеми. *Економіка та держава*. 2015. № 12. С. 42–45.
3. Ніколаєнко Ю. В. Світовий досвід та сучасні тенденції у галузі управління кредитним ризиком. *Ефективна економіка*. 2015. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4525> (дата звернення 04.04.2022 р.).
4. Семенова М. Нові правила роботи колекторів: що змінилося для споживачів-боржників. URL: https://jurliga.ligazakon.net/analytics/203425_nov-pravila-roboti-kolektorv-shcho-zmnilosya-dlya-spozhivachv-borzhnkv (дата звернення 19.04.2022 р.).

АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Яна МОРОЗ

магістрантка спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»

Науковий керівник – к.е.н., доцент Шубенко І. А.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Нині Україна перебуває у страшній війні з рф. Велика частина нашої держави є окупованою. У результаті агресії втрачаються основні засоби підприємств, заблоковані морські порти, існують значні логістичні проблеми, найскладніше те, що втрачається людський потенціал. Ці та інші проблеми є результатом війни з рф, які несуть загрозу втрати доходів як державного так і місцевих бюджетів, що зумовлює пошук стабільних шляхів формування доходів державного та місцевих бюджетів під час дії воєнного стану. Над питаннями формування доходів місцевих бюджетів у різні часи працювали різні науковці, серед них... Нині є актуальною проблемою формування стабільних доходів місцевих бюджетів під час дії воєнного стану.

Основний матеріал. Місцевими бюджетами в Україні нині визначені бюджет АРК (АРК є повністю тимчасово-окупованою територією з 2014 року), обласні, районні бюджети та бюджети місцевого самоврядування, до яких належать бюджети територіальних громад сіл, їх об'єднань, селищ, міст (у тому числі районів у містах), бюджети об'єднаних територіальних громад [2]. Нині значна кількість територіальних громад нашої України розташована у районах проведення воєнних (бойових) дій, що складає 21% від загальної кількості громад (табл. 1).

Таблиця 1

**Територіальні громади, які перебувають у зоні бойових дій
або тимчасової окупації станом на 29.06.2022 р.**

Назва області	Всього громад у області	У зоні бойових дій або у тимчасовій окупації	% громад у зоні бойових дій або у тимчасовій окупації
1. Донецька	66	66	100
2. Харківська	56	51	91
3. Дніпропетровська	86	7	8
4. Луганська	37	37	100
5. Запорізька	67	52	78
6. Херсонська	49	49	100
7. Миколаївська	52	24	46
8. Сумська	51	18	35
9. Чернігівська	57	4	7
Всього громад в Україні (без врахування громад тимчасово окупованого Криму)	1469	308	21

Джерело: [1].

Звичайно, за різними експертними оцінками нині втрачено від 30 до 50% економіки. Прогноз падіння ВВП в Україні також буде становити від 30 до 50%. [6]. Збитки нашої держави сьогодні досить важко оцінити, адже тривають активні бойові дії у понад 20% територіальних громад. За попередніми оцінками «... лише прямі збитки Україні від пошкодження та руйнування будівель та інфраструктури складають 105, 5 млрд. дол США» [6]. Звичайно, це не може не позначитися на формуванні доходів місцевих бюджетів у період дії воєнного стану. - Проаналізуємо динаміку доходів місцевих бюджетів за січень-квітень 2018-2022 років. За даними наведеними у [7] встановлено, за п'ять років доходи місцевих бюджетів (без врахування трансфертів і власних надходжень бюджетних установ) маємо позитивну динаміку до їх зростання

У 2018 р. доходи місцевих бюджетів за вказаний період становили 72, 6 млрд. грн, у 2019 р. – 86,4 млрд. грн, у 2020 р. – 88,9 млрд. грн, 2021 р. – 105, 3 млрд. грн, 2022 р.– 113,6 млрд. грн [7]. У той же час, якщо проаналізувати доходи місцевих бюджетів за березень - квітень 2018-2022 років (рис.1) можна побачити їх зниження саме у цей період. Причиною зниження доходів у березні 2020 р. місцевих бюджетів стало зниження ділової активності, у результаті світової пандемії Covid-19, а у березні 2022 р. причиною суттєвого скорочення доходів місцевих бюджетів в Україні на 3,9 млрд грн стала, зничайно, війна з рф. Причому, не маючи відповідної статистики з тимчасово окупованих територій ми можемо говорити про повне зниження наповнення місцевих бюджетів на цих територіях. Доходи місцевих бюджетів зросли за період січень-квітень 2018-2022 р. але скоротилися у березні-квітні 2020 р. та 2022 р., на що є об'єктивні причини.

Рис. 1. Динаміка надходжень місцевих бюджетів в Україні за березень-квітень 2018-2022 рр. (без трансфертів і власних надходжень бюджетних установ), млрд грн

Джерело: побудовано за даними: [7].

Якщо проаналізувати видатки місцевих бюджетів за січень-квітень 2018-2022 рр., то можна зробити висновки, про відсутність приростів видатків у 2022 р. порівняно із відповідним періодом 2018 р. За вказаний період місцеві бюджети

провели оптимізацію видатків місцевих бюджетів. Найбільший спад або скорочення видатків за функціональною класифікацією видатків відбулося по статтях: «охорона навколишнього природного середовища» – 64%, у галузі «транспорт» – на 2,32 млрд грн та суттєво скоротилися видатки на державне управління. Єдиною статтею за якою у переважній більшості місцевих бюджетів відбулося зростання склала стаття «порядок та безпека» зростання склало – 245%, що пояснюється з війною з рф.

Висновки і пропозиції. Отже, війна з рф принесла значні проблеми із формуванням місцевих бюджетів у частині зменшення надходжень, тому на місцевому рівні на неокупованих територіях та територіях, які залишаються вільними від окупації на місцевому рівні необхідно дуже на високому рівні здійснювати планування витрат, не допускаючи фінансування проектів, які не потребують першочергового вирішення. Нині всі місцеві бюджети мають перейти на найсуворіший режим економії фінансових ресурсів, не допускаючи розширення видатків місцевих бюджетів з одночасним пошуком джерел наповнення місцевих бюджетів. Надалі наші дослідження будуть стосуватися можливих варіантів наповнення місцевих бюджетів.

Список використаних джерел

1. Актуальний перелік громад у районах бойових дій, на тимчасово окупованих та оточених територіях URL <https://decentralization.gov.ua/news/15172> (дата звернення 30.06.2022 р)
2. Бюджетний кодекс України: Закон України від 8.07.2010 №2456-VI <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
3. Гузар Б. С., Гузар Д. Р. Вплив процесів фінансової децентралізації на формування бюджету розвитку територіальних громад України .The 9th International scientific and practical conference “Science, innovations and education: problems and prospects” (April 6-8, 2022) CPN Publishing Group, Tokyo, Japan. 2022. P. 461-472.
4. Гузь В.І. Система місцевого оподаткування як засіб забезпечення фінансової автономії територіальних громад. Потенціал сталого розвитку в умовах регіональних та глобальних викликів / Potential for sustainable development in the context of regional and global challenges: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 11-13 травня 2022 року, Чернівці (Україна) – Сучава (Румунія). Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2022. С. 80-82.
5. Дребот Н. П., Семеген І. Б. Реформа децентралізації в Україні: поточний стан та перспективи розвитку. Науковий вісник НЛТУ України. 2019. т. 29. № 4. С. 24-27
6. Економіка падає, а витрати зростають прем'єр розповів, які проблеми принесла Україні війна URL: <https://news.obozrevatel.com/ukr/economics/analytcs-and-forecasts/ekonomika-padae-a-> (дата звернення 1.07.2022).
7. Онищук І. Шведсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні» Виконання доходів місцевих бюджетів за 4 місяці 2022 р.

https://decentralization.gov.ua/uploads/attachment/document/1048/%D0%94%D0%BE%D1%85%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BC.%D0%B1.%D0%B7%D0%B0_4_%D0%BC%D1%96%D1%81._2022_%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%83.pdf

8. Стащук О. В. Бюджетна ефективність територій в умовах децентралізації. Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки. 2021. 1(25). С. 98-104.
9. Форкун І., Гордєєва Т., Мунджішвілі Т. Комплексна оцінка фінансової стійкості місцевих бюджетів як індикатор підвищення рівня бюджетного менеджменту в умовах реформи децентралізації владних повноважень URL: <http://78.152.183.36/bitstream/123456789/10805/1/45%5B1%5D.pdf> (дата звернення 29.06.2022 р.).

АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ТЕНДЕНЦІЙ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДУ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

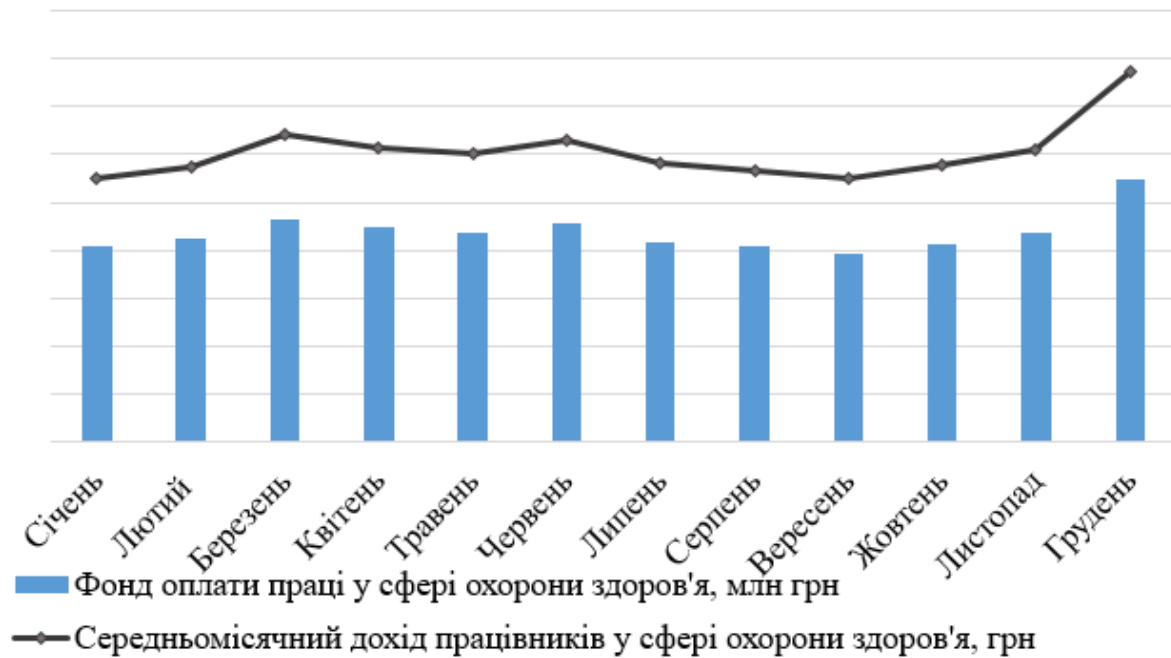
Олена ПАЛАМАР

*магістрантка спеціальності «Публічне управління та адміністрування»
Науковий керівник – к.е.н., доцент Тищенко С. В.*

Актуальність дослідження. Працівники закладів охорони здоров'я відіграють визначальну роль в успішному функціонуванні таких установ, підвищенні якості медичних послуг та розвитку системи охорони здоров'я України загалом. Впровадження новітніх інструментів управління в систему охорони здоров'я України супроводжується відповідним переглядом та оновленням існуючих механізмів мотивації працівників з метою підбору висококваліфікованих працівників і утримання їх (шляхом зацікавлення) на займаних посадах.

Основний матеріал. Сучасні проблеми мотивування праці працівників закладів охорони здоров'я, передусім, укладаються в загальноукраїнську схему недостатнього усвідомлення необхідності такої мотивації, а також, пов'язані з відсутністю глибокого аналізу та постійного моніторингу мотивів професійної віддачі працівників медичних закладів. У результаті, це призводить до підбору кадрів з недостатньо високими компетентностями та їх незначним рівнем сприйняття мотивування, як наслідок, низькою продуктивністю праці та неякісним обслуговуванням. Натомість, використовуючи обґрунтовані та вдало підібрані підходи до мотивації можна отримати від працівників високий рівень професіоналізму і підняти репутацію усього закладу.

У 2021 р. – через 5 років від початку реформування сфери охорони здоров'я середньомісячний дохід працівників становив 12 112 грн, тоді як у січні 2021 р. він був 11 033 грн, а в грудні – 15 483 грн (рис. 1).

Рис. 1. Фонд оплати праці та середньомісячний дохід працівників у закладах охорони здоров'я у 2021 р.

Джерело: побудовано за даними Державної служби статистики України [1].

Нарощення заробітної плати працівників закладів охорони здоров'я планувалося урядом і на 2022 р., проте військові дії на частині території України спричинили необхідність особливого механізму оплати праці медиків. Розробка заходів та інструментів мотивації залежить від можливостей установи, передусім, від розміру фонду оплати праці.

Аналізуючи фонд оплати праці закладів охорони здоров'я України у 2021 р. (рис. 1) помітним є відносно стабільний його розмір за усіма місяцями, крім грудня, коли він стрімко зріс до 10 962,1 млн грн. Визначення розміру фонду оплати праці в межах окремого закладу становить підготовчий етап формування механізму мотивації працівників, адже після цього формуються та погоджуються умови колективного договору і розробляється чи оновлюється положення про преміювання працівників у відповідності до розмірів вільних коштів фонду оплати праці. Як показує практика, фонд оплати праці у загальному бюджеті медичного підприємства може становити 60–68%, з них 20–25% коштів спрямовуються на посадові оклади працівників закладу охорони здоров'я, 18% витрачаються на оплату праці адміністративно-господарського персоналу, а 22–25% коштів керівництво закладу має можливість направити на преміювання медичного персоналу.

У кожному закладі охорони здоров'я може бути розроблена власна система мотивації медичних працівників, яка залежить від виду медичної допомоги, специфіки послуг, якісного складу працівників та від мети загальної діяльності закладу. Зокрема, серед методів мотивації заклади охорони здоров'я використовують наступні (табл. 1):

Таблиця 1

Методи мотивації працівників комунального закладу охорони здоров'я

Метод мотивації	Мета впровадження методу
Встановлення випробувального терміну при призначенні на посади	Прийняття на роботу чи призначення на посаду висококваліфікованих і гідних працівників
Встановлення надбавок до посадового окладу за особливі умови: <ul style="list-style-type: none"> - за кваліфікаційний розряд і за стаж, - за престижність, - за роботу в несприятливих умовах праці та підвищ доплата за роботу в нічний час, - доплата за надурочні години, - доплатити пов'язані з боротьбою з пандемією COVID-19. 	Виділення особливих умов праці окремих працівників закладу і врахування їх при нарахуванні оплати праці
Преміювання працівників за результатами роботи за місяць, півріччя, квартал, рік	Створення зацікавленості співробітника в успіху роботи закладу
Премії до святкових і ювілейних дат	Створення позитивної атмосфери у колективі
Можливість проходження навчання в з метою підвищення кваліфікації	Створення у співробітника прагнення до кар'єрного росту, зростання професіоналізму
Моральне стимулювання (грамоти, подяки)	Створення у співробітника переконання, що він цінний працівник
Накладення дисциплінарних стягнень	Формування у працівників почуття відповідальності за виконану роботу

Джерело: власні дослідження.

Матеріальна винагорода стає мотивуючим фактором в тих випадках, коли працівники надають заробітної платі велике значення і коли чітко простежується зв'язок між заробітною платою і результативністю праці, тобто збільшення продуктивності повинно приводити до збільшення заробітної плати.

У закладах охорони здоров'я постійно проводиться моніторинг нових нормативно-правових актів, що стосуються кадрової роботи в закладах охорони здоров'я. Встановлюється та щорічно уточняється стаж роботи працівників та інші особливі умови праці, розробляються системи надбавок та преміювання, що забезпечує об'єктивний та справедливий механізм мотивації.

Висновки. Сучасні підходи щодо оплати праці і мотивації працівників дозволяють обрати оптимальну модель нарахування оплати праці та стимулювання, яка здатна підвищити мотивацію усіх категорій працівників медичних установ та якісно підвищити їх продуктивність праці.

Список використаних джерел

1. Середньомісячна заробітна плата за видами економічної діяльності. *Державна служба статистики України*. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>

РОЛЬ РИНКУ АКЦІОНЕРНОГО КАПІТАЛУ У ФОРМУВАННІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВ

Владислав СТОЦЬКИЙ, Юрій КОХАНЧУК

магістранти спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»

Науковий керівник – к. е. н., доцент Абрамова І. В.

Вступ. Інвестиційна політика підприємств є складним явищем, стан реалізації якої залежить від багатьох чинників. Одним із них є пакет акцій, якими воно володіє. Прийняття рішення про доцільність інвестування в акції іншого суб'єкта господарювання залежатиме від того наскільки надійними є фінансові інструменти, які формують цей портфель.

Інструменти та механізми реалізації інвестиційної політики на рівні держави вивчають А. Павлюк та Д. Покришка [5]. Проблеми інвестування та формування інвестиційної політики є предметом дослідження Д. Манцурова [3]. І. Абрамова та Л. Недільська досліджують стан формування та функціонування ринків акціонерного капіталу [1, 2]. Л. Машкіна провадить дослідження у напрямі вивчення впливу іноземних інвестицій фондовий ринок [4]. Попри наявність значної кількості наукових досліджень питань інвестиційної політики та ролі акцій у її формуванні, низка питань, таких як стан розвитку ринку акціонерного капіталу та його вплив на інвестування потребують додаткового вивчення та уточнення, що вказує на актуальність теми дослідження.

Результати дослідження. Акції – є фінансовими інструментами, за допомогою яких формується власний капітал акціонерного товариства. Інвестувати у акції підприємства чи ні, та якою буде інвестиційна політика підприємства, насамперед залежить від надійності емітента та фінансової забезпеченості самого інвестора.

Наразі ринок акціонерного капіталу України переживає складні часи. Військова агресія РФ та катастрофічне падіння економіки змусило уряд країни та НКЦПФР спочатку призупинити його роботу, а вже починаючи з серпня 2022 р. розпочати поступові, обережні кроки по відновленню його роботи.

Проте ще з січня-грудня 2021 р. спостерігалось падіння торгівлі акціями порівняно з аналогічним періодом попереднього року. Всього впродовж року було зареєстровано 86 випусків акцій на суму 42,88 млрд грн (табл. 1).

Найбільш крупним емітентом акцій впродовж 2021 р. було ПАТ «Українські енергетичні машини», яке випустило цінних паперів даного виду на суму 1,31 млрд грн. Наступним за обсягом випущених акцій було АТ «Українські національні авіалінії». Обсяг емісії склав 0,5 млрд грн. Безумовно – це підприємства з надійним фінансовим становищем, які є привабливими для інвестування.

Таблиця 1

Розмір та кількість випусків акцій, 2021 р.

Період	Обсяг випуску акцій, млн грн	Кількість випусків, шт
Січень	124,96	5
Лютий	2 252,71	7
Березень	1 883,98	3
Квітень	146,96	4
Травень	4 357,27	4
Червень	1 087,10	12
Липень	2 437,60	9
Серпень	2 067,68	5
Вересень	3 244,52	11
Жовтень	20 734,22	8
Листопад	2 390,87	7
Грудень	2 156,41	11
Усього	42 884,28	86

Джерело: побудовано за даними НКЦПФР <https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/>

Як свідчать дані таблиці 2 торгівля акціями та іншими фінансовими інструментами відбувається на фондових біржах – серед яких лідером за обсягами продажів є Перспектива, ПФТС та Українська біржа. Попри те, що облігації торгуються більшими обсягами на біржах, акції посідають друге місце серед фінансових інструментів.

Таблиця 2

**Обсяг торгів цінними паперами на фондових біржах України,
2021 р., млн грн**

Період	УБ	ПФТС	УМВБ	ПЕРСПЕКТИВА	Усього
Січень	194,98	15444,04	0,65	17221,92	32861,59
Лютий	262,50	16934,36	0,70	24144,03	41341,59
Березень	270,43	23087,23	0,43	19433,96	42792,06
Квітень	537,27	16332,44	0,46	15956,91	32827,09
Травень	662,38	8919,01	0,46	7714,90	17296,76
Червень	2018,36	13335,24	0,68	21669,30	37023,58
Липень	1178,27	16051,36	0,63	16504,75	33735,02
Серпень	788,63	21778,06	0,54	15926,96	38494,19
Вересень	1436,19	21823,49	1,46	17811,54	41072,68
Жовтень	1937,15	20438,63	2,19	19915,25	42293,23
Листопад	1695,23	27056,47	2,51	25153,83	53908,05
Грудень	2309,20	20343,44	2,40	15659,69	38314,73
Усього	13290,61	221543,78	13,12	217113,06	451960,57

Джерело: побудовано за даними НКЦПФР <https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/>

В довоєнний період біржова торгівля переважно локалізувалася на таких операторах як «Перспектива» та «ПФТС». Загальний обсяг операцій, що там відбувався становив 97 % від усієї торгівлі фінансовими інструментами.

Якщо аналізувати обіг фінансових інструментів, в тому числі акцій за видами ринків на яких вони обертаються, то можна стверджувати, про їх домінування на вторинному ринку (таблиця 3). Вторинний ринок є особливо привабливим для формування та перерозподілу інвестиційних ресурсів. Інформацію, щодо обсягів торгівлі цінними паперами у розрізі ринкових сегментів та операторів торгівлі представлено у таблиці 3.

Таблиця 3

**Обсяги торгівлі цінними паперами залежно від виду ринку,
2021 р., млн грн**

Вид оператора ринку	Первинний ринок		Вторинний ринок				Разом
	Спотовий ринок	Усього	Ринок РЕПО	Строковий ринок	Спотовий ринок	Усього	
УБ	100,30	100,30	6667,13	24,13	6499,06	13190,31	13290,61
ПФТС	420,45	420,45	8755,24	0,00	212368,10	221123,33	221543,78
УМВБ	0,00	0,00	0,00	13,03	0,09	13,12	13,12
ПЕРСПЕКТИВА	0,00	0,00	70962,72	0,00	146150,33	217113,06	217113,06
Усього	520,75	520,75	86385,09	37,17	365017,57	451439,82	451960,57

Джерело: побудовано за даними НКЦПФР <https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/>

Дані таблиці свідчать, що найбільш потужним оператором ринку цінних паперів в Україні є ПФТС. Тут перерозподіляється понад 221 млн грн. Інвестори можуть задовольнити свої потреби у джерелах ресурсів шляхом придбання цінних паперів як на первинному ринку, так і на вторинному його сегменті. Водночас, варто відмітити, що спотові операції на біржах УМВБ та ПЕРСПЕКТИВА, впродовж 2021 р. не відбувалися. Загалом УМВБ демонструвала найгірші показники роботи як на первинному, так і на вторинному ринках цінних паперів.

Висновки. Проведене дослідження довело, що ринок акціонерного капіталу є механізмом перерозподілу фінансових ресурсів від інвестора до емітента даного виду цінних паперів. Рішення про доцільність інвестицій буде залежати від надійності та платоспроможності емітента акцій. Реалізувати потребу в інвестуванні коштів можна на офіційних операторах ринку цінних паперів – біржах та позабіржових фондових торговельних системах.

Список використаних джерел

1. Абрамова І.В. Оцінка фінансового стану та джерел формування капіталу сільськогосподарських підприємств. *Капіталізація аграрного сектору економіки* / монографія за заг. ред Недільської Л.В. Житомир, 2021. С.63-83.
2. Zaburanna, L., Nedilska, L., Abramova, I., Kurovska, N., Martynuk G. (2020). The development of the banking system in conditions of destructive impact of internal and external factors. *Scientific Horizons*, 03 (88), 7–18. doi: 10.33249/2663-2144-2020-88-3-7-18.
3. Манцуров Д. І. Статистичне моделювання інноваційно-інвестиційної політики як складової антикризової стратегії держави. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2012. Вип. 3(2). С. 98-103. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsed_2012_3\(2\)_17](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsed_2012_3(2)_17)

4. Машкіна Л. О. Державна правова політика щодо іноземних інвестицій у вітчизняний банківський сектор. *Вісник Національного університету "Юридична академія України імені Ярослава Мудрого". Серія : Економічна теорія та право.* 2013. № 3. С. 142-150. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnyua_etp_2013_3_17
5. Пріоритети інвестиційної політики в контексті модернізації економіки України : аналіт. доп. / А. П. Павлюк, Д. С. Покришка [та ін.] ; [за ред. Я. А. Жаліла]. К. : НІСД, 2013. – 80 с.

СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ В ПРАТ «ШЕПЕТІВСЬКИЙ ЦУКРОВИЙ КОМБІНАТ»

Микола СУСЬКИЙ

магістрант спеціальності «Міжнародний менеджмент»

Науковий керівник - к.е.н. доцент Ковальчук О. Д.

Стратегічне планування підприємств харчової промисловості, спрямоване на довгострокову перспективу, дає їм змогу швидко пристосовуватися до кон'юнктурних змін ринку і протидіяти негативним змінам внутрішнього та зовнішнього середовища. Процес стратегічного планування на підприємствах харчової промисловості за змістом є агрегованою сукупністю процедур й прийнятих рішень, через які здійснюється формування стратегії підприємства, і які забезпечують можливість досягнення поставлених цілей розвитку [1, с.92].

Процес стратегічного планування вимагає ретельного обдумування та аналізу з боку вищого керівництва ПрАТ «Шепетівський цукровий комбінат». Перш ніж скласти план дій, а потім визначити, як його стратегічно реалізувати, менеджери різних рівнів можуть розглянути багато можливих варіантів. Розробка та реалізація процесу стратегічного планування в ПрАТ «Шепетівський цукровий комбінат» зазвичай розглядається як така, що складається з трьох найважливіших кроків [2]:

1. Формулювання стратегії ПрАТ «Шепетівський цукровий комбінат».

У процесі формування стратегії компанія спочатку оцінить свою поточну ситуацію шляхом проведення внутрішнього та зовнішнього аудиту. Мета цього — допомогти визначити сильні та слабкі сторони організації, а також можливості та загрози (SWOT-аналіз). У результаті аналізу менеджери вирішують, на яких планах або ринках їм слід зосередитися, або відмовитися від них, як найкраще розподілити ресурси компанії та чи слід вживати таких заходів, як розширення діяльності шляхом створення спільного підприємства чи злиття. Бізнес-стратегії мають довгостроковий вплив на успіх ПрАТ «Шепетівський цукровий комбінат». Лише керівники вищого керівництва зазвичай уповноважені розподіляти ресурси, необхідні для їх реалізації.

2. Реалізація стратегії ПрАТ «Шепетівський цукровий комбінат».

Після того, як стратегія сформульована, ПрАТ «Шепетівський цукровий комбінат» повинно встановити конкретні цілі, пов'язані з впровадженням стратегії в дію, і розподілити ресурси для виконання стратегії. Успіх етапу впровадження часто визначається тим, наскільки добре виконує роботу вище керівництво щодо чіткого донесення обраної стратегії до всієї компанії та спонукання всіх її співробітників «підкупитися» на бажання втілити стратегію в життя. Ефективна реалізація стратегії передбачає розробку міцної структури або основи для впровадження стратегії, максимального використання відповідних ресурсів і перенаправлення маркетингових зусиль відповідно до цілей і завдань стратегії.

3. Оцінка стратегії ПрАТ «Шепетівський цукровий комбінат».

Будь-яка кмітлива ділова людина знає, що успіх сьогодні не гарантує успіху завтра. Таким чином, для менеджерів ПрАТ «Шепетівський цукровий комбінат» важливо оцінити ефективність обраної стратегії після етапу впровадження. Оцінка стратегії передбачає три найважливіші дії: аналіз внутрішніх і зовнішніх факторів, що впливають на реалізацію стратегії, оцінка ефективності та вжиття коригувальних заходів для її підвищення. Наприклад, після реалізації стратегії покращення обслуговування клієнтів компанія може виявити, що їй потрібно прийняти нову програму управління взаємовідносинами з клієнтами (CRM), щоб досягти бажаних результатів.

Усі три етапи стратегічного планування в ПрАТ «Шепетівський цукровий комбінат» відбуваються в межах трьох ієрархічних рівнів: вищого менеджменту, середнього менеджменту та операційного рівня. Таким чином, вкрай важливо сприяти спілкуванню та взаємодії між співробітниками та менеджерами на всіх рівнях, щоб допомогти комбінату працювати як більш функціональна та ефективна команда. Сподіваємось, керівництво ПрАТ «Шепетівський цукровий комбінат» зупиниться на стратегії, яка, швидше за все, принесе позитивні результати (зазвичай визначається як покращення прибутку комбінату) і яку можна буде реалізувати економічно ефективним способом із високою вірогідністю успіху, уникаючи невиправданого фінансового ризику.

Список використаних джерел

1. Константинова Т. В. Наукові аспекти стратегічного планування в системі механізмів управління розвитком харчових підприємств. Український журнал прикладної економіки. 2018. Т. 3, № 2. С. 89-96.
2. Інформація сайту ПрАТ «Шепетівський цукровий комбінат». URL: <http://sck.com.ua/>

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ В БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ

Інна МОРГУН

магістрантка спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»

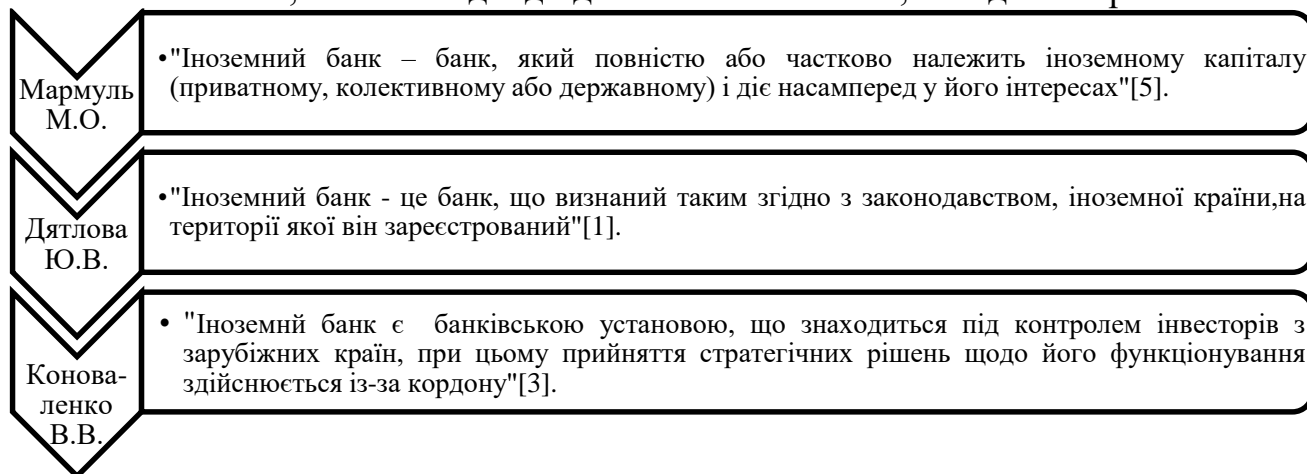
Науковий керівник – к.е.н., доцент Стойко О. Я.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. В умовах глобалізації світової економіки та використання міжнародних стандартів присутність іноземного капіталу істотно впливає на розвиток банківського сектору економіки будь-якої держави. В Україні впродовж останніх років іноземний капітал в банківському секторі займає досить вагоме місце. Відтак постає питання щодо визначення його ролі в банківській системі, виявлення позитивних і негативних наслідків залучення іноземного капіталу у вітчизняний банківський сектор економіки нашої країни.

Дослідженням проблематики впливу *іноземного капіталу* на банківську систему займаються такі вітчизняні науковці: Банах Ю. В., Дятлова Ю. В., Коваленко В. В., Колб Р. О., Мармуль Л. О., Рушишин Н. М., Слобода Л. Я., Сніжко О. В., Циганов С. С. та ін. Однак, деякі питання, пов'язані з доцільністю функціонування іноземного капіталу на вітчизняному банківському ринку, потребують окремого дослідження.

Основний матеріал. Згідно із законом України «Про банки і банківську діяльність», банк з іноземним капіталом (bank with foreign capital) розглядається як «банк, у якому частка капіталу, що належить хоча б одному іноземному інвестору, становить не менше 10%» [2].

Поряд з поняттям банку з іноземним капіталом виділяють трактування «іноземний банк», основні підходи до визначення якого, наведені на рис.1.

Рис.1. Основні підходи до трактування «іноземний банк»

Джерело: узагальнено автором.

Банківські установи функціонують в іноземних країнах переважно у вигляді наступних форм: представництво, дочірня компанія та філія. Вибір іноземним банком певної форми функціонування за кордоном обумовлено його загальною стратегією, типом діяльності, запланованим в країні-реципієнті.

Основним завданням представництва являється збір даних та інформації у країні-реципієнті. Дана форма є найобмеженішою з усіх зазначених. Представництва вивчають ринок та економічні тенденції, налагоджують зв'язки з потенційними клієнтами.

Представництва не можуть здійснювати основні банківські операції, а саме: прийом депозитів та надання кредитів. Крім того, вони часто не можуть брати участь у будь-якій комерційній діяльності. В країнах, що розвиваються представництва використовують для першого входження на ринок.

Дочірня компанія являється юридичною особою, яка відокремлена від головного банку та здійснює діяльність відповідно до законів країн-реципієнтів. Незважаючи на те, що основна її частина знаходиться у власності іноземного головного банку, дочірня компанія являється відокремленою особою з власним капіталом. Дана форма іноземного банку має власні банківські рахунки та є незалежною фінансово. Дочірня компанія може отримувати позики тільки під свої власні кошти, що становить основне обмеження щодо здійсненні кредитних операцій порівняно з філіями [5].

При детальному розгляді банківських установ з іноземним капіталом можна виявити певні відмінності у їхньому підході до банківського бізнесу та специфічні особливості, що дозволяє виділити різні групи банків з іноземним капіталом.

Необхідно відзначити, що вчені пропонують різні класифікації та виділяють групи банків за заданими критеріями:

- за походженням іноземного капіталу експертним шляхом виділяються іноземні банки та банки, що перебувають у володінні іноземного капіталу номінально;
- за величиною бізнесу в Україні (розміром статутного капіталу та активів) виділено групи великих, середніх та дрібних банківських установ;
- за переліком послуг та бізнес-орієнтації іноземні банки, працюючі в Україні, поділяють на універсальні та спеціалізовані, комерційні та інвестиційні;
- за величиною філіальної мережі іноземні банки поділяються на організації з широкою або середньою мережею філій та ті, що мають один чи кілька офісів;
- за схемою придбання: придбані українські банки та банки, створені з нуля;
- за характером діяльності материнської структури українські банки-нерезиденти представлені «дочірніми компаніями» фінансових транснаціональних компаній, нефінансових, а також дочірніми банками іноземних фінансових організацій, які є транснаціональними [4].

Існують три вектори щодо зростання частки іноземних банків:

1. Ліберальний вектор, тобто стимулювання конкуренції та розвитку банківському ринку та банківської системи.

2. Протекціоністський вектор, основною ідеєю якого є зростання ролі транснаціональних компаній. Державне регулювання функціонування банківської системи за даного вектору дуже ускладнюється.

3. Змішаний вектор. Сутність даного вектору заключається в об'єктивному виділенні переваг та недоліків функціонування банків з іноземним капіталом, створюючи тим самим умови для поетапного входження даних банків на вітчизняний банківський ринок.

Основними принципами доступу іноземних капіталів на банківський ринок являються наступні:

- національний режим. Він заключається в тому, що іноземні та національні банки здійснюють свою діяльність в рівнозначних умовах. Даний режим обумовлений наявними міжнародними угодами. Наприклад, країни Європейського Союзу повинні мати єдину банківську ліцензію, затверджений перелік банківських операцій, єдині стандарти державного регулювання банківського сектору;

- взаємність, тобто наявність угод між країнами з метою створення однакових умов функціонування банків. Наприклад, в таких країнах як Швейцарія та Канада передбачено надання ліцензії на відкриття філії чи відділення іноземному-банку, лише у тому випадку власний банк отримав дозвіл на здійснення банківської діяльності у країні-реципієнті;

- консолідованість нагляду. Даний принцип заключається у заходах підвищення ефективності нагляду за банківським сектором через участь у процесі нагляду обох країн. Крім того, органи нагляду різних країн обмінюються даними щодо порушень банківського законодавства.

До основних причин, які призводять до домінування іноземних банків у банківському секторі, належать: незначний обсяг національного ринку; наслідки фінансово-банківської кризи та відсутність інших можливостей відтворити вражену ним фінансову систему країни; політичні чинники, наприклад, прагнення приєднатися до інтеграційного угруповання.

Для розширення присутності банків з іноземним капіталом та підвищення привабливості національного ринку банківських послуг існують певні умови, основні з яких [7]:

- стабільність національної грошової одиниці;
- збільшення міжнародного фінансового рейтингу країни;
- сучасна система державних регулятивних інститутів;
- зменшення корумпованості;
- збалансоване законодавче забезпечення іноземних інвестицій і банківської діяльності;
- наявність сучасної банківської інфраструктури та кваліфікованого персоналу;
- розширення переліку банківських послуг і підвищення якості.

Для оцінки ролі іноземного капіталу у банківському секторі економіки потрібно визначення позитивний і негативний вплив на економіку країни, що і розглянемо в табл. 1.

Таблиця 1

Переваги та недоліки іноземного капіталу в банківському секторі

Переваги	Недоліки
Нові банківські послуги	Відсутність системи страхування вкладів
Технічний банківський прогрес	Невеликий обсяг внутрішнього власного капіталу у місцевих банках
Зниження ставок за кредитами підприємцям та населенню	Зниження депозитних ставок в цілому по країні
Додаткові інвестиції в економіку	Велика кількість слабких банків, які не витримують конкуренцію
Стимул для активного зростання для вітчизняних банків	Іноземні банки насичені дешевими ресурсами, тому відсотки за кредитами можуть витіснити вітчизняні банки

Джерело: складено автором на основі [8].

Іноземні банки можуть досить негативно впливати на фінансовий ринок, так як спричиняють серйозні перекоси в економічній діяльності. Крім того, банки з іноземним капіталом є консервативнішими ніж вітчизняні, тому найчастіше намагаються уникнути кредитів, що не підкріплені великим пакетом доказової інформації. Саме тому, дані банки не кредитують невеликі місцеві компанії, які не є учасниками певної бізнес-групи або не мають зв'язків у банківському середовищі. Іноземні банки в країні впливають на рівень концентрації іноземного капіталу в економіці країни-реципієнта. Крім того, банки з іноземним капіталом не лише пожвавлюють конкуренцію, а й витісняють місцеві банки.

Для оптимізації функціонування банків з іноземним капіталом здійснюється регулювання їх діяльності на наступних рівнях: міжнародний (міжнародні фінансові організації), національний (органи державної влади), корпоративний (керівництво окремого банку).

Як відомо, головною мотивацією та основним стимулюючим фактором експансії іноземного капіталу на новий ринок, зокрема, у банківський сектор, є отриманням прибутку та формуванням джерел доходу. Тому правові аспекти мають враховувати інтереси суб'єктів інвестування та, безумовно, забезпечувати фінансову стабільність банківського сектору країни шляхом оптимізації вимог законодавчих актів щодо виходу на банківський ринок суб'єктів іноземного капіталу.

Слід підкреслити, що за останні роки багато найбільших банків світу беруть активну участь у банківських системах постсоціалістичних держав та пострадянських республік з метою диверсифікації своїх доходів та завоювання нових ринків послуг. Зрозуміло, що якби законодавчі бази у сфері банківської діяльності та ведення роботи, пов'язаної з іноземним капіталом, не були на високому рівні, навряд чи суб'єкти іноземного капіталу активно просунулися б у банківські сектори вищезгаданих країн. Насправді іноземного партнера хвилюють законодавчі гарантії вільного вилучення своєї частки власності, вивезення прибутків, загальноприйняті способи вирішення спорів та інші практичні питання, а не співвідношення часток власності [8].

При вдосконаленні та активізації рівня правового захисту участі іноземного банківського капіталу акцент має бути зроблений у бік розвитку фінансових засад банківської системи, розширення переліку та географії банківських послуг. Взаємодія та спільна діяльність суб'єктів інвестування (інакше кажучи, іноземних банків) мають будуватися на довірчих відносинах та в рамках законодавчої основи з розрахунком на довгостроковий період.

Основні елементи правового регулювання взаємодії суб'єктів інвестування у банківському секторі повинні враховувати міжнародні стандарти щодо організації та ведення банківських справ, дотримання критеріїв фінансової стійкості банку, забезпечення диверсифікації кредитного портфеля банків та ефективного використання запозиченого капіталу. Крім того, процеси залучення іноземного капіталу прямо і опосередковано впливають на моделювання діяльності фінансово-кредитних організацій, враховуючи формування необхідного рівня кредитних ресурсів у розпорядженні комерційного банку.

Активна участь іноземного капіталу в банківському секторі інтенсифікує діяльність з модернізації існуючих банківських механізмів з підвищенням їх ефективності, збільшенням сукупного капіталу комерційного банку. Участь іноземного капіталу в національній банківській системі дозволяє застосувати сучасні банківські технології, методи управління, менеджменту та маркетингу, підходи до мінімізації рівня банківських ризиків. У цих процесах державне регулювання та правові аспекти повинні відповідати міжнародній банківській практиці та сприяти активній діяльності суб'єктів банківського сектору країни та власників іноземного капіталу з урахуванням дотримання вимог щодо нього з боку національного законодавства.

Висновки. В умовах прискорення процесу глобалізації світового господарства залучення іноземного капіталу у банківський сектор має низку як позитивних, так і негативних наслідків. Законодавча база банківської діяльності повинна забезпечити оптимальний обсяг залучення іноземного капіталу та нівелювати негативний вплив на вітчизняний банківський сектор, встановити необхідні умови для залучення іноземного капіталу до банківського бізнесу та визначити дієві механізми банківського нагляду за діяльністю суб'єктів іноземного капіталу. Спираючись на чинне законодавство, присутність іноземного капіталу у вітчизняному банківському секторі має створити належні умови для формування конкурентного середовища у банківському бізнесі.

Список використаних джерел

1. Дятлова Ю. В. Банківський сектор в умовах конкуренції з іноземним капіталом : систематизація досвіду країн і тенденції. *Економічний простір*. 2018. № 140 URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecpros_2018_140_3 (дата звернення: 10.06.2022 р.).
2. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення: 10.06.2022 р.).
3. Коваленко В. В. Вплив іноземного капіталу на фінансову стабільність банківської системи. *Актуальні проблеми розвитку економіки*

- регіону. 2015. Вип. 11(1). URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprer_2015_11\(1\)__18](http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprer_2015_11(1)__18) (дата звернення: 10.06.2022 р.).
4. Колб Р. О. Сучасні законодавчі підходи, пов'язані з подоланням корупційних впливів у сфері іноземного інвестування та банківської діяльності в Україні. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2019. № 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/brau_2019_4_17 (дата звернення: 10.06.2022 р.).
  5. Мармуль Л. О. Вплив іноземного капіталу на розвиток банківської конкуренції. *Бізнес-навігатор*. 2012. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bnav_2012_28_32 (дата звернення: 10.06.2022 р.).
  6. Руцишин Н. М. Іноземний капітал у банківській системі України та його вплив на фінансову безпеку держави. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія : Економічні науки*. 2019. № 12(2). URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnjie_2019_12\(2\)__14](http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnjie_2019_12(2)__14) (дата звернення: 10.06.2022 р.).
  7. Слобода Л. Я., Банах Ю. В. Класифікація ризиків зростання іноземного капіталу у банківській системі країни. *Вісник Української академії банківської справи*. 2008. № 1(24). С. 97-105.
  8. Сніжко О. В. Економічні наслідки входження іноземних банків для розвитку фінансових систем трансформаційних економік. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2012. Вип. 111(2). URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmv_2012_111\(2\)__5](http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmv_2012_111(2)__5) (дата звернення: 10.06.2022 р.).
  9. Циганов С. С. Рух іноземного банківського капіталу у глобальному конкурентному середовищі. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2013. Вип. 117(2). URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmv_2013_117\(2\)__26](http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmv_2013_117(2)__26) (дата звернення: 10.06.2022 р.).

КІЛЬКІСНІ КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ЯКОСТІ БАНКІВСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ

Ілля ДРОЗД

*магістрант спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник – к.е.н., доцент Сус Л. В.*

Постановка проблеми. Оцінка якості банківського обслуговування – процес комплексного виваженого діагностування, який взаємовигідний для обох сторін відносин: банківських установ та їх клієнтів. Банки за рахунок підвищення конкурентоспроможності досягають розширення кола клієнтів та збільшення обсягу послуг з відповідним нарощенням доходів і фінансових результатів, а

клієнти натомість отримують належне обслуговування, за що погоджуються сплачувати відповідну плату.

Проблеми становлення та розвитку системи якості банківського обслуговування актуалізуються у значній кількості наукових публікацій закордонних та вітчизняних дослідників. Серед ґрунтовних напрацювань слід виділити роботи В. Білошапка, О. Вовчак, Ю. Демків, О. Ісхакова, Б. Єгоричева, С. Леонов, І. Чернявський та ін. Проте виявлення і обґрунтування нових критеріїв оцінки якості банківського обслуговування потребують подальших досліджень.

Основний матеріал. Наразі, світовий ринок банківських послуг демонструє надзвичайні масштаби капіталізації, колосальні обсяги здійснюваних операцій та широкий вибір фінансових послуг. Найбільші банки світу напрацювали неоціненний досвід управління ресурсами та дотримання високого рівня конкурентоспроможності. Досить часто серед клієнтів банку саме їх капіталізація та масштаби діяльності виступають основними критеріями високої оцінки рівня обслуговування.

Стан ринку банківських послуг в Україні свідчить про поступову стабілізацію, нарощення та підвищення надійності. Кількість банків на ринку скорочено до оптимального обсягу, водночас достатнього для «здорової» конкуренції. Розміри активів та власного капіталу впродовж 2017-2021 рр. поступово нарощуються, формуючи достатнє підґрунтя для надійності і платоспроможності. Процентні та комісійні доходи також забезпечують належну дохідність операційної діяльності банківських установ. У підсумку, до початку воєнного стану в Україні було досягнуто стабільного прибуткового стану усієї банківської системи, у якій кожен окремих комерційний банк є конкурентоспроможним і заслуговує довіри свої клієнтів.

Сучасний стан розвитку банківської системи та конкурентних відносин у її межах спричиняє необхідність виділення найважливіших факторів, що лежать в основі вибору клієнтами банку, установи для обслуговування. Воєнний стан в Україні з лютого 2022 р. вніс суттєві корективи у політику управління банківською системою та у поведінку клієнтів комерційних банків. Низка чинників, які були значущими у довоєнний період стали не важливими, натомість перевага, наразі, віддається банкам із стабільною, лояльною до клієнтів політикою.

Для банківських установ, як господарюючих суб'єктів найвищою оцінкою їх конкурентоспроможності слід вважати фінансову стійкість і прибутковість, тому оцінка якості управління в такому випадку повинна базуватись на показниках фінансової звітності, зокрема, розмірі виданих кредитів, залучених депозитів, отриманих доходів від інших банківських послуг та загальному фінансовому результату. У табл. 1. наведено дані 10 комерційних банків, які мають найвищі показники за розміром прибутку після оподаткування.

Таблиця 1

ТОП-10 банків за обсягом фінансових результатів, 2022 р., тис. грн

Банк	Кредити та заборгованість клієнтів	Кошти клієнтів	Усього власного капіталу	Чистий процентний дохід	Чистий комісійний дохід	Прибуток після оподаткування
АТ КБ "ПриватБанк"	71 577 724	425 980 370	57 419 558	30 458 852	16 201 502	17 762 524
АТ "Укрсиббанк"	19 253 464	87 024 343	12 162 214	6 674 031	1 212 371	2 616 794
АТ "Райффайзен Банк"	68 004 333	133 714 228	18 004 571	10 097 005	2 067 986	2 509 343
АТ "Сітібанк"	8 577 927	44 644 962	4 766 397	2 988 815	155 015	1 904 123
АТ "Універсал банк"	20 518 935	60 675 264	7 830 139	6 632 771	462 492	1 262 356
АТ "Ощадбанк"	82 507 351	208 845 123	22 668 204	11 775 655	4 722 621	1 089 789
Акціонерний банк "Південний"	18 345 303	28 358 083	4 218 049	1 811 988	1 060 975	456 859
АТ "Айбокс банк"	416 481	2 323 047	1 229 556	165 817	734 796	397 958
АТ "ІНГ Банк Україна"	7 210 131	10 589 582	4 098 594	1 000 548	37 622	240 831
АТ "ОТП Банк"	32 659 496	70 052 510	11 246 300	5 377 908	860 440	208 043

Джерело: розраховано за даними НБУ.

Переважна більшість з наведених банків відноситься до найбільших банків України і має напрацьовану ділову репутацію та певний імідж серед своїх клієнтів. Наведені дані свідчать про тісний зв'язок між обсягами сформованих ресурсів і фінансовими результатами, але жодним чином не відображають ефективності управління, за якою встановлюється його якість. Для уточнення якісних критеріїв варто розглядати відносні показники кожного окремого банку і враховувати його місце в рейтингу серед інших банківських установ, які є конкурентами.

За показником прибутковості власного капіталу до 10 найкращих банків станом на 1.10.2022 р. потрапили 1 державний банк, 3 – з іноземним капіталом, решта – з приватним капіталом (табл. 2)

Таблиця 2

ТОП-10 банків за прибутковістю власного капіталу, 2022 р.

Банк	Місце в рейтингу за показником				
	Рентабельність власного капіталу	Співвідношення кредитів та заборгованості клієнтів та власного капіталу	Співвідношення залучених коштів клієнтів та власного капіталу	Операційна прибутковість власного капіталу	Прибутковість власного капіталу за комісійними доходами
АТ "СІТІБАНК"	1	36	12	13	51
АТ "АЙБОКС БАНК"	2	59	55	53	5
АТ КБ "ПриватБанк"	3	50	20	20	11
АТ "Дойче Банк ДБУ"	4	35	10	18	58
АТ "АКБ "КОНКОРД"	5	51	38	33	3
АТ "КІБ"	6	8	16	44	1
АТ "УКРСИББАНК"	7	42	23	17	30
АТ "СКАЙ БАНК"	8	54	45	46	55
АТ АКБ "Львів"	9	5	34	19	36
АТ "УНІВЕРСАЛ БАНК"	10	28	17	7	44

Джерело: розраховано за даними НБУ.

Дані табл. 3 відображають результати ефективного управління власним капіталом комерційних банків за загальним показником прибутковості. Серед переліку наведених у таблиці банківських установ частина – це великі відомі банки, які оперують великим капіталом і мають птужний досвід роботи на ринку банківських послуг, а частина – невеликі й маловідомі. Однак, високий рівень менеджменту цих банків забезпечує їм високу ефективність діяльності.

Оскільки «система управління якістю банківських послуг в розрізі глобальної мети створення конкурентоздатного банку на фінансовому ринку, наділена перспективними і оперативними завданнями в управлінні якістю, які фінансова установа формує, виходячи з пріоритетних цілей на кожному з етапів свого розвитку» [Ошибка! Источник ссылки не найден.], то, відповідно, має розроблятися індивідуальний гнучкий диференційований підхід щодо формування системи управління якістю для кожного окремого банку.

Висновки. Таким чином, відмічено, що стан ринку банківських послуг в Україні свідчить про поступову стабілізацію, нарощення та підвищення надійності банківської системи. Кількість банків на ринку скорочено до оптимального обсягу, водночас достатнього для «здорової» конкуренції. Розміри активів та власного капіталу впродовж 2017 -2021 рр. поступово нарощуються, формуючи достатнє підґрунтя для надійності і платоспроможності. Комплексно ці фактори забезпечують надійність банківської системи України навіть у воєнний час.

Список використаних джерел

1. Індикатори розвитку банківської системи України. НБУ : Наглядова статистика
URL : <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#1>

ВИЗНАЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНИХ ЦІЛЕЙ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ НА ПРИКЛАДІ ТОВ «СОЛМІКС»

Вікторія ОПАНАСЮК

*магістрантка спеціальності «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
Науковий керівник – д.е.н., професор Валінкевич Н. В.*

Вступ. Наявність стратегії розвитку підприємства в умовах сьогодення має вирішальне значення для завоювання позиції підприємством на конкурентному ринку. В стратегії окреслена сфера інтересів компанії та особливості поведінки компанії на ринку. Стратегія використовується для прийняття управлінських рішень в інших сферах діяльності компанії, зокрема щодо визначення цільового сегменту ринку, вибору технології виробництва продукції чи надання послуг, особливостей залучення обмежених матеріально-технічних, фінансових та людських ресурсів, дослідження способів підвищення конкурентоспроможності

підприємства, встановлення оптимальних розмірів виробництва продукції, визначення способів поширення маркетингової інформації та ін.

Енергетичний сектор в Україні зазнає суттєвих змін та трансформації. Активно здійснюються дослідження та розробки щодо відходу від використання на енергетичні цілі викопних невідновних вуглеводнів, зменшення шкідливих викидів в навколишнє середовище, використання нових технічних рішень та технологій вирішення енергетичних проблем, зменшення використання енергії на одиницю виробленої продукції, зменшення витрат на отримання теплової енергії для опалення житлових, нежитлових та виробничих приміщень. Зміна поглядів на енергетичну галузь зумовлено зростанням вартості нафти, природного газу, кам'яного вугілля, а також суттєвим шкідливим впливом від їх споживання на навколишнє природне середовище. Для України окреслені питання є надзвичайно актуальними.

Викладення основних результатів дослідження. Враховуючи важливість вирішення завдань щодо енергозабезпечення, формування нового бачення, поява нових підходів та технологій можна стверджувати, що в Україні біоенергетика знаходиться на стадії розвитку (зростання). Так, технічний потенціал біомаси, який на даний час доступний для використовується в Україні з урахуванням наявних технологій збирання та переробки, наявність необхідної інфраструктури, законодавчі умови становить трохи більше третини від потенційного потенціалу. Аналітичні дослідження свідчать, що ринок біоенергетичних ресурсів фрагментарний та в основному представлений моделлю «виробник-торговець». Разом з тим, практично відсутні компанії з повним циклом формування вартості «виробництво сировини-виробництво біопалива-виробництво теплової енергії». Тільки започатковується бізнес з вирощування енергетичних рослин та виробництва біопалива [1].

Враховуючи перспективи розвитку галузі ТОВ «Солмікс» доцільно дотримуватися стратегії концентрації (докладання зусиль щодо розвитку наявного ринку), а також вивчати можливості створення більшої цінності в секторі енергоефективності та забезпечення енергетичних потреб. Саме тому пропонується поєднання концентрації та вертикальної інтеграції при розробці стратегії розвитку даного підприємства.

Для перетворення визначених перспективних напрямів діяльності в стратегію розвитку необхідно окреслені шляхи вирішення поточних проблем і завдань перетворити у систему. Це дозволить акумулювати та цілеспрямовано використовувати внутрішні ресурси підприємства для досягнення визначених цілей діяльності. Стратегія окреслює часові рамки досягнення цілей, які в свою чергу мають носити довгостроковий характер. Крім того формування стратегії дозволяє ефективно поєднати всі плани та заходи. Узгодження напрямів стратегічної роботи дозволяє також підвищити ймовірність їх досягнення. Стратегія є документом в якому відображені довгострокові цілі та завдання діяльності компанії. Розробимо стратегічні цілі, індикатори та завдання стратегії розвитку ТОВ «Солмікс» (таблиця 1).

Таблиця 1

Цілі, індикатори та завдання стратегії розвитку ТОВ «Солмікс»

Стратегічний напрям	Стратегічна ціль	Індикатор	Значення індикатора на кінець періоду
<i>Стратегічний напрям 1</i> Розширення існуючого ринку	Розширення ринку паливної тріски	Збільшення обсягів реалізації тріски	Щорічне зростання на 20 %
		Збільшення частки підприємства на ринку	1 %
	Розширення ринку технологічної тріски	Збільшення обсягів реалізації тріски	Щорічне зростання на 5 %
		Збільшення частки підприємства на ринку	1 %
Розширення ринку зеленої тріски	Розширення сфер використання технологічної тріски	Реалізація усієї зеленої тріски підприємствам сільського господарства	
<i>Стратегічний напрям 2</i> Формування нового ринку	Реалізації теплової енергії підприємствам житлово-комунальної сфери	Встановлена потужність енергетичних установок на біопаливі	3 МВт
		Частка виробництва теплової енергії з біомаси	5 %
		Зменшення вартості теплової енергії для побутового споживача	Залежно від рівня субсидування
		Зменшення вартості теплової енергії для бізнесу	На 50%
	Розробка комплексних рішень для підприємницьких структур	Кількість встановлених комплексних рішень для бізнесу	15 од.
		Рівень покриття потреби підприємств в тепловій енергії	100%
		Частка підприємств, що використовують біопаливо для задоволення енергетичних потреб	Збільшення

Впровадження визначених стратегічних напрямів розвитку потребують розробки функціональних стратегій, зокрема інвестиційної, маркетингової, інноваційної, управління персоналом та ін. В комплексі функціональних стратегій важлива роль відводиться інвестиційній стратегії. Розробка інвестиційної стратегії дає відповіді на питання щодо потреби в інвестиціях, доходності проекту, терміну окупності інвестицій, є інструментом залучення інвесторів до реалізації проекту.

Висновки. Враховуючи мету та цілі діяльності ТОВ «Солмікс», аналіз основних показників господарської діяльності, а також базуючись на фінансово-економічній оцінці на підприємстві пропонується до впровадження стратегія вертикальної інтеграції з елементами концентрованого зростання. Сутність даної стратегії для ТОВ «Солмікс» полягає у створення більшої цінності в секторі енергоефективності та забезпечення енергетичних потреб. Сутність даної стратегії розвитку полягає в догріванні теплоносія, що надходить на різні об'єкти соціального призначення та житловий фонд за рахунок встановлення мобільного котельного обладнання та постачання паливної тріски для таких цілей.

Список використаних джерел

1. Воробей В., Гудз Н. Стан біоенергетичного ринку : аналітичне дослідження. *PPV Knowledge Networks* : вебсайт. URL : https://ppv.net.ua/uploads/work_attachments/Western_Ukrainian_Bioenergy_Market_Study_2017.pdf (дата звернення 22.09.2022).

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ НА ЗАСАДАХ КОНСАЛТИНГУ

Анна ПЕСТОВА

*магістрантка спеціальності «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
Науковий керівник – к.е.н., доцент Яремова М. І.*

Вступ. В економічній системі компанії здійснюючи підприємницьку діяльність очікують реалізації визначеної мети та досягнення системи бізнесових цілей. Такими цілями можуть бути виведення на ринок новинок, розробка та впровадження інноваційних технологій, захоплення нового ринку, формування лояльності споживача, збільшення вартості компанії та ін. На шляху досягнення визначених цілей можуть виникати перешкоди різної складності, що зумовлено певною невизначеністю та мінливістю ринкового середовища, неможливістю отримати всю необхідну інформацію, непередбаченістю факторів зовнішнього середовища, переоцінкою внутрішнього потенціалу підприємства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Виявлення, оцінка та управління ризиками є складним завданням. Над цієї проблемою працює велика кількість дослідників. Ґрунтовні дослідження цієї проблематики здійснюють вітчизняні науковці, серед яких доцільно виокремити наукові праці Чорній В. В., Гринчук Д. Р., Васильєва Т. А., Леонов С. В., Кривич Я. М., Лук'янова В. В., Головач Т. В., Гранатуров В. М., Литовченко І. В., Харічков С. К., Мостенська Т. Л., Скопенко Н. С., Вараксіна О. В., Кругова А. О. та ін. Разом з тим абсолютно усі дослідники вказували, що ризик зумовлений невизначеністю та неповнотою інформації, але, на жаль, роль консультативної діяльності для управління ризиками в підприємницькій діяльності не знайшли належного обґрунтування.

Викладення основних результатів дослідження. Управління ризиком – це процес впливу на ресурси, працівників, клієнтів, постачальників з врахуванням усіх можливих ризиків, їх обґрунтоване прийняття та зведення ступеня їх впливу до мінімальних меж шляхом розробки тактики та стратегії поведінки даного підприємства в разі реалізації конкретних видів ризику [1]. Подібної думки притримується В. М. Гранатуров, зауважуючи, що управління ризиком – це процес передбачення ймовірності настання ризиковий подій та обчислення можливих обсягів збитку з метою розробки заходів щодо зниження негативних

наслідків їх настання [2, с. 7]. При побудові системи управління ризиками здійснюється вибір оптимального метода впливу з урахуванням його результативності, порівняльної ефективності, можливості застосування в умовах підприємства і потреби в ресурсах.

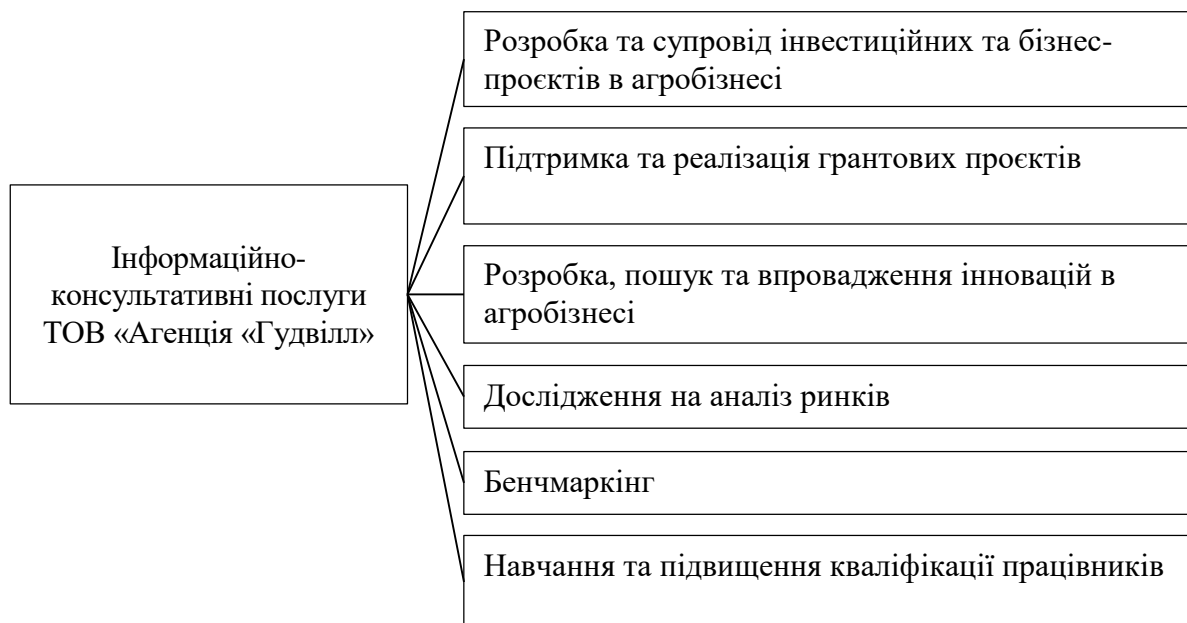
Безпосередньо особливості застосування методів управління ризиками в умовах конкретного підприємства опосередковується розробкою управлінських рішень. Реалізація процедур зниження чи нейтралізації негативної дії ризиків забезпечується шляхом ухвалення розроблених управлінських рішень, організацією їх виконання, забезпечення контролю та коригування у випадку відхилення від запланованих результатів чи прогнозних значень або змін в середовищі функціонування підприємства.

Управління ризиками здійснюється з метою забезпечення ефективного функціонування підприємства з урахуванням ризику. Об'єктивно нейтралізувати усі ризики неможливо і непотрібно. Саме тому в процесі управління негативний вплив частини ризиків знижують, частину ризиків приймають, а окремі ризики навпаки – підвищують. Нині розроблено значну кількість напрямів та способів зменшення негативного впливу ризиків. До методів управління ризиками в підприємницькій діяльності відносять перерозподіл ризику між ринковими агентами чи між видами діяльності підприємства (диверсифікація), збереження ризику (самострахування, страхування, резерв коштів на покриття незапланованих витрат), уникнення від ризику, зниження (нейтралізація) ризику, передача ризику, прийняття ризику [3, с. 120–121; 4, с. 77].

Ризик варто розглядати як відсутність чи недостатність інформації про вплив факторів внутрішнього та зовнішнього середовища. Навчання та врахування факторів зовнішнього середовища знижує невизначеність та зменшує можливий розмір втрат. Отже здійснення дорадчої діяльності розглядається як напрям та інструмент управління ризиками. Основними напрямками діяльності ТОВ «Агенція «Гудвілл» варто визначити консультування щодо застосування сучасних інноваційних рішень та автоматизованих систем здійснення точного землеробства та розробка бізнес-планів вирощування високорентабельних нішевих культур фермерськими господарствами (рис. 1).

Пропонований перелік послуг багато в чому залежить від ринку тобто готовності бізнесу отримувати дані послуги. Нині в підприємницькому середовищі тільки зароджується культура інформаційно-консультативної діяльності. Підприємства розуміють важливість нововведень, але не завжди готові до інвестування певних ресурсів. Компанії більш зацікавлені в співпраці та більш відкриті коли бачать реальні економічні результати взаємодії. Отже, ТОВ «Агенція «Гудвілл» потрібно не тільки розробляти та впроваджувати високі стандарти надання визначених послуг, постійно працювати над розширенням переліку послуг та їх доповненнях, здійснювати адаптацією набору послуг до потреб клієнтів, застосовувати нові методів втручання, але й над формуванням ринку інформаційно-консультативних послуг. Наскільки успішною буде дана діяльність залежить від професіоналізму консультантів, економічної вагомості

результатів консультативної діяльності для бізнесу, високою якістю виконання замовлення.

Рис. 1. Перелік послуг ТОВ «Агенція «Гудвілл»

Джерело : власні дослідження.

Для вибору можливої стратегії управління ризиками для нових видів діяльності пропонується скористатися рекомендаціями Вараксіної О. В. та Кругової А. О. Дослідники пропонують обирати певний методу управління ризиками в підприємницькій діяльності залежить від двох показників – імовірності виникнення збитків та величини збитків. Здійснення аналізу організаційної структури ТОВ «Агенція «Гудвілл», системи прийняття рішень, показників економічно діяльності, оцінки фінансового становища підприємства, розрахунок статистичних показників засвідчили про знаходження підприємства у зоні помірному ризику. Так, показники ліквідності, платоспроможності свідчать про фінансову стійкість та помірну ліквідність ТОВ «Агенція «Гудвілл», ефективність використання виробничого потенціалу поступового зростає, підвищується продуктивність праці. Варіація показників за період функціонування підприємства не перевищує 25 %. Це дозволяє зробити висновок, що ризик-менеджменту на підприємстві вдається утримувати імовірність виникнення збитків на низькому або помірному рівні, а сумі можливих збитків не досягати значних чи катастрофічних розмірів. Щодо дорадчої діяльності, то вона не передбачає значних збитків. Імовірність отримання збитків від здійснення дорадчої діяльності також малоімовірне. Враховуючи дослідження ефективності системи управління ризиками ТОВ «Агенція «Гудвілл», а також виходячи з пропозицій щодо здійснення дорадчої діяльності підприємству рекомендовано притримуватися стратегії збільшення або прийняття ризику (таблиця 1).

Таблиця 1

Карта вибору метода управління ризиками в підприємницькій діяльності

Рівень збитків	Імовірність виникнення збитків					
	Відсутня	Низька	Помірна	Середня	Велика	Абсолютна
Незначний	Збільшення ризику і/або прийняття				Прийняття і/або створення резервних фондів	
Помірний	Прийняття ризику			Створення резервних фондів (запасів) на підприємстві		
Середній	Створення резервних фондів (запасів)		Страховання і/або розподіл ризиків			Уникнення ризиків
Великий	Страховання і/або розподіл ризиків			Уникнення ризиків		
Катастрофічний	Страховання і/або розподіл ризиків		Уникнення ризиків			

Джерело : за даними [5].

Після вибору оптимального виду впливу на конкретні ризики з'являється можливість сформулювати стратегію управління всім комплексом ризиків підприємства. Збільшення або прийняття ризику відповідає стратегії зваженої поведінки. Дана стратегія управління ризиками передбачає прийняття ризику та планування заходів з його вирішення.

Висновки. Ризик варто розглядати як відсутність чи недостатність інформації про вплив факторів внутрішнього та зовнішнього середовища. Навчання та врахування факторів зовнішнього середовища знижує невизначеність та зменшує можливий розмір втрат. Отже здійснення дорадчої діяльності розглядається як напрям та інструмент управління ризиками. Основними напрямками діяльності ТОВ «Агенція «Гудвілл» варто визначити консультування щодо застосування сучасних інноваційних рішень та автоматизованих систем здійснення точного землеробства та розробка бізнес-планів вирощування високорентабельних нішевих культур фермерськими господарствами. З метою управління ризиками доцільно дотримуватись методи прийняття або збільшення ризиків, що дозволить отримати додатковий прибуток.

Список використаних джерел

1. Устенко О. Л. Теория экономического риска : монографія. К. : МАУП, 1997. 164 с.
2. Гранатуров В. М., Литовченко І. В., Харічков С. К. Аналіз підприємницьких ризиків: проблеми визначення, класифікації та кількісні оцінки : монографія. Одеса : Ін-т проблем ринку та екон.-екол. досліджень НАН України, 2003. 164 с.
3. Чорній В. В., Гринчук Д. Р. Застосування ризик-менеджменту в конкурентоспроможності підприємства. *Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи* : зб. тез допов. II Міжнар. наук.-практ. конф., 22 квіт. 2021 р. К. : КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2021. С. 120–121. URL : <http://confmanagement.kpi.ua/proc/article/view/230522/229489> (дата звернення 12.09.2022).

4. Мостенська Т. Л., Скопенко Н. С. Ризик-менеджмент як інструмент управління господарським ризиком підприємства. *Вісник Запорізького національного університету*. 2010. № 3 (7). С. 72–79.
5. Вараксіна О. В., Кругова А. О. Сутність підприємницького ризику в господарській діяльності підприємства. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 24. URL : <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/217/208> (дата звернення 12.09.2022).

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РЕСУРСНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Ольга ЩУДЛО

*магістрантка спеціальності «Публічне управління та адміністрування»
Науковий керівник – д.е.н., професор Данкевич Є. М.*

Актуальність дослідження. Низка реформ, що відбувались в Україні у довоєнний період, створили нову модель місцевого управління та передбачають удосконалення державної регіональної та місцевої політик, постановку нових завдань, закріплення повноважень і відповідальності щодо розвитку системи охорони здоров'я та ресурсного забезпечення закладів у цій сфері. У сучасних складних умовах, у які потрапила Україна, значущість проблеми державного управління формуванням та ефективним використанням ресурсного потенціалу закладів охорони здоров'я суттєво посилюється, оскільки в умовах недостатнього фінансування та гострої перевантаженості установ галузі необхідно вирішувати питання високої якості послуг та терміновості їх надання.

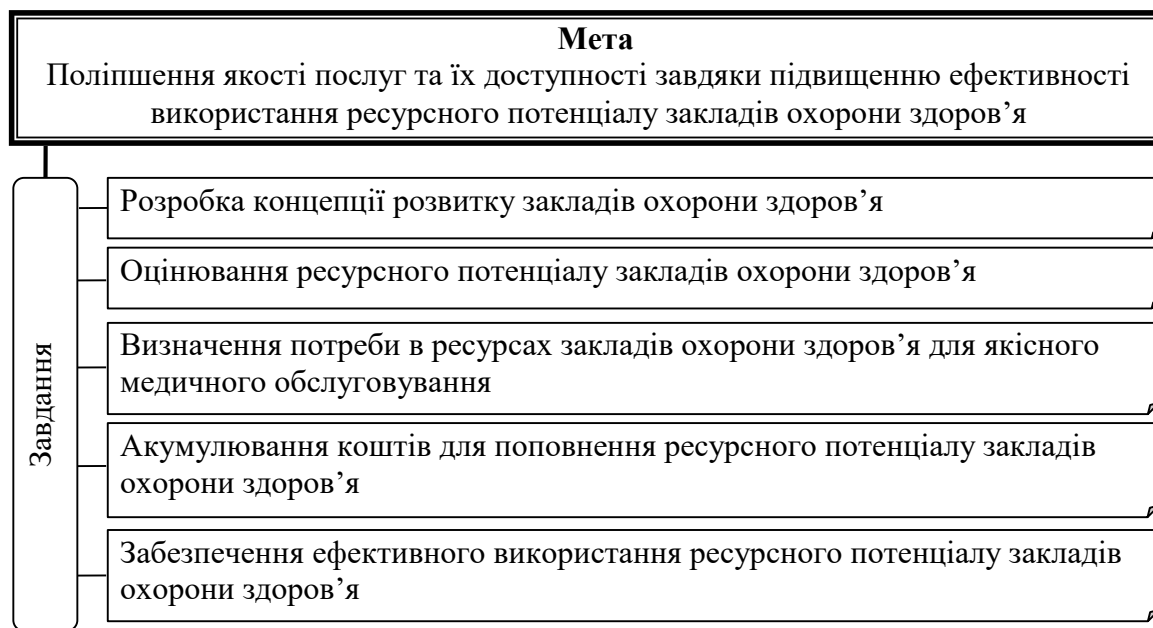
Основний матеріал. Поняття ресурсного потенціалу охоплює сукупність елементів, які нагромаджені підприємством (установою, організацією чи закладом) для здійснення основної діяльності та забезпечують можливість ефективного функціонування й розвитку. Саме ресурсному потенціалу відводиться значна роль у забезпеченні системи економічної безпеки підприємства, галузі чи сфери.

У науковій літературі ресурсний потенціал визначають як «сукупність матеріальних, нематеріальних, трудових, фінансових ресурсів, включаючи здатність робітників підприємства ефективно використовувати названі ресурси для виконання місії, досягнення поточних та стратегічних цілей підприємства» [2]. Кількісна оцінка рівня ресурсного потенціалу підприємства може бути здійснена за обсягом і якістю накопичених ресурсів різних видів [3]:

1) організаційна структура управління (характер і гнучкість системи управління, швидкість прояву управлінських рішень тощо);

- 2) просторові ресурси (характер території та приміщень, можливість розширення чи відкриття нових відділень, представництв);
- 3) технічні ресурси (основні засоби, матеріали тощо);
- 4) технологічні ресурси (технології, інноваційні та конкурентоздатні проекти тощо);
- 5) кадрові ресурси (професійний, кваліфікаційний і віковий склад працівників);
- 6) фінансові ресурси (стан активів і капіталу, рівень платоспроможності, можливість залучення коштів тощо);
- 7) інформаційні ресурси (інформація про внутрішні та зовнішні чинники, загрози і можливості) [3].

Державне управління ресурсним потенціалом закладів охорони здоров'я слід розглядати як узгоджену діяльність органів державного управління, місцевих органів влади, представників приватного сектору, організацій громадянського суспільства та людей в напрямі підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу закладів для поліпшення якості послуг та їх доступності (рис. 1).

Рис. 1. Державне управління ресурсним потенціалом закладів охорони здоров'я

Джерело: сформовано за даними [1].

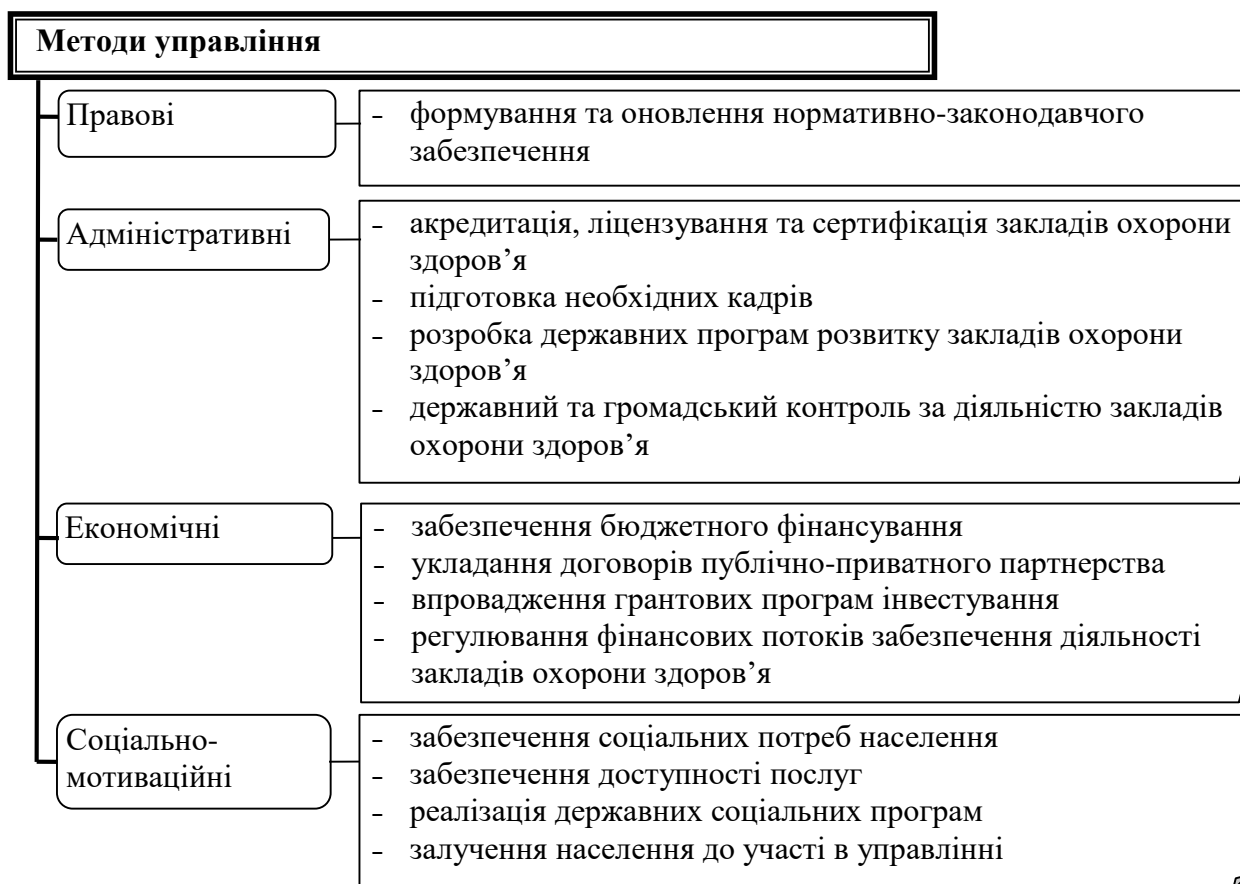
Державне управління ресурсним потенціалом закладів охорони здоров'я повинне відповідати універсальним критеріям: мати ієрархічну структуру, що відповідає організаційній структурі управління системою охорони здоров'я; реалізовувати налагоджені механізми управління; впроваджувати надійні та економічно вигідні форми фінансування тощо.

Управління системою охорони здоров'я здійснюється низкою суб'єктів, які можна виділити у наступні ієрархічні групи: «вищі органи державної влади; органи виконавчої влади загальної компетенції; органи виконавчої влади

галузевої компетенції; органи місцевого самоврядування» [1]. В межах своїх компетенцій кожен з них здійснює вплив на ефективне використання ресурсного потенціалу. Крім того, вагому роль в процесі управління повинні відігравати громадські організації та приватні структури, які здатні впливати на планування, координацію та контроль ресурсів усіх видів і типів.

Механізми управління, що можуть бути застосовані щодо ресурсного потенціалу можуть базуватися на наступних стратегічних цілях: забезпечення конкурентних переваг, підтримання конкурентоспроможності, формування економічного підґрунтя для ефективного функціонування, забезпечення екологічних або соціальних цілей. У цьому руслі, механізм управління ресурсним потенціалом закладу охорони здоров'я повинен враховувати одночасно дві цілі соціально-економічного спрямування: забезпечення соціальних цілей та формування економічного підґрунтя для ефективного функціонування.

Враховуючи ключові цілі, процес управління ресурсним потенціалом закладу охорони здоров'я повинен охоплювати низку економічних, адміністративних, правових та соціально-мотиваційних методів (рис. 2).

Рис. 2. Методи державного управління ресурсним потенціалом закладів охорони здоров'я

Джерело: систематизовано та адаптовано за даними [1].

Передусім, слід відмітити правові методи, які формують законодавче і нормативне підґрунтя для усього механізму управління ресурсним потенціалом

закладів охорони здоров'я. Так, наразі управління ресурсним потенціалом закладу охорони здоров'я здійснюється на підставі наступних законодавчих актів: «Основи законодавства України про охорону здоров'я», «Про схвалення Концепції реформи фінансування системи охорони здоров'я», «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення», «Про приватизацію державного і комунального майна» тощо.

Адміністративні методи охоплюють процедуру створення та функціонування закладів охорони здоров'я, а економічні – націлені на формування джерел фінансування та ефективне використання фінансових ресурсів таких установ. Соціально-мотиваційні методи спрямовані на повноцінне забезпечення потреб населення щодо отримання якісних послуг і задоволеності соціальною політикою держави.

Висновки. Не зважаючи на широкий перелік наведеного інструментарію, процес управління ресурсним потенціалом закладів охорони здоров'я потребує постійної розробки принципово нових – гнучких до викликів сучасності та злагоджених з боку усіх зацікавлених сторін – інструментів, що здатні забезпечити розвиток усієї системи охорони здоров'я.

Список використаних джерел

1. Долгих М.В. Проблеми формування механізмів публічного управління системою охорони здоров'я: огляд дискусійного поля. *Аспекти публічного управління*. 2019. Том 7. № 12. С. 16-27.
2. Полятикін С. О. Державне регулювання амортизаційної політики як джерело інвестування. *Проблеми економічного, облікового, контрольного і аналітичного забезпечення управління підприємством* : матеріали I Всеукр. наук.- практи. конф. молодих науковців, (м. Вінниця, 14-15 квітня 2016 р.). Вінниця, 2016.
3. Приступа В. І. Теоретико-методичний підхід до формування механізму управління ресурсним потенціалом підприємства. *Економіка та держава*. 2021. № 1. С. 159–163. DOI: [10.32702/2306-6806.2021.1.159](https://doi.org/10.32702/2306-6806.2021.1.159)

ОЦІНКА РІВНЯ РОЗВИТКУ ІНФРАСТРУКТУРИ СФЕРИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ

Ольга ЛАСКЕВИЧ

*магістрантка спеціальності «Публічне управління та адміністрування»
Науковий керівник – к.держ.управ., професор Войтенко А. Б.*

Актуальність дослідження. Сфера охорони здоров'я до лютого 2022 р. демонструвала досить жваву перебудову усієї системи управління на функціонування. Однак, воєнні дії на значній території України та постійні ракетні удари призвели до знищення та значних руйнувань багатьох закладів охорони здоров'я, забравши можливість у населення отримувати вчасну, повноцінну та якісну медичну допомогу.

Крім того, навіть на неокупованих територіях, не зважаючи на активні процеси реформування сфери охорони здоров'я, переважна більшість українців досі вимушені обслуговуватись у закладах медицини, де працюють колишні часто не достатньо компетентні лікарі, «що надають послуги на застарілому обладнанні, на базі застарілої інфраструктури і без забезпечення гарантій щодо якості таких послуг» [1]. Такий стан справ не лише обмежує можливості людей отримати доступне й якісне медичне обслуговування, а й загрожує соціально-економічному розвитку суспільства та держави.

Основний матеріал. Україна поступово запроваджує нову модель функціонування сфери охорони здоров'я, де фінансування закладів медичної інфраструктури здійснюється за модернізованим механізмом стратегічних закупівель медичних послуг, в залежності від кількості пацієнтів, що обслуговуються. При цьому, відбувається якісне оновлення процесу здійснення медичного обслуговування: переформатовуються заклади охорони здоров'я, реструктуризується схема управління ними.

Головними індикаторами рівня розвитку інфраструктури сфери охорони здоров'я є кількість медичних закладів, стан їх матеріально-технічної бази, кількість медичних працівників, які надають послуги у закладах інфраструктури, а також, чисельність пацієнтів, які отримали медичні послуги. Станом на кінець 2021 р. серед регіонів України найкраще забезпеченими медичними закладами були Харківська, Дніпропетровська, Одеська та Львівська області (понад 140 закладів у кожній), натомість найменш забезпеченими – Луганська, Волинська та Херсонська області (менш як 70 закладів).

Переважна більшість медичних закладів мають допоміжні структурні підрозділи, які значно доповнюють і розширюють інфраструктуру сфери охорони здоров'я. Більшість з таких допоміжних структур – це амбулаторно- поліклінічні заклади (самостійні) та лікарні. Так, з 2654 допоміжних підрозділів загалом по Україні, 1138 (42,9 %) – це амбулаторно- поліклінічні заклади, а 939 (35,4 %) – лікарні (табл. 1). В областях столичного економічного регіону (Київська,

Житомирська та Чернігівська) спостерігається типова ситуація для середньої по Україні тенденції: 44-50,5% – поліклінічні заклади і 31,4-39,5 % – лікарні.

Таблиця 1

**Наявність допоміжних структурних підрозділів
у лікувально-профілактичних закладах
України та столичному економічному регіоні, 2021 р., од.**

Заклад	Україна	Київська обл.	Житомирська обл.	Чернігівська обл.
Лікарні	939	41	33	30
Дитячі лікарні	74	2	2	2
Пологові будинки	68	2	1	2
Психіатричні (психоневрологічні) лікарні	54	2	1	1
Амбулаторно- поліклінічні заклади (самостійні)	1 138	51	53	34
Протитуберкульозні диспансери	31	1	1	1
Онкологічні диспансери	26	2	1	1
Шкірно-венерологічні диспансери	35	1	0	0
Лікарсько- фізкультурні диспансери	11	1	0	0
Санаторії туберкульозні	32	1	1	0
Інші заклади	246	12	12	5
Всього	2 654	116	105	76

Джерело: розраховано за даними [2].

Крім того, слід враховувати, що у багатьох областях відсутні такі заклади як спеціалізовані диспансери чи санаторії.

Зокрема, інфраструктура сфери охорони здоров'я Житомирської області представлена 105 медичними закладами різного напрямку спеціалізації. При цьому, мережа закладів охорони здоров'я лише Житомирської територіальної громади включає 7 комунальних підприємств Житомирської міської ради: три багатопрофільні лікарні (з них одна дитяча), до складу яких входить 5 поліклінік, 3 стоматологічні поліклініки (з них одна дитяча), «Центр первинної медико-санітарної допомоги», що включає 20 амбулаторій сімейного лікаря, а в селі Вереси працює амбулаторія загальної практики сімейної медицини. Стан забезпеченості населення Житомирської області демонструє загальну для України ситуацію.

Ресурсний потенціал щодо кількості пацієнтів таких закладів у Житомирській області та Україні загалом свідчить про низьку його спроможність (табл. 2).

Наразі, Житомирщина не має власних інфекційних спеціалізованих лікарень, офтальмологічних лікарень, центрів боротьби зі СНІД, клінік НДІ, а окремі заклади перебувають у стані ліквідації.

Сьогодні, в зв'язку з військовими діями в Україні, інфраструктура сфери охорони здоров'я Житомирської області та України загалом зазнає докорінних змін. Орієнтована раніше, насамперед, на реформування та поступальний розвиток, вона переорієнтовується на підтримання стабільного стану з наступним відновленням потенціалу для забезпечення потреб населення у невідкладній допомозі і якісному обслуговуванні.

**Ресурсне забезпечення закладів охорони здоров'я
України та Житомирської області, 2021 р.**

Заклад	Тип закладів	Число лікарняних закладів, од.	Число ліжок, од.	Поступило хворих, ос.	В т.ч. сільських жителів, ос.
Всі спеціалізовані лікарні	Україна	92	12 968	313 776	82 904
	Житомирська обл.	2	140	3 929	1 584
– інфекційні	Україна	21	3 780	71 114	16 462
	Житомирська обл.	0	0	0	0
– туб. диспансери	Україна	7	1 000	3 728	1 694
	Житомирська обл.	0	0	0	0
– офтальмо-логічні	Україна	3	483	23 672	4 528
	Житомирська обл.	0	0	0	0
– відновлювального лікув.	Україна	18	1 673	23 610	6 880
	Житомирська обл.	0	0	0	0
– центри бор. зі СНІД	Україна	3	70	740	199
	Житомирська обл.	0	0	0	0
– інші лікарні	Україна	40	5 962	190 912	53 141
	Житомирська обл.	2	140	3 929	1 584
Пологові будинки	Україна	68	8 794	288 152	69 644
	Житомирська обл.	1	115	3 842	1 603
Клініки НДІ	Україна	14	2 835	69 544	11 954
	Житомирська обл.	0	0	0	0

Джерело: розраховано за даними [2].

В сучасних умовах особливого значення набуває стан медичної інфраструктури в сільській місцевості. Так, найкраще забезпеченими виявились райони та сільські громади Чернівецької, вінницької, Львівської та Житомирської областей, які мають понад 40 закладів у районах. Найгірше забезпеченими станом на кінець 2021 р. були Донецька та Луганська області, а нині складно стверджувати про наявність там навіть найменшої кількості закладів охорони здоров'я. Крім того, помітною є незбалансоване забезпечення закладів охорони здоров'я медичним персоналом від мінімально допустимого до суттєво завищеного.

Висновки. Не зважаючи на відносну достатність інфраструктурних елементів у сфері охорони здоров'я, їх поширеність по території України та відносну забезпеченість медичним персоналом, залишається низка проблем вирішення яких потребує тісної співпраці усіх зацікавлених сторін і громадськості, передусім.

Список використаних джерел

1. Лисенко І. В. Соціальна інфраструктура як основа формування людського потенціалу в системі європейських координат. *Проблеми і перспективи економіки та управління*, 2018. №2 (14). С.13-23.
2. Статистичні дані системи МОЗ за 2021 рік. *Центр медичної статистики Міністерства охорони здоров'я України*. URL: <http://medstat.gov.ua/ukr/statdanMMXIX.html> (дата звернення: 12.05.2022).

20 червня 2022 року

Наукове видання

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІКИ

Матеріали

VI науково-практичної студентської конференції

(м. Житомир, 20 червня 2022 року)

Комп'ютерна верстка Недільської Л. В.

Умов. друк. арк. 4.

Поліський національний університет, 2022.

10008, м. Житомир, бульвар Старий, 7